

Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren

De Staatssecretaris van Economische Zaken

Gelet op artikel 3, eerste lid, en artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206);

Gelet op het Uitvoeringsbesluit van de Commissie 2013/26/EU van 16 november 2012 op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, tot vaststelling van een zesde bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PbEU 2013, L 24/379);

Gelet op artikel 10a van de Natuurbeschermingswet 1998;

BESLUIT:

Artikel 1

1. Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206) wordt aangewezen: het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam: **Manteling van Walcheren**.
2. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitattypen opgenomen in bijlage I van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire habitattypen zijn met een sterretje (*) aangeduid:
 - H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")
 - H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
 - H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
 - H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
 - H2190 Vochtige duinvalleien
3. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire soorten zijn met een sterretje (*) aangeduid:
 - H1014 Nauwe korfslak (*Vertigo angustior*)

Artikel 2

1. Dit besluit gaat vergezeld van een Nota van toelichting inclusief bijlagen en een kaart die integraal deel uitmaken van dit besluit.
2. De in artikel 1 genoemde speciale beschermingszone vormt het Natura 2000-gebied **Manteling van Walcheren**, waarvan de instandhoudingsdoelstelling in de zin van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 is opgenomen in de Nota van toelichting.

Artikel 3

Als onderdeel van het beschermd natuurmonument Manteling van Walcheren, zoals aangewezen bij de besluiten van 29 juli 1988 (NMF/N88-7406, Stcr. 1988, nr. 204) en 28 december 1988 (NMF-88-11229, Stcr. 1989, nr. 6), komen te vervallen: de in paragraaf 3.5 van de Nota van toelichting van dit besluit bedoelde terreindelen, welke zijn aangegeven op de kaart opgenomen in bijlage A bij deze Nota van toelichting.

Artikel 4

1. De bekendmaking van dit besluit geschiedt in de Staatscourant.
2. Dit besluit treedt in werking op de dag na bekendmaking in de Staatscourant.

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
w.g. Sharon A.M. Dijkema
d.d. 4 juli 2013

Dit aanwijzingsbesluit en de daarbij behorende Nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd. De exacte periode en locatie worden vermeld in de bekendmaking die wordt gepubliceerd in de Staatscourant en in de advertentie die wordt gepubliceerd in gedrukte media en op internet.

Het aanwijzingsbesluit kan digitaal worden ingezien via de website www.rijksoverheid.nl/natura2000.

Belanghebbenden die hun zienswijze als bedoeld in artikel 3:15 van de Algemene wet bestuursrecht naar voren hebben gebracht of die het redelijkerwijs niet verweten kan worden geen zienswijze naar voren te hebben gebracht, kunnen gedurende zes weken ná de bekendmaking beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA te Den Haag.

Nota van toelichting van het Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren inhoudende de aanwijzing als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna en hierna te noemen de Habitatrichtlijn

1 INLEIDING

Met dit besluit wordt het gebied Manteling van Walcheren aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn. Het gebied wordt ook aangewezen als het Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren, waarbij instandhoudingsdoelstellingen worden toegevoegd.

In artikel 1 van het besluit staat de naam van het gebied en worden de habitattypen en habitatsoorten opgesomd, waarvoor het gebied is aangewezen.

In artikel 2 van het besluit wordt de term Natura 2000-gebied geïntroduceerd en wordt bepaald dat er voor het gebied een instandhoudingsdoelstelling verwezenlijkt dient te worden. Deze doelstelling heeft betrekking op de in artikel 1 opgesomde habitattypen en habitatsoorten. In dit deel van het besluit is het Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren gevormd uit het Habitatrichtlijngebied, waarbij instandhoudingsdoelstellingen zijn toegevoegd. De instandhoudingsdoelstellingen staan in de Nota van toelichting.

Artikel 3 regelt de bekendmaking en de inwerkingtreding van dit besluit.

In hoofdstuk 2 van deze Nota van toelichting wordt de aanwijzing op grond van de Habitatrichtlijn kort toegelicht. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een gebiedsbeschrijving gegeven en wordt ingegaan op eventuele grenswijzigingen die zijn doorgevoerd nadat het gebied bij de Europese Commissie is aangemeld. Tevens wordt in hoofdstuk 3 de bij dit besluit behorende kaart toegelicht.

In hoofdstuk 4 wordt een opsomming gegeven van habitattypen en soorten waaraan het gebied zijn betekenis ontleent. Eventueel doorgevoerde wijzigingen worden in bijlage B van een toelichting voorzien.

Een belangrijk onderdeel van de Nota van toelichting is de opsomming van de instandhoudingsdoelstellingen in hoofdstuk 5. Allereerst worden de algemene doelstellingen geformuleerd en vervolgens staan de instandhoudingsdoelstellingen van de in het gebied aanwezige habitattypen en soorten vermeld. Er wordt aangegeven in welke richting de instandhoudingsdoelstelling zich zal moeten ontwikkelen. Daarvoor worden de termen "behoud", "uitbreiding" en "verbetering" gebruikt. Voor een habitatype wordt de verdeling gemaakt in oppervlakte en kwaliteit, zodat de aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een habitatype altijd in de vorm van "behoud" of "uitbreiding" van de oppervlakte en van "behoud" of "verbetering" van de kwaliteit wordt gegeven. Voor soorten is het leefgebied medebepalend en geldt een verdeling in omvang en kwaliteit van het leefgebied. De aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een soort is altijd in de vorm van "behoud" of "uitbreiding" van de omvang van het leefgebied en van "behoud" of "verbetering" van de kwaliteit van het leefgebied ten behoeve van "behoud" of "uitbreiding" van de populatie.

Daarnaast zijn aan de Nota van toelichting drie bijlagen toegevoegd. Ook de bijlagen maken integraal onderdeel uit van het besluit. Bijlage A (voor zover van toepassing) laat zien welke terreindelen zijn vervallen of zijn toegevoegd als onderdeel van de speciale beschermingszone in de zin van de Vogelrichtlijn. Bijlage B is toegevoegd naar aanleiding van zienswijzen en omvat een nadere onderbouwing van de wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de selectie als Habitatrichtlijngebied en toewijzing van en wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen. In bijlage C wordt naar aanleiding van de ontvangen zienswijzen een nadere onderbouwing van het besluit gegeven. De gebiedsspecifieke behandeling van zienswijzen in deze bijlage beperkt zich tot de punten die direct van invloed zijn op dit aanwijzingsbesluit.

2 AANWIJZING HABITATRICHTLIJN

Door middel van dit besluit wordt het gebied Manteling van Walcheren aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn (verder aangeduid als "Habitatrichtlijngebied"). Het gebied is in mei 2003 aangemeld volgens de procedure zoals opgenomen in artikel 4 van deze Richtlijn, waarna het gebied in december 2004 door de Europese Commissie onder de naam "Manteling van Walcheren" en onder nummer NL1000020 is geplaatst op de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio¹. Het gebied is onder meer aangewezen voor één prioritair habitatype in de zin van artikel 1 van de Habitatrichtlijn.

Dit Habitatrichtlijngebied wordt voortaan aangeduid als Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren (landelijk gebiedsnummer 117).

Natura 2000 is het samenhangende Europees ecologisch netwerk bestaande uit de gebieden aangewezen onder de Habitatrichtlijn en onder de Vogelrichtlijn. Dit netwerk moet de betrokken natuurlijke habitatypes, habitats van soorten en de leefgebieden van vogels in een gunstige staat van instandhouding behouden of, in voorkomend geval, herstellen. De instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5) en eventuele wijziging van de begrenzing zijn in algemene zin nader toegelicht in het Natura 2000 doelendocument (2006)². Dit document geeft het beleidskader van de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen weer en van de daarbij gehanteerde systematiek. Beschrijvingen van habitatypes en (vogel)soorten waarvoor doelen zijn vastgesteld, zijn opgenomen in het Natura 2000 profielendocument (2008)³.

Het Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren ligt in de provincie Zeeland en behoort tot het grondgebied van de gemeente Veere.

2.1 Beschermd natuurmonumenten

Ingevolge artikel 15a, tweede en derde lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 vervalt van rechtswege de status van de hieronder opgesomde natuurmonumenten⁴, voor zover gelegen in het Natura 2000-gebied.

Een of meerdere terreindelen van het beschermd natuurmonument vallen buiten het Natura 2000-gebied. Van deze terreindelen vervalt de status van beschermd natuurmonument op grond van artikel 4 van dit besluit. In paragraaf 3.5 van deze Nota van toelichting is hierop een toelichting gegeven.

Het beschermd Natuurmonument Manteling van Walcheren is aangewezen op 29 juli 1988 (NMF/N88-7406; Stcrt. 1988, nr. 204).

Het Staatsnatuurmonument Manteling van Walcheren is aangewezen op 28 december 1988 (NMF-88-11229; Stcrt. 1989, nr. 6).

Op grond van de wet heeft de instandhoudingsdoelstelling voor de gedeelten van het Natura 2000-gebied waarop de aanwijzingen als natuurmonument van toepassing waren, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals deze waren vastgelegd in de vervallen besluiten (zie verder hoofdstuk 5). De gebieden, die in het verleden als natuurmonument zijn aangewezen, zijn op de bijgevoegde kaarten ook als zodanig te herkennen.

¹ Beschikking van de Commissie van de Europese Gemeenschappen van 7 december 2004 tot vaststelling, op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (2004/813/EG). PB EU 2004, L 387/1.

Laatstelijk vervangen door Uitvoeringsbesluit van de Commissie 2013/26/EU van 16 november 2012 tot vaststelling van een zesde bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PbEU 2013, L 24/ 379).

² Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 doelendocument. Duidelijkheid bieden, richting geven en ruimte laten. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

³ Ministerie van LNV (2008): Natura 2000 profielendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

⁴ De oude wet kende zowel staatsnatuurmonumenten als beschermde natuurmonumenten. Dit verschil is in de huidige wet komen te vervallen.

3 GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEGRENZING

3.1 Gebiedsbeschrijving

De Manteling van Walcheren betreft een kalkarm duingebied aan de noordwestrand van het voormalige eiland Walcheren. De kust is hier al vele honderden jaren een afslagkust en de kustlijn is in de loop der tijd enkele kilometers landinwaarts verplaatst. Hierdoor is de zone met primaire duinen uiterst smal of ontbreekt volledig en komen de oude duinen tot zeer kort aan de kustlijn. Aan de zeezijde is tamelijk veel reliëf aanwezig dat verder landinwaarts overgaat naar minder geaccidenteerd terrein.

In het westelijke deel van het duingebied liggen, niet ver achter de zeereep, oude duineikenbossen die hier een natuurlijke bosgrens vormen. Het oostelijk gelegen Oranjezon herbergt een aantal vochtige duinvalleien en soortenrijke duindoornstruwelen.

Van oudsher wordt de Manteling van Walcheren gekenmerkt door buitenplaatsen met statige landhuizen en soortenrijke bossen met stinzeplanten in de binnenduintrand.

3.2 Landschappelijke context en kenmerken begrenzing

Manteling van Walcheren behoort tot het Natura 2000-landschap "Duinen".

De ligging van de habitattypen en van de leefgebieden van de soorten (paragraaf 4.4) waarvoor het gebied is aangewezen, vormt het uitgangspunt voor de begrenzing van de Habitatrictlijngebieden. Dit is inclusief terreindelen die van mindere kwaliteit zijn. Daarnaast omvat het begrensde gebied ook natuurwaarden die integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waartoe de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten behoren, alsmede terreindelen die noodzakelijk worden geacht om de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten in stand te houden en te herstellen⁵.

Bij de keuze en de afbakening van de gebieden is geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houden met de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna⁶.

3.3 Begrenzing en oppervlakte

De begrenzing van het Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart (kaartproductie: 23-05-2013). Op hoofdlijnen bestaat het Natura 2000-gebied uit het duinencomplex gelegen op de noordpunt van Walcheren, ten oosten van Domburg. De bebouwde kommen van Domburg, Oostkapelle en Breezand vallen buiten de begrenzing. De noordgrens loopt langs de duinvoet van het buitenduin. Deelgebieden binnen de begrenzing zijn: Oranjezon en het waterwingebied.

Het Natura 2000-gebied beslaat een oppervlakte van ongeveer 735 ha. Het voormalige beschermde natuurmonument Manteling van Walcheren met een omvang van ongeveer 680 ha valt in het geheel binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied. Voor de exacte oppervlakten wordt verwezen naar de legenda van de bij dit besluit behorende kaart. Deze cijfers betreffen de bruto-oppervlakten omdat bij de berekening geen rekening is gehouden met niet op de kaart, tekstueel uitgesloten delen (zie paragraaf 3.4).

De begrenzing van het gebied is op de kaart op enkele technische punten aangepast⁷:

- Bestaande bebouwing (inclusief erven en tuinen; reeds tekstueel geëxclaveerd) waar geen Natura 2000-waarden voorkomen, is waar mogelijk op grond van kadastrale of topografische lijnen ook op de kaart buiten de begrenzing gebracht.
- De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, wateren, perceelscheidingen en bosranden.
- Verharde wegen, die ook reeds tekstueel zijn geëxclaveerd, zijn aan de rand van het gebied zoveel mogelijk ook op de kaart buiten de begrenzing gebracht.
- De begrenzing is afgestemd op die van het (voormalige) natuurmonument opdat deze geheel binnen het Habitatrictlijngebied valt (zie paragraaf 3.5 voor afwijking op deze beleidsregel).

⁵ De begrenzingsmethodiek is verder uitgewerkt in het Gebiedendocument (2004).

⁶ Hof van Justitie EG, 7 november 2000, First Corporate Shipping, zaak C-371/98, punten 16 en 25.

⁷ Wijzigingen aangeduid met (o) betreffen aanpassingen ten opzichte van het ontwerpbesluit.

- De zeewaartse begrenzing van het gebied is gelegd op de duinvoet van het buitenduin (zie ook volgende paragraaf), zoals ook gold op het natuurmonument.
- Overlap van 5 meter of minder met kadastrale percelen die grotendeels buiten het gebied zijn gelegen, is gelet op de kadastrale inschrijving⁸, waar mogelijk beperkt. Dit betekent dat aldaar de kadastrale lijn is aangehouden. Deze werkwijze is alleen gevolgd op plekken waar geen Natura 2000-waarden aanwezig zijn. (°)

Overige wijzigingen van meer dan 1 ha worden in de volgende alinea toegelicht.

De volgende gebiedsdelen zijn aan het gebied toegevoegd wegens aldaar voorkomende habitatwaarden in aansluiting op reeds begrensde gebieden:

- De uitloper van het duingebied langs het Veerse Meer (ten zuiden van de N57; 20 ha), die in 2000 is aangewezen als onderdeel van Vogelrichtlijngebied Veerse Meer, is overgeheveld naar Habitatrichtlijngebied Manteling van Walcheren omdat het overeenkomstige duinwaarden heeft en weinig betekenis heeft voor de (pleisterende) watervogelsoorten waarvoor het Veerse Meer is aangewezen. Het merendeel van dit deelgebied was ook onderdeel van het gelijknamige natuurmonument.
- Groeneweg bij Oostkapelle (6,6 ha) ten behoeve van duurzame instandhouding (inclusief hydrologische condities) van onder meer duinbossen, *binnenduinrand* (H2180C).
- Sluifstershoek bij Oostkapelle (1,6 ha) ten behoeve van duurzame instandhouding van ondermeer duinbossen. (°)

3.4 Toelichting bij de kaart en uitgesloten delen

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Voor zover van toepassing is daarbij onderscheid gemaakt tussen de begrenzingen van Habitatrichtlijngebied, Vogelrichtlijngebied en (voormalige) natuurmonumenten. Daar waar de kaart en de Nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaarttechnische redenen, niet overeenstemmen, is de tekst in deze paragraaf doorslaggevend. In voorkomende gevallen zijn op de kaart ook aangrenzende Natura 2000-gebieden aangegeven. Aan de indicatief aangeduide begrenzing van deze gebieden kunnen geen rechten worden ontleend (voor de begrenzing van deze gebieden wordt verwezen naar de kaarten van de betreffende aangewezen of aangemelde gebieden).

Voor de begrenzing van Natura 2000-gebieden geldt de volgende algemene exclaveringsformule: Bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen maken geen deel uit van het aangewezen gebied, tenzij daarvan in paragraaf 3.3 wordt afgeweken. Voor de gebruikte begrippen gelden de volgende definities (voor zover van toepassing in het onderhavige gebied):

- Bebouwing betreft één of meer gebouwen of bouwwerken geen gebouwen zijnde. Gebouw: elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke, overdekte, geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt. Bouwwerk: elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, welke hetzij direct of indirect met de grond verbonden is, of hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond.
- Erven zijn de onmiddellijk aan een woning of ander gebouw gelegen, daarbij behorende en daarmee in gebruik zijnde terreinen.
- Tuinen zijn in de onmiddellijke nabijheid van een woning of ander gebouw gelegen intensief onderhouden terreinen, beplant met siergewassen en gazons of in gebruik als moestuin, die zich duidelijk onderscheiden van de omgeving. Tuinen zijn meestal besloten en omheind middels een afrastering, schutting, muur of haag, of (deels) omgeven door een sloot.
- Verhardingen kunnen bijvoorbeeld zijn: wegen, pleinen, parkeervoorzieningen, erfverhardingen en steenglooiingen. Wegen betreffen alle voor het gemotoriseerd verkeer in gebruik zijnde kunstmatig verharde wegen met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en bermten of zijkanten.
- Hoofdspoorwegen betreffen spoorlijnen die zijn opgenomen in het Besluit aanwijzing hoofdspoorwegen (Stb. 2004, nr. 722). Langs hoofdspoorwegen geldt artikel 20 van de Spoorwegwet.

⁸ Conform artikel 15 van de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken (Stb. 2004, 31) is dit besluit, wat betreft de kadastrale percelen die geheel of gedeeltelijk binnen het aangewezen gebied zijn gelegen, in de kadastrale registratie als beperking ingeschreven.

Met betrekking tot het grensverloop langs de duinvoet geldt het volgende voor zover van toepassing in dit gebied: De zeewaartse grens van duingebieden loopt langs de duinvoet van het buitenduin. Bij duinaangroei verplaatst de grens zich zeewaarts, bij duinafslag landinwaarts met de duinvoet mee.

3.5 Intrekking deel beschermd natuurmonumenten

Een of meerdere terreindelen van het beschermd natuurmonument Manteling van Walcheren zijn gelegen buiten het Natura 2000-gebied (zie ook paragraaf 2.1)

Dit betreft bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en wegbermen zoals aangeduid op de detailkaart die is opgenomen in bijlage A van deze Nota van toelichting. De totale omvang van het bedoelde terrein bedraagt 1,7 ha. Deze terreinen herbergen geen waarden die natuurwetenschappelijke betekenis hebben zoals bedoeld in de genoemde aanwijzingen tot beschermd natuurmonument. Om deze reden is de aanwijzing tot beschermd natuurmonument van de in bijlage A aangeduide terreindelen op grond van artikel 15 van de Natuurbeschermingswet 1998 ingetrokken.

4 NATURA 2000-WAARDEN

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst een opsomming gegeven van de waarden waaraan het gebied zijn betekenis ontleent als Habitatrictlijngebied. Wat betreft de aanwijzing als Habitatrictlijngebied wordt in paragrafen 4.2.1 en 4.2.2 een lijst gegeven van de habitattypen (met vermelding van de aanwezige subtypen) en soorten waarvoor het gebied is aangewezen⁹. Op alle vermelde Natura 2000-waarden is een instandhoudingsdoelstelling van toepassing (zie hoofdstuk 5).

Vervolgens wordt in paragraaf 4.3 vermeld welke selectiecriteria op het Habitatrictlijngebied van toepassing zijn en wordt onderbouwd waarom het gebied als Habitatrictlijngebied is geselecteerd. Van elke Natura 2000-waarde waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet, wordt in bijlage B.2 in tekst en/of tabelvorm de betekenis (relatieve bijdrage) van het gebied afgezet tegen de betekenis van de andere Habitatrictlijngebieden die aan de selectiecriteria voldoen. Ten slotte beschrijft paragraaf 4.4 de verspreiding van habitattypen en soorten binnen het gebied, ter onderbouwing van de gevolgde gebiedsbegrenzing van het Habitatrictlijngebied.

4.2 Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen

4.2.1 Habitatrictlijn: habitattypen (bijlage I¹⁰)

Het gebied is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitats opgenomen in bijlage I van de Habitatrictlijn, waarvoor het gebied een bijdrage levert aan de instandhouding op landelijk niveau. Ten behoeve van de nationale uitwerking van de Habitatrictlijn is een deel van de habitattypen verdeeld in subtypen, vanwege de zeer ruime variatie in fysieke omstandigheden en soortensamenstelling. De namen van de habitattypen en daarvan afgeleide subtypen zullen verder met hun verkorte namen worden aangeduid. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting⁷.

H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen") (°)
Verkorte naam Witte duinen

H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
Verkorte naam Grijze duinen

betreft de subtypen:

H2130A *Grijze duinen (*kalkrijk*)

H2130B *Grijze duinen (*kalkarm*)

H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
Verkorte naam Duindoornstruwelen

H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
Verkorte naam Duinbossen

betreft de subtypen:

H2180A Duinbossen (*droog*)

H2180B Duinbossen (*vochtig*) (°)

H2180C Duinbossen (*binnenduinstrand*)

H2190 Vochtige duinvalleien
Verkorte naam Vochtige duinvalleien

betreft de subtypen:

H2190A Vochtige duinvalleien (*open water*)

⁹ Prioritaire habitattypen en habitatoorten zijn in bijlagen I en II van de Habitatrictlijn en in dit besluit aangeduid met een sterretje *.

¹⁰ Bijlagen I en II laatstelijk aangepast op 20 november 2006, Richtlijn 2006/105/EG, PbEG L 363, 20.12.2006, p. 368-405 (zie ook rectificatie PbEG L 80, 21.3.2007, p. 15).

- H2190B** Vochtige duinvalleien (*kalkrijk*)
H2190C Vochtige duinvalleien (*ontkalkt*) (°)
H2190D Vochtige duinvalleien (*hoge moerasplanten*) (°)

4.2.2 Habitatrictlijn: soorten (bijlage II¹⁰)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soort opgenomen in bijlage II van de Habitatrictlijn, waarvoor het gebied een wezenlijke functie in de levenscyclus vervult. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de instandhouding op landelijk niveau. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting⁷.

- H1014** Nauwe korfslak (*Vertigo angustior*)

4.3 Habitatrictlijn: waarden waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet

4.3.1 Habitattypen (bijlage I)

Voor niet-prioritaire habitattypen opgenomen in bijlage I van de Habitatrictlijn zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de "vijf belangrijkste gebieden" geselecteerd. Voor habitattypen welke verdeeld zijn in subtypen, geldt een aantal van "drie belangrijkste gebieden" per subtype. Voor prioritaire habitattypen⁹ geldt een aantal van "tien belangrijkste gebieden" en voor subtypen van prioritaire habitattypen een aantal van "vijf belangrijkste gebieden" per subtype. Verdeling in subtypen ten behoeve van de selectie is alleen toegepast indien de subtypen een verschillende verspreiding hebben en de beschikbare gegevens verdeling in subtypen toelaten. Voor één habitatype, dat in voldoende mate in gebieden is vertegenwoordigd die voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd (slijkgrasvelden (H1320)). De betekenis van het gebied is afgemeten aan de aanwezige oppervlakte en zo nodig ook de representativiteit van het habitatype. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding¹¹. In de onderstaande tabel zijn de habitattypen vermeld die bij de aanmelding hebben geleid tot selectie van het gebied en/of de habitattypen waarvoor het gebied op grond van de huidige gegevens en omstandigheden aan de selectiecriteria zou voldoen (zie ook bijlage B.2).

Habitatype	X ^a	Y ^b	Landelijke oppervlakte ^c	Oppervlakte in Manteling van Walcheren ^d	Oppervlakte in Yde gebied ^e	Selectie bij aanmelding
H2180A	3	3	ca. 4.000	-	B2 (6-15%)	ja

- (a) Aantal gebieden dat maximaal voor dit habitatype kan worden geselecteerd volgens het criterium: "behorend tot de X belangrijkste gebieden" voor het betreffende habitatype.
 (b) Aantal gebieden dat op grond van de huidige gegevens en omstandigheden zou voldoen aan het onder (a) genoemde selectiecriteria (Y < X indien er minder dan X gebieden zijn waarin het habitatype is vastgesteld of voorkomt in differentiërende omvang).
 (c) Geschatte landelijke oppervlakte van het (subtype van het) habitatype in hectaren.
 (d) Oppervlakte in het onderhavige gebied, uitgedrukt als percentage van de landelijke oppervlakte. (Niet ingevuld indien gebied niet één van de X belangrijkste gebieden is.)
 (e) Oppervlakte van het habitatype in het, in rangorde van aflopende betekenis, Yde belangrijkste gebied. (Niet ingevuld indien niet van belang voor de bepaling van de relatieve betekenis van het gebied, wanneer representativiteit in plaats van oppervlakte doorslaggevend was).

4.3.2 Soorten (bijlage II)

Voor niet-prioritaire soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrictlijn zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de "vijf belangrijkste gebieden" geselecteerd. Voor prioritaire soorten⁹ geldt een aantal van "tien belangrijkste gebieden". Voor enkele verspreid over het land voorkomende soorten, die in voldoende mate in gebieden zijn vertegenwoordigd welke voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd¹². De betekenis van het gebied is afgemeten aan de omvang van de aanwezige populatie. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke

¹¹ De selectiecriteria zijn verder uitgewerkt in het Verantwoordingsdocument (2003).

¹² Soorten waarvoor geen gebieden zijn geselecteerd zijn: zeeprink (H1095), elft (H1102), zalm (H1106), bittervoorn (H1134) en kleine modderkruiper (H1149). Voor de platte schijfhoren (H4056) zijn geen gebieden geselecteerd omdat de soort bij de uitbreiding van de EU in 2004 is toegevoegd aan bijlage II.

dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding¹¹. Er zijn geen habitatsorten waarvoor Manteling van Walcheren aan de selectiecriteria voldoet.

4.4 Verspreiding habitattypen en soorten in het Habitatrictlijngebied

De begrenzing van het Habitatrictlijngebied Manteling van Walcheren is in het bijzonder bepaald aan de hand van de ligging van habitattypen en het leefgebied van de soort waarvoor het gebied is aangewezen (zie verder paragraaf 3.2). De verspreiding van de betreffende habitattypen en soort binnen het gebied wordt in deze paragraaf globaal beschreven ter onderbouwing van de gevolgde begrenzing. Het is niet bedoeld als een uitputtende beschrijving.

Witte duinen (H2120) komen langs de gehele kustzone van het gebied voor. Het habitatype grijze duinen, *kalkrijk* (H2130A) komt lokaal voor langs de rand in het westen en noorden van het gebied. Grijze duinen, *kalkarm* (H2130B) en duindoornstruwelen (H2160) zijn wijdverspreid in het gehele gebied aanwezig. Op enkele locaties aan de oostkant van het gebied komt het habitatype vochtige duinvalleien, *open water* (H2190A) voor. Het habitatype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (H2190B), komt verspreid in het gebied met een grote oppervlakte voor. Vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (H2190C) zijn te vinden nabij de Duinweg en ten westen van Kaalkop. Het habitatype vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (H2190D) komt voor bij Kaalkop. Het habitatype duinbossen, *droog* (H2180A) is verspreid in het gebied aanwezig. In de nabijheid van Kasteel Westhove komt het habitatype vochtige duinbossen, *vochtig* (H2180B) voor. Het habitatype duinbossen, *binnenduinrand* (H2180C) komt voor in het binnenduin, van het midden tot aan het westelijke deel van het gebied. Op enkele locaties aan de noordkant van het gebied is de habitatsoort nauwe korfslak (H1014) aangetroffen.

5 INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

5.1 Inleiding

Het ecologisch netwerk Natura 2000 moet de betrokken natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Onder het begrip "instandhouding" wordt een geheel aan maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding. Ingevolge artikel 4, vierde lid, Habitatrichtlijn worden bij aanwijzing als Habitatrichtlijngebied "tevens de prioriteiten vast[gesteld] gelet op het belang van de gebieden voor het in een gunstige staat van instandhouding behouden of herstellen van een type natuurlijke habitat [...] of van een soort [...] alsmede voor de coherentie van Natura 2000 en gelet op de voor dat gebied bestaande dreiging van achteruitgang en vernietiging".

Deze bepaling is in artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 nader uitgewerkt. Op grond van dit artikel bestaat de verplichting om in een aanwijzing doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van leefgebieden van vogelsoorten dan wel doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van natuurlijke habitats of populaties van de in het wild levende dier- en plantensoorten op te nemen. Om die reden zijn voor elk Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld, waarbij per habitatype en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Voor zover van toepassing is daarbij aangegeven welke habitattypen en/of (vogel)soorten ten koste mogen gaan van andere habitattypen en (vogel)soorten. Bij broedvogelsoorten met een regionale doelstelling is in de toelichting aangegeven wat in een bepaalde periode de minimale en maximale bijdrage van het betreffende gebied aan het regionale doelniveau is geweest.

In bijlage B van deze Nota van toelichting is een overzicht opgenomen van alle gebiedsdoelstellingen per Natura 2000-waarde.

Voor de Natura 2000-gebieden zullen in beheerplannen instandhoudingsmaatregelen worden uitgewerkt die beantwoorden aan de gebiedsspecifieke ecologische vereisten van de betrokken natuurlijke habitats en (vogel)soorten.

Als verdere invulling van het stellen van prioriteiten zijn voor de acht onderscheiden Natura 2000-landschappen kernopgaven geformuleerd op grond van de daar voorkomende habitattypen en soorten, de landelijke betekenis van deze waarden binnen het betreffende landschap, de belangrijkste verbeteropgaven en de beïnvloedingsmogelijkheden. Per landschap omvatten ze de belangrijkste behoud- en herstelopgaven. De kernopgaven stellen prioriteiten ("richting geven") en geven overeenkomsten en verschillen tussen en binnen de gebieden aan. Zij hebben in het bijzonder betrekking op habitattypen en (vogel)soorten die sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van groot of zeer groot belang is. De kernopgaven worden per Natura 2000-landschap behandeld en opgesomd in hoofdstuk 5 van het Natura 2000 doelendocument (2006).

5.2 Algemene doelen

Behoud en indien van toepassing herstel van:

1. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie;
2. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrichtlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijk niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
3. de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de structuur en functies van de habitattypen en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
4. de op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

5.3 Habitatrictlijn: habitattypen (bijlage I)

H2120 Witte duinen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype witte duinen is momenteel aanwezig. Behoud van de kwaliteit (verstuiwing) in de zeereep is tevens van belang voor verbetering kwaliteit van achtergelegen duingraslanden en duinvalleien.

H2130 *Grijze duinen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) en uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit grijze duinen, *kalkarm* (subtype B).

Toelichting De gestelde doelen hangen samen met de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding en de grote verantwoordelijkheid van Nederland voor deze habitattypen in Europa. Gezien de zeldzaamheid, is behoud van de goede voorbeelden van beide typen van groot belang.

H2160 Duindoornstruwelen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit. Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype grijze duinen (H2130) is toegestaan.

Toelichting Het habitatype duindoornstruwelen is over voldoende oppervlakte aanwezig en landelijk niet bedreigd. Uitbreiding van het habitatype kan een bedreiging vormen voor onder meer habitatype grijze duinen (H2130). Het type komt lokaal in goede kwaliteit, met zeldzame braamsoorten, voor. Op dergelijke locaties is behoud van het habitatype van belang. Om de kwaliteit te behouden moeten alle successiestadia in het gebied voorkomen, ook de jonge stadia die als matig ontwikkeld worden beoordeeld.

H2180 Duinbossen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting De eikenbossen van het habitatype duinbossen, *droog* (subtype A) verkeren landelijk in een gunstige staat van instandhouding. Door onder meer de aanwezigheid van een natuurlijke bosgrens levert het gebied een zeer grote bijdrage aan het landelijke doel voor dit subtype. Vochtige duinbossen, *vochtig* (subtype B) komen voor met een beperkt areaal en zijn van goede kwaliteit. De stinzenbossen van het habitatype duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C) zijn in dit gebied relatief goed ontwikkeld. De doelstelling geldt voor alle subtypen van dit habitatype.

H2190 Vochtige duinvalleien

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige duinvalleien.

Toelichting Er is de afgelopen jaren veel geïnvesteerd in het herstel van het habitatype vochtige duinvalleien, waarbij positieve ontwikkelingen zijn opgetreden ten aanzien van de soortensamenstelling (kwaliteit). De subtypen *open water* (subtype A) en *hoge moerasplanten* (subtype D) komen in goede kwaliteit voor op zeer kleine oppervlaktes. Vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B) komt in deels goede, deels matige kwaliteit voor over een relatief grote oppervlakte. Vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C) komt over een beperkte oppervlakte in goede kwaliteit voor. De doelstelling geldt voor alle subtypen van dit habitatype.

5.4 Habitatrictlijn: soorten (bijlage II)

H1014 Nauwe korfslak

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting Uit inventarisaties blijkt dat de nauwe korfslak op meerdere locaties binnen het gebied voorkomt.

5.5 Beschermde natuurmonumenten

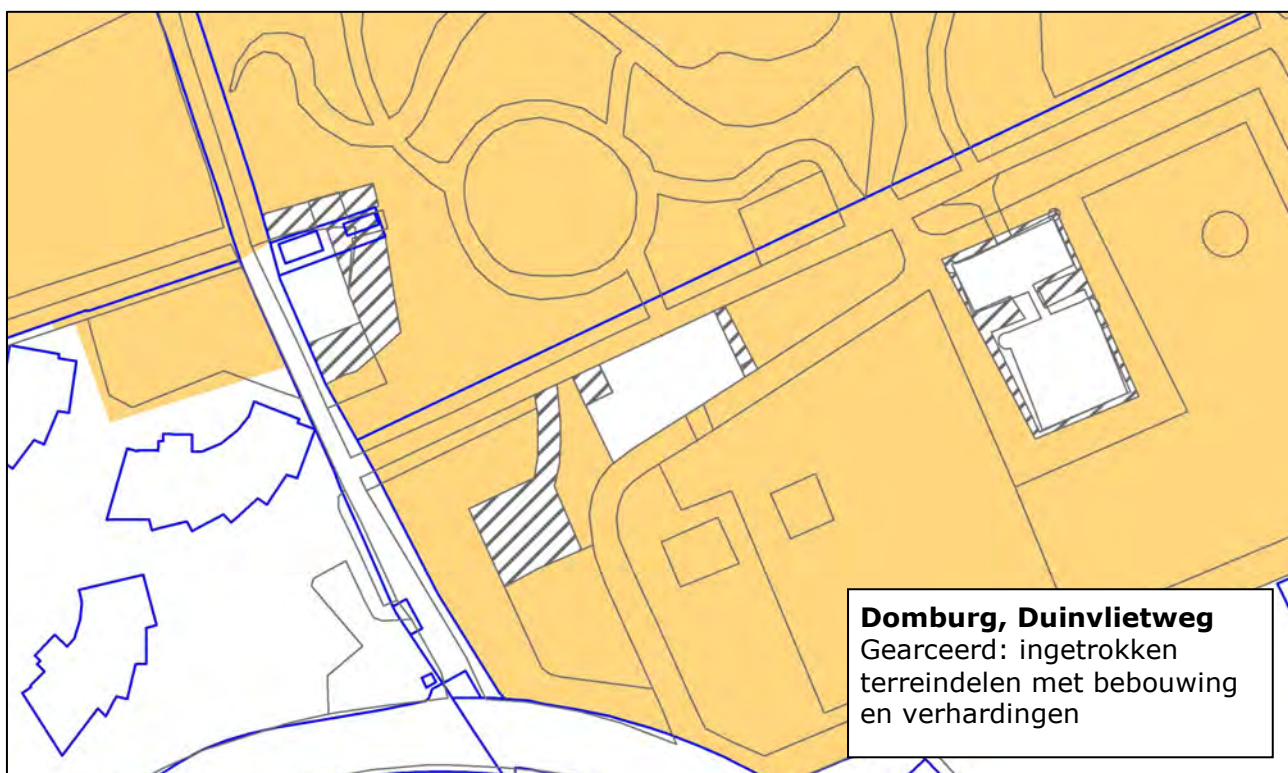
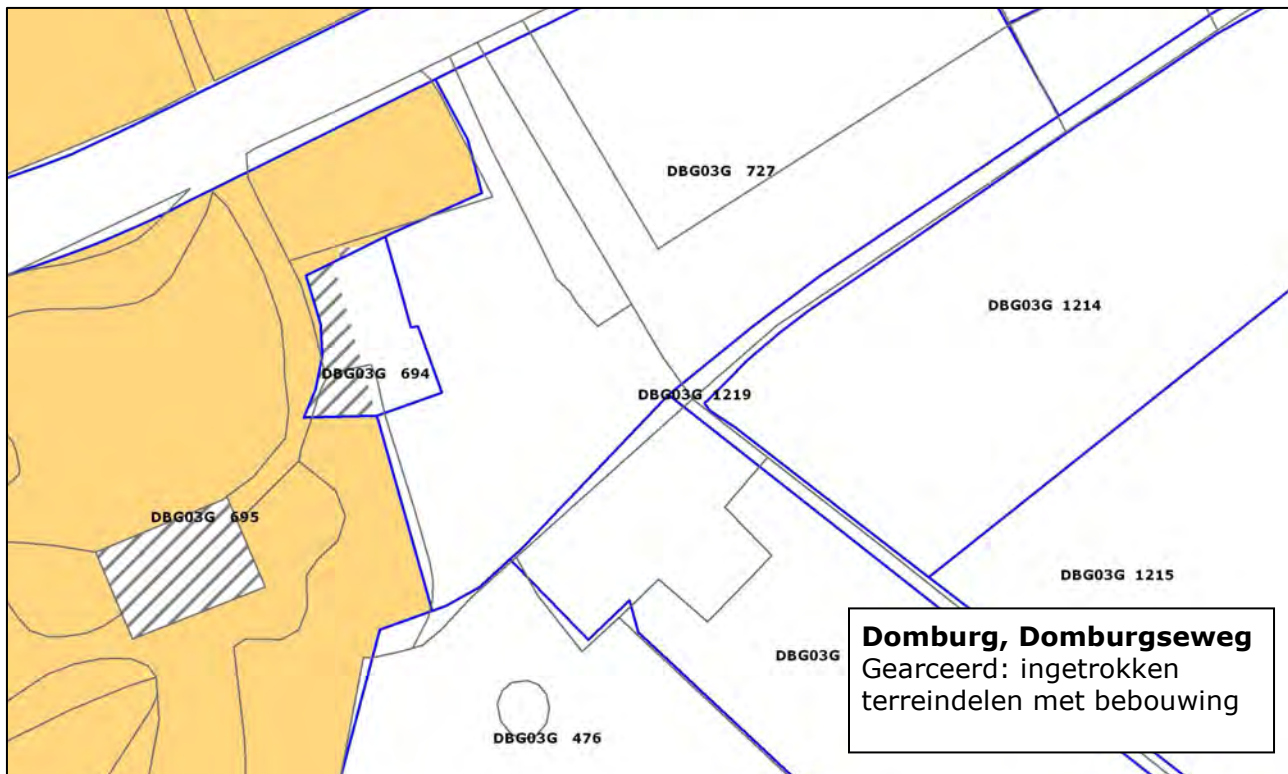
Het Natura 2000-gebied omvat één of meer voormalige beschermde natuurmonumenten (zie paragrafen 2.1 en 3.3 van deze Nota van toelichting). Ingevolge artikel 15a, derde lid, Natuurbeschermingswet 1998, heeft de bescherming van dat deel van het gebied, dat zijn status als beschermd natuurmonument heeft verloren, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in het van rechtswege vervallen besluit. Voor zover deze doelstellingen Natura 2000-waarden betreffen (zoals opgenomen in paragraaf 4.2 van deze Nota van toelichting), maken deze deel uit van de in voorgaande paragrafen opgenomen instandhoudingsdoelstellingen. Indien de doelstellingen geen Natura 2000-waarden betreffen, houden deze doelstellingen, zoals de bescherming van het natuurschoon, hun zelfstandige betekenis. In een aantal gevallen is het niet mogelijk om zowel de doelen die voortkomen uit de aanwijzing als beschermd natuurmonument als de Natura 2000-doelstellingen te bereiken (bijvoorbeeld omdat dat om tegenstrijdig beheer vraagt). In deze gevallen hebben de Natura 2000-doelen voorrang om de Europeesrechtelijke verplichtingen na te komen.

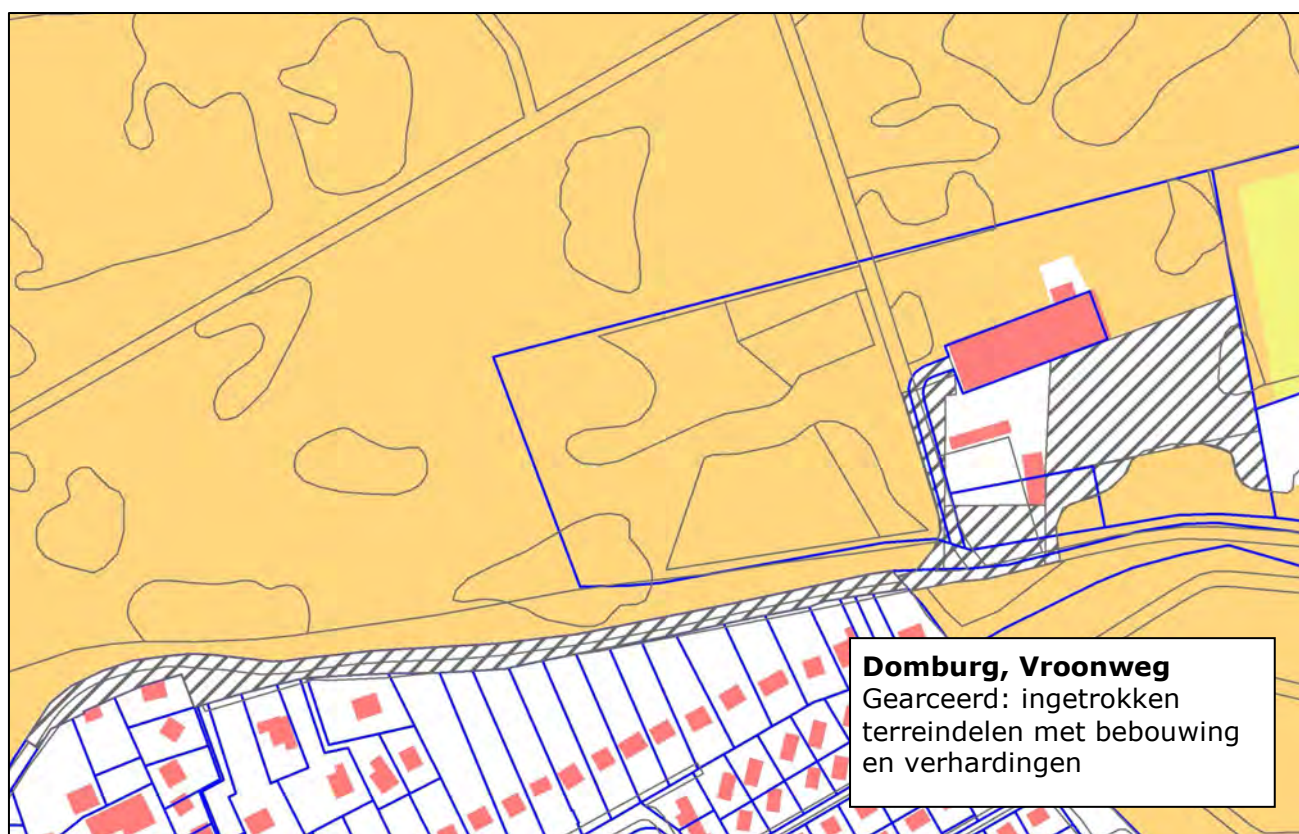
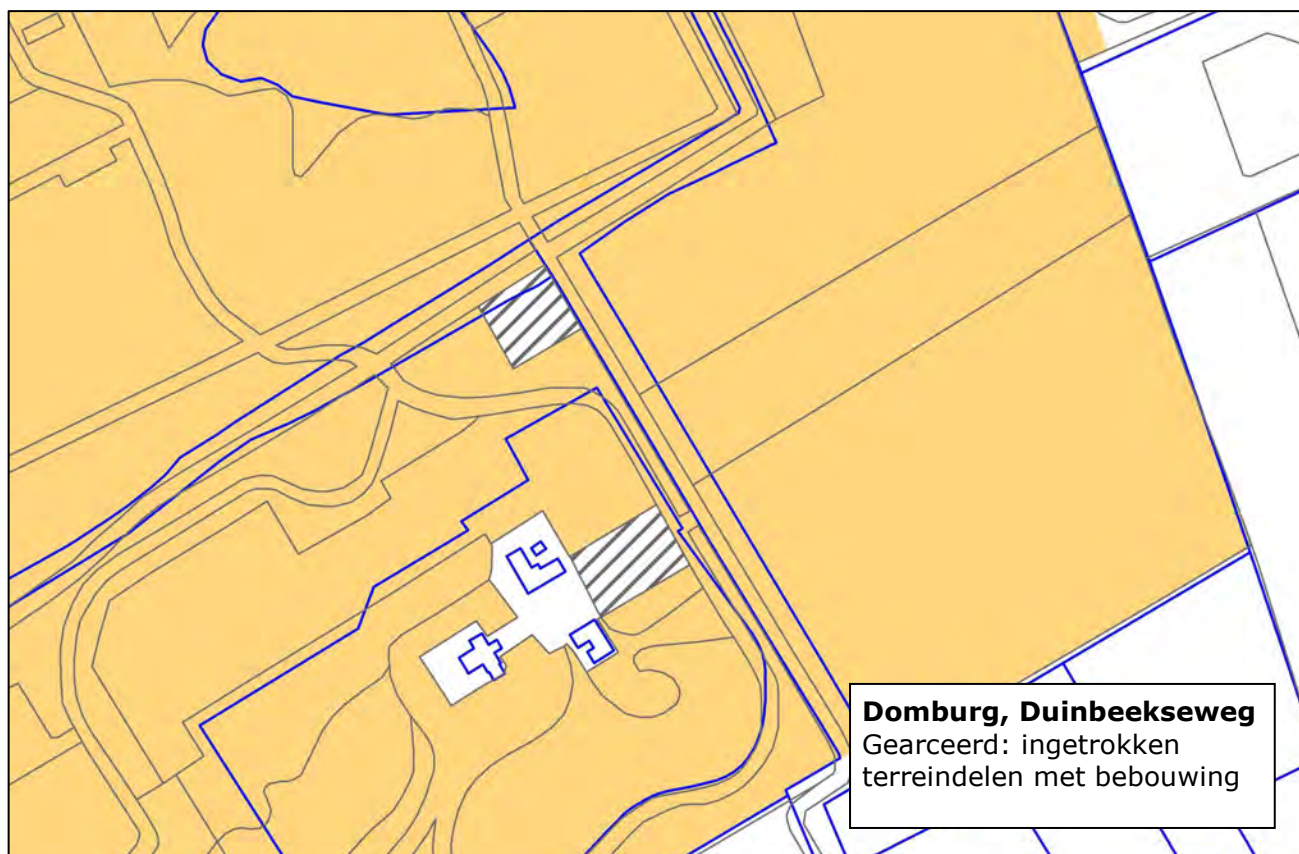
Met de wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 op 18 maart 2010 (Stb. 2010, 135) is de uitwerking van de doelen van voormalige beschermde natuurmonumenten in het beheerplan facultatief geworden, in plaats van dat daartoe een verplichting geldt. De van rechtswege vervallen besluiten zijn ter informatie aan het einde van dit besluit toegevoegd.

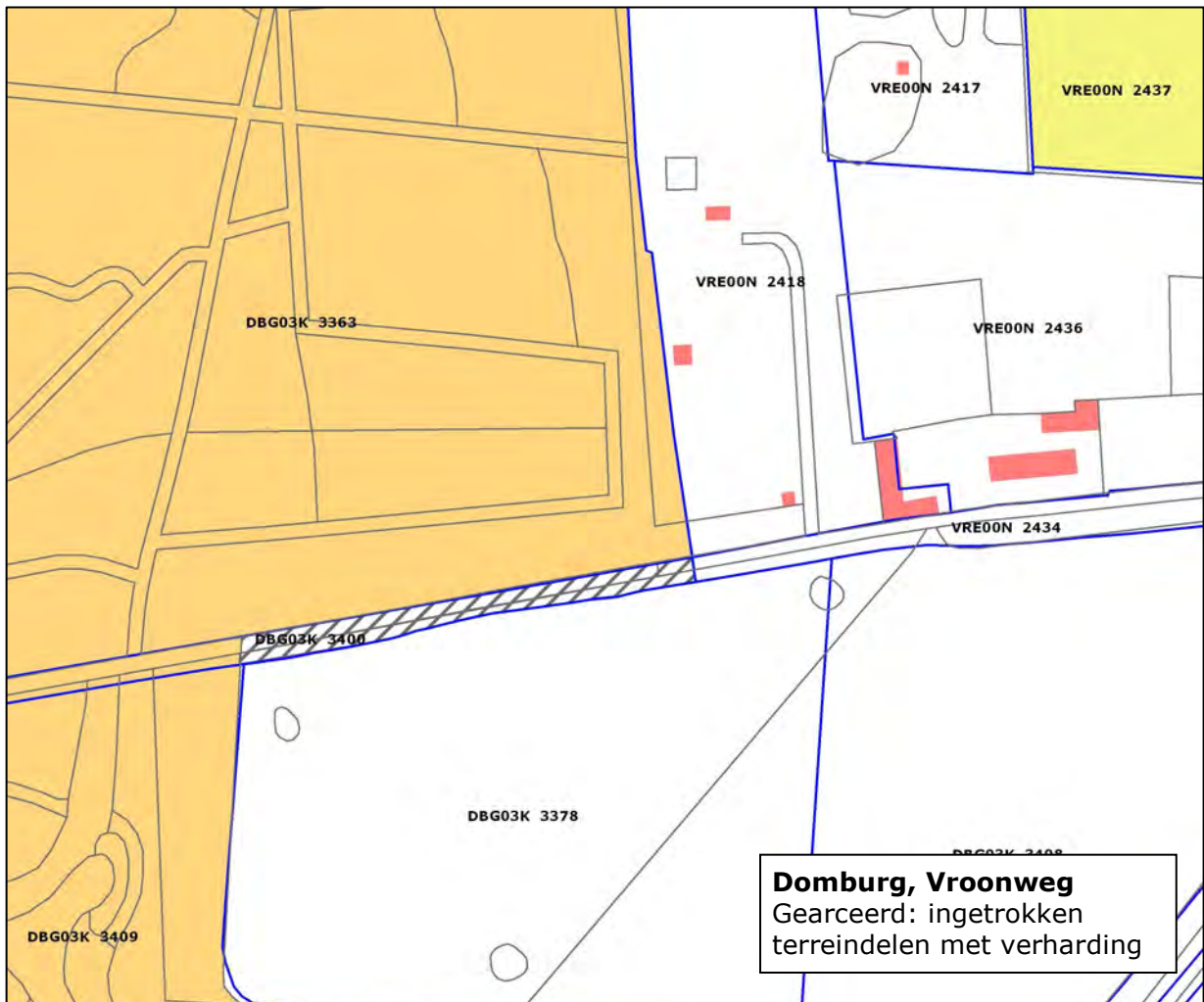
Intrekking terreindelen beschermd natuurmonument

Aanduiding plekken waar terreindelen die volgens de kaarten deel uitmaken van het beschermd natuurmonument Manteling van Walcheren, zijn ingetrokken als onderdeel van het betreffende beschermd natuurmonument.

Blaue lijnen zijn kadastrale lijnen, codes betreffen kadastrale perceelnummers

Nadere onderbouwing van wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de selectie als Habitatrictlijngebied en toewijzing van en wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen

- B.1 Wijzigingen in habitattypen en soorten ten opzichte van aanmelding als Habitatrictlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1 en 4.2.2)
- B.2 Toepassing selectiecriteria Habitatrictlijngebieden (paragraaf 4.3)
- B.3 Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

B.1 Wijzigingen in habitattypen en soorten ten opzichte van aanmelding als Habitatrictlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1 en 4.2.2)

- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied aangewezen voor het habitatype witte duinen (H2120). Het habitatype komt voor langs de kustlijn en lokaal in het gebied.
- Conform de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied aangewezen voor het habitatype grijze duinen (H2130). Echter in afwijking van het ontwerpbesluit (2007) is de doelstelling vervallen voor subtype C, *heischraal*. Dit subtype blijkt niet aanwezig in het gebied, wel blijven de doelstellingen voor het kalkrijke en het kalkarme subtype (subtype A en B) gehandhaafd.
- In afwijking van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en het ontwerpbesluit (2007) is het gebied niet aangewezen voor het habitatype duinheiden met struikhei (H2150). Uit een kartering is gebleken dat het type niet in het gebied voorkomt.
- In aanvulling op het ontwerpbesluit (2007) is een doelstelling opgenomen voor subtype duinbossen, *vochtig* (H2180B). Naast de subtypen *droog* (subtype A) en *binnenduintrand* (subtype C), blijkt ook het subtype *vochtig* (subtype B) voor te komen, namelijk in de nabijheid van Kasteel Westhove.
- In aanvulling op het ontwerpbesluit (2007) zijn ook doelstellingen opgenomen voor de subtypen vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (H2190C) en vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (H2190D). Deze subtypen blijken, naast de subtypen *open water* (subtype A) en *kalkrijk* (subtype B), waar in het gebied reeds doelstellingen voor zijn opgenomen, in het gebied voor te komen (subtype *ontkalkt* (subtype C) nabij de Duinweg en ten westen van Kaalkop en subtype *hoge moerasplanten* (subtype D) bij Kaalkop).

B.2 Toepassing selectiecriteria Habitatrictlijngebieden (paragraaf 4.3)

In dit onderdeel wordt voor elke Natura 2000-waarde waarvoor het onderhavige gebied aan de selectiecriteria voldoet (zie paragraaf 4.3), een overzicht gegeven van alle daarvoor kwalificerende gebieden. Dit gebeurt zoveel mogelijk in de vorm van een tabel met de gebieden die aan de selectiecriteria voldoen, onder vermelding van de relatieve bijdrage. In het geval van habitattypen betreft dit het actuele aandeel van de landelijke oppervlakte dat in het gebied aanwezig is. Indien kwaliteit een rol heeft gespeeld in de bepaling van de gebiedselectie voor habitattypen is dit tekstueel toegelicht. In het geval van soorten betreft de relatieve bijdrage het aandeel van de landelijke populatie dat (geregeld) in het gebied aanwezig is. Afhankelijk van de soort wordt dit afgemeten aan getelde aantallen, aantal bezette plekken of kilometerhokken.

Er is gebruik gemaakt van de volgende klasse-indeling:

A1 = 15-30%, A2 = 30-50%, A3 = 50-75% en A4 = >75%

B1 = 2-6% en B2 = 6-15%

C = <2%

In de kolom "Bronvermelding" zijn de terreinbeherende organisaties en andere instanties en bronnen vermeld, waaraan de oppervlaktecijfers en aantallen zijn ontleend, met vermelding van de jaren waarin deze

zijn verzameld of gepubliceerd. Verklaring gebruikte afkortingen: DZH = Duinwaterbedrijf Zuid-Holland (beheerplan), SBB = Staatsbosbeheer.

- Het gebied is één van de belangrijkste gebieden voor het volgende habitatype:

H2180A – Duinbossen, droog			
Landelijke oppervlakte ca. 4.000 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage ^a	Bronvermelding
087	Noordhollands Duinreservaat	A1 (15-30%)	Landschap Noord-Holland 2010
088	Kennemerland-Zuid	A1 (15-30%)	Aanwijzingsbesluit 2013
097	Meijndel & Berkheide	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2013

- (a) In eerdere aanwijzingsbesluiten was het niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden. Op basis van de huidige kennis wordt de relatieve bijdrage per subtype weergegeven. Dit betekent dat enkele relatieve bijdragen kunnen afwijken ten opzichte van eerdere aanwijzingsbesluiten.

Ten tijde van de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) werd dit habitatype in twee subtypen onderscheiden: Zomereikverbond (*Quercion roboris*) en Verbond van Els en Vogelkers (*Alno-Padion*) die overeenkomen met de huidige subtypen "droog" (subtype A) en "binnenduinrand" (subtype C). Voor elk van beide subtypen zijn drie gebieden geselecteerd. Voor het eerstgenoemde subtype betreffen dit Schoorlse Duinen (086)¹³, Kennemerland-Zuid (088) en Manteling van Walcheren (117).

Op grond van de huidige kennis zijn de gebieden met de grootste oppervlakte van dit subtype: Noordhollands Duinreservaat (087) en Kennemerland-Zuid, met elk meer dan 15% van de landelijke oppervlakte. Meijndel & Berkheide (097) komt op de derde plaats op basis van de oppervlakte van dit subtype in het gebied.

B.3 Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

Voor zover de hier vermelde gebiedsdoelen en relatieve bijdragen betrekking hebben op de Natura 2000-gebieden die buiten dit aanwijzingsbesluit vallen en waarvan de definitieve besluiten op het moment van vaststelling van het onderhavige besluit nog niet zijn vastgesteld, moeten deze worden beschouwd als "indicatieve" opgaven en kunnen ze nog aan verandering onderhevig zijn.

In dit onderdeel wordt voor iedere Natura 2000-waarde waarvoor het onderhavige gebied is aangewezen, inzichtelijk gemaakt hoe de landelijke doelstelling¹⁴ is uitgewerkt in de Natura 2000-gebieden. De landelijke doelstellingen vormen een kader voor de formulering van instandhoudingsdoelstellingen op gebiedsniveau. De gebiedsdoelen bij elkaar "opgeteld", eventueel tezamen met een opgave buiten het Natura 2000-netwerk, hebben als som het landelijke doel. Onder iedere tabel wordt de landelijke staat van instandhouding van de betreffende Natura 2000-waarde vermeld. Indien de landelijke doelstelling van de betreffende waarde afwijkt van wat kan worden verwacht uit de landelijke staat van instandhouding, is dit hier gemotiveerd.

Gebiedsdoelstellingen die afwijken van de landelijke doelstelling, worden ook zoveel mogelijk gemotiveerd. In gevallen waarin motivering ontbreekt, is aanpassing nog in overweging (met name naar aanleiding van zienswijzen) in het kader van het besluit voor het betreffende gebied. Doelstellingen die volgens de tabellen zijn aangepast ten opzichte van het ontwerpbesluit (zie kolom "Besluit") staan eveneens onder de betreffende tabellen gemotiveerd. De instandhoudingsdoelstellingen van Natura 2000-waarden die zijn toegevoegd ten opzichte van het ontwerpbesluit, zijn in principe op behoud gesteld, omdat de landelijke doelstelling al haalbaar werd geacht zonder deze toevoegingen. De instandhoudingsdoelstellingen die om deze reden op behoud zijn gesteld en daarmee afwijken van de landelijke doelstelling voor de betreffende Natura 2000-waarde, zijn in de tabellen gemarkeerd met een x. In een aparte kolom is van elk gebied de

¹³ Destijds bekend als Duinen Schoorl.

¹⁴ De landelijke doelomschrijving in deze paragraaf beperkt zich in principe tot behoud/uitbreiding oppervlakte (of omvang leefgebied) en behoud/verbetering kwaliteit (leefgebied), in geval van soorten en vogels aangevuld met het doel voor behoud/uitbreiding populatie. Voor de volledige formulering van de landelijke doelen inclusief toelichting wordt verwezen naar het Natura 2000 doelendocument (2006).

relatieve bijdrage vermeld. Voor een nadere toelichting en de klasse-indeling wordt verwezen naar de inleiding van onderdeel 2 van deze bijlage.

B.3.1 Habitatrictlijn: habitattypen

H2120 – Witte duinen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud ^b	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	doel toegevoegd ^x
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit

(a) Verbetering kwaliteit wordt vooral nagestreefd in de duinen van de vastelandskust en het Deltagebied.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattypen zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitattypen witte duinen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstelling van verbetering kwaliteit wordt nagestreefd door het optimaliseren van verstuing. In de gebieden waar deze ontwikkeling conflicteert met de veiligheid van het achterliggende land, is geen verbeterdoelstelling neergelegd (bijvoorbeeld Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)). In het Waddengebied komt het habitattypen reeds over een groot oppervlakte en in goede kwaliteit voor. Ook voor deze gebieden is een behoudopgave geformuleerd. In Westerschelde & Saeftinghe is een behoudopgave geformuleerd omdat daar weinig mogelijkheden zijn voor verbetering van de kwaliteit. Voor de gebieden langs de (Noord-)Hollandse kust (Schoorlse Duinen (086), Noordhollands Duinreservaat (087) en Kennemerland-Zuid (088)) is, in tegenstelling tot het landelijk doel, gekozen voor de doelstelling uitbreiding oppervlakte. Vanwege de grote breedte van het duingebied is uitbreiding van witte duinen in deze gebieden goed mogelijk. Dit is vooral van belang voor de uitbreidingsopgave van het prioritaire habitattypen grijze duinen (H2130).

H2130A – *Grijze duinen, kalkrijk					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit ^x
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	A1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	A2	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	doel aangepast ^a
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

(a) De doelstelling voor het gebied Manteling van Walcheren is aangepast van uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit naar behoud oppervlakte en kwaliteit. Met de huidige kennis blijkt dat er weinig potentie is voor herstel gezien het geringe voorkomen.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). Het zwaartepunt van grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) ligt in de duinen tussen Bergen en Den Haag. De landelijke staat van instandhouding voor subtype A is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In afwijking van de landelijke doelstelling is voor gebieden met een relatief geringe bijdrage aan deze landelijke doelstelling (onder andere Duinen Ameland (005), Duinen Schiermonnikoog (006), Zwin & Kievittepolder (123)) gekozen voor een behoudsdoelstelling. Ook voor het gebied Coepelduynen (096) geldt een behoudopgave, omdat het habitattype daar nog in goed ontwikkelde vorm voorkomt en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte.

H2130B – *Grijze duinen, kalkarm					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	uitbreiding	verbetering	B1	conform ontwerp

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstellingen voor de gebieden Duinen Goeree & Kwade Hoek (101) en Duinen Den Helder – Callantsoog (084) wijken af van de landelijke doelstelling, omdat het habitatype in deze gebieden reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte. Ook de doelstelling van het gebied Grevelingen (115) wijkt af van de landelijke doelstelling. Door de ligging van het habitatype ten opzichte van de kustlijn treedt hier onvoldoende overstuiving door zand op, noodzakelijk voor het duurzaam voortbestaan van het habitatype, om kwaliteitsverbetering of uitbreiding van de oppervlakte te kunnen realiseren. Vanwege de dynamische omstandigheden in de Waddenzee (001) is uitbreiding van de oppervlakte in dit gebied niet mogelijk. Hier wordt dan ook alleen ingezet op verbetering van de kwaliteit. Ook in het gebied Kennemerland-Zuid (088) wordt alleen ingezet op verbetering van de kwaliteit, aangezien de overwegend kalkrijke bodem hier geen mogelijkheden biedt voor uitbreiding van de oppervlakte.

H2160 – Duindoornstruwelen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en kwaliteit... ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^a	behoud	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^a	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud ^a	behoud	C	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^a	behoud	B2	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud ^a	behoud	B2	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) ... van goed ontwikkelde vormen in de gebieden waar het type een belangrijke positie in het duinlandschap inneemt. Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (*H2130), duinbossen (H2180) of vochtige duinvalleien (H2190), mits de totale oppervlakte van goed ontwikkelde vormen [in het betreffende gebied] niet afneemt¹⁵.

Vrijwel alle dungebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype duindoornstruwelen is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Aan een groot deel van de gebieden is een "ten gunste formulering" toegevoegd. Afhankelijk van het voorkomen in deze gebieden zullen één of meerdere van de begunstigde habitattypen in de "ten gunste formulering" van de betreffende gebieden zijn opgenomen.

H2180A – Duinbossen, droog					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en kwaliteit...^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage^c	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^b	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	behoud	B1	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	conform ontwerp

- (a) ... maar lokaal uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.
 (b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190)¹⁵.
 (c) In eerdere aanwijzingsbesluiten was het niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden. Op basis van de huidige kennis wordt de relatieve bijdrage per subtype weergegeven. Dit betekent dat enkele relatieve bijdragen kunnen afwijken ten opzichte van eerdere aanwijzingsbesluiten.

Vrijwel alle dungebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype duinbossen, *droog* (subtype A) is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Het voorkomen van duineikenbos (subtype A) in Europa is vrijwel beperkt tot Nederland. Vanwege de zeer grote verantwoordelijkheid die Nederland heeft voor dit habitatype wordt, in de gebieden waar goede mogelijkheden hiervoor zijn, uitbreiding van de oppervlakte en/of verbetering van de kwaliteit nagestreefd. De lokale opgave voor uitbreiding oppervlakte is voornamelijk op de Waddeneilanden neergelegd, omdat de

¹⁵ Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

oppervlakte van dit subtype daar klein is. Ook in het Natura 2000-gebied Schoorlse Duinen (086) wordt uitbreiding van de oppervlakte van dit subtype nagestreefd en realistisch geacht. In de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Westduinpark & Wapendal (098) en Solleveld & Kapittelduinen (099) is het beheer reeds gericht op verbetering van de kwaliteit. Ook in de gebieden Duinen Vlieland (003), Duinen Terschelling (004), Schoorlse Duinen (086) en Voornes Duin (100) bestaan goede mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit.

H2180B – Duinbossen, vochtig					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit...^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage^c	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^b	behoud	A2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	verbetering	A1	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	doel toegevoegd ^x

- (a) ... maar lokaal uitbreiding oppervlakte.
- (b) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190)¹⁵.
- (c) In eerdere aanwijzingsbesluiten was het niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden. Op basis van de huidige kennis wordt de relatieve bijdrage per subtype weergegeven. Dit betekent dat enkele relatieve bijdragen kunnen afwijken ten opzichte van eerdere aanwijzingsbesluiten.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype duinbossen, *vochtig* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De lokale opgave voor uitbreiding oppervlakte is op de Waddeneilanden neergelegd, omdat de oppervlakte van dit subtype daar klein is. De kwaliteitsdoelstelling van Schoorlse Duinen (086) wijkt af van het landelijk doel, omdat hier weinig potentie voor kwaliteitsverbetering is. Ook in de gebieden Zwanenwater & Pettemerduinen (085) en Voornes Duin (100) wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd in tegenstelling tot het landelijk doel, omdat hier reeds een goed ontwikkelde oppervlakte van het habitatype duinbossen, *vochtig* (subtype B) aanwezig is.

H2180C – Duinbossen, binnenduinrand					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage^b	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	doel toegevoegd ^x
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit

088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud ^a	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit ^x
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^a	behoud	C	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	conform ontwerp

- (a) Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (H2130) of vochtige duinvalleien (H2190) ^{Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.}.
- (b) In eerdere aanwijzingsbesluiten was het niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden. Op basis van de huidige kennis wordt de relatieve bijdrage per subtype weergegeven. Dit betekent dat enkele relatieve bijdragen kunnen afwijken ten opzichte van eerdere aanwijzingsbesluiten.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitattype duinbossen, *binnenduintrand* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan¹⁶. Kwaliteitsverbetering wordt nagestreefd in de gebieden waar de beste mogelijkheden liggen voor kwaliteitsverbetering en/of die een belangrijke bijdrage leveren aan de landelijke doelstelling. Vanwege de relatief kleine oppervlakte van dit habitattype op de Waddeneilanden is in het gebied Duinen Schiermonnikoog (006) een doel gesteld voor uitbreiding van de oppervlakte.

H2190A - Vochtige duinvalleien, open water					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder - Callantsoog	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Petteerderduinen	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
086	Schoolse Duinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	conform ontwerp

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitattype vochtige duinvalleien, *open water* (H2190A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "gunstig" en "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan voor het aspect kwaliteit. Echter op het aspect oppervlakte wijkt het landelijk doel af, omdat Nederland een relatief zeer groot belang heeft voor het habitattype. Er geldt een behoudsdoelstelling als er in het gebied geen herstelmogelijkheden zijn, zoals in

¹⁶ Landelijk doel gewijzigd: Aanwijzingsbesluit Natura 2000-gebied Schoolse Duinen (Stcrt. 2010, 2212).

Duinen Vlieland (003). Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (Waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Dit is niet mogelijk op plaatsen waar conflict zou ontstaan met de veiligheid van het achterliggende land en ook niet waar de duinen te smal zijn voor grootschalige verstuiwingen, zoals Manteling van Walcheren (117).

H2190B – Vochtige duinvalleien, kalkrijk					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	behoud	C	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	uitbreiding	behoud	C	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	A2	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitattype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (H2190B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Wanneer er geen potentiële herstelmogelijkheden aanwezig zijn binnen de begrenzing van het gebied door bijvoorbeeld de mate van dynamiek, zoals in Waddenzee (001), Noordzeekustzone (007) en Grevelingen (115) is er een behoudsdoelstelling geformuleerd. Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Dit is niet mogelijk op plaatsen waar conflict zou ontstaan met de veiligheid van het achterliggende land en ook niet waar de duinen te smal zijn voor grootschalige verstuiwingen, zoals Manteling van Walcheren (117).

H2190C – Vochtige duinvalleien, ontkalkt					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit

003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
086	Schoolse Duinen	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	doel toegevoegd ^x

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (H2190C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijk doelstelling sluit hierop aan. Er geldt een behoudsdoelstelling als in het gebied zeer beperkte of geen herstel mogelijkheden zijn, zoals in Duinen Schiermonnikoog (006). Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land.

H2190D – Vochtige duinvalleien, hoge moerasplanten					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud ^b	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit ^x
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit ^x
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	doel toegevoegd ^x

(a) Achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (H2190B), is toegestaan.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (>95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (H2190D) is voor de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan voor het aspect oppervlakte; voor het aspect kwaliteit wijkt de landelijke doelstelling echter af. Hiervoor is gekozen vanwege het zeer grote

relatieve belang dat Nederland heeft voor het habitatype en bovendien om het hydrologische herstel, dat reeds is ingezet voor het habitatype, optimaal te benutten. Wanneer er geen potentiële herstellmogelijkheden aanwezig zijn binnen de begrenzing van het gebied, zoals in Duinen Terschelling (004), is er een behoudsdoelstelling neergelegd.

Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Dit is niet mogelijk op plaatsen waar conflict zou ontstaan met de veiligheid van het achterliggende land en ook niet waar de duinen te smal zijn voor grootschalige verstuingen, zoals Manteling van Walcheren (117).

B.3.2 Habitatrictlijn: soorten

H1014 – Nauwe korfslak						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied ten behoeve van behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	behoud	A1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
154	Geleenbeekdal	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de nauwe korfslak is op het aspect leefgebied beoordeeld als "matig ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hier niet op aan. De matig ongunstige staat van instandhouding wordt veroorzaakt door de toestand van de duinen, verreweg het belangrijkste leefgebied. De hoeveelheid geschikt habitat (met name populierenbos) vertoont hier een lichte afname. Dit heeft twee oorzaken. Ten eerste neemt door natuurlijke successie in de duinen de oppervlakte eikenbos toe. Ten tweede worden populierachtigen en daarmee vergelijkbare soorten op veel plaatsen gekapt omdat ze niet als inheems worden beschouwd. De landelijke behoudsdoelstelling wordt met deze ontwikkelingen een behoorlijke opgave. In de kalkrijke duinen moeten leefgebieden voor de soort (per saldo) behouden blijven voor behoud van de populatie. Alle gebiedsdoelen sluiten aan bij de landelijke doelstelling die gericht is op behoud. Op langere termijn is meer inzicht nodig in verspreiding, populatiedynamiek en ecologie van deze soort om adequate bescherming mogelijk te maken.

Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen

1 INLEIDING

Op 27 november 2006 zijn 111 ontwerp-aanwijzingsbesluiten gepubliceerd voor de eerste tranche Natura 2000-gebieden.

Deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten hebben in de periode van 9 januari 2007 tot en met 19 februari 2007 ter inzage gelegen. Dit heeft ertoe geleid dat er door bijna 7.800 personen of organisaties een zienswijze is ingediend over één of meer gebieden. Een belangrijk deel van de argumentatie in deze zienswijzen heeft betrekking op de gebruikte criteria, de voorgestelde begrenzing van de gebieden en de mogelijke gevolgen van Natura 2000 voor burgers en het bedrijfsleven. In veel zienswijzen werd dezelfde argumentatie gebruikt en werden gelijklopende zorgen geuit.

Er is destijds besloten om in één nota tot een algemene beantwoording van deze breed geuite kritiekpunten over te gaan. In deze Nota van Antwoord¹⁷ is op hoofdlijnen het gevoerde beleid uiteengezet. De Nota van Antwoord is op 21 november 2007 aan de Tweede Kamer aangeboden en op 13 februari en 6 maart 2008 heeft de Tweede Kamer de nota besproken. Iedereen die een zienswijze heeft ingediend, heeft in een persoonlijke brief een antwoord ontvangen, waarin op de algemene opmerkingen uit de zienswijze is ingegaan.

Gelet op het grote aantal zienswijzen dat voor elk gebied is ingediend en het grote aantal onderwerpen dat daarbij aan de orde is gekomen, is besloten om bij elk besluit de individuele zienswijzen per thema te behandelen. Dit gebeurt in deze bijlage C. Verder wordt in deze bijlage C vermeld welke specifiek op het aanwijzingsbesluit van dit gebied betrekking hebbende inspraakreacties zijn binnengekomen en hoe hiermee is omgegaan bij het opstellen van het aanwijzingsbesluit.

Voor het gebied Manteling van Walcheren zijn 60 zienswijzen ingediend. De reacties worden hieronder thematisch besproken.

¹⁷ Ministerie van LNV (2007): Nota van Antwoord. Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

2 REACTIES OVER DE PROCEDURE

In een aantal zienswijzen zijn vragen gesteld en opmerkingen gemaakt over de gebruikte aanmeldingsgegevens en de onderbouwing van de vermelde gegevens in het standaardgegevensformulier, waaronder "beschermingsstatus". Verder wordt opgemerkt dat er voor de soorten en habitattypen met de kwalificatie "aanwezig maar verwaarloosbaar" geen instandhoudingsdoelstellingen in de besluiten hoeven te worden opgenomen. Daarnaast wordt opgemerkt dat op het standaardgegevensformulier de bedrijfsactiviteiten, die in en om het gebied plaatsvinden, niet zijn vermeld. Men vraagt zich af of de Europese Commissie bij de beoordeling van de selectie van de gebieden daarmee rekening heeft kunnen houden.

Men vraagt zich ook af of de aanmeldingsprocedure wel zorgvuldig genoeg is doorlopen en wijst in dit kader mede op de verschillen tussen de huidige besluiten en de eerdere concepten die eind 2005 zijn opgesteld. Zo wordt er gesteld dat de vertaling van de aanmeldingsgegevens naar de doelstellingen disproportioneel is. Daarnaast zijn de doelstellingen volgens deze insprekers uitgebreider dan de Richtlijn voorschrijft. Door doelstellingen op te nemen in het ontwerp-aanwijzingsbesluit voor alle soorten en habitattypen dus ook voor die soorten en habitattypen waarvoor het gebied niet is geselecteerd, wordt er naar de mening van een aantal insprekers ten onrechte de suggestie gewekt dat de maatregelen die hieruit voortvloeien het gevolg zijn van de verplichtingen van de Habitatrictlijn. In een aantal zienswijzen wordt erop aangedrongen om in een gebied alleen die habitattypen en soorten te beschermen, waarvoor het gebied tot de categorie van belangrijkste gebieden behoort.

Met betrekking tot de hierboven genoemde reacties worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Stappen in het selectieproces van Habitatrictlijngebieden

Zoals in het Verantwoordingsdocument (2003)¹⁸ beschreven staat, heeft de aanmelding van Habitatrictlijngebieden in twee stappen plaatsgevonden:

Eerste stap van de selectie:

Bij de eerste stap zijn voor elk prioritair habitatype en voor elke prioritaire soort in principe de tien belangrijkste gebieden geselecteerd. Dit zijn de gebieden waar het type of de soort het best ontwikkeld is en met de grootste oppervlakte of populatie aanwezig is. Indien bij een bepaald prioritair habitatype de variatie in soortensamenstelling zodanig groot is dat er meerdere subtypen (plantensociologische eenheden op verbondsniveau) zijn te onderscheiden, zijn per subtype de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd. Een onderverdeling in subtypen is niet toegepast indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Voor elk niet-prioritair habitatype of elke niet-prioritaire soort is in principe dezelfde methodiek toegepast, met dien verstande dat voor die typen of soorten de vijf belangrijkste gebieden zijn geselecteerd. Ook hier geldt dat alleen die gebieden zijn geselecteerd waar het habitatype of de soort het best ontwikkeld is en waar de grootste oppervlakte of populatie aanwezig is. Indien de variatie in soortensamenstelling van een niet-prioritair habitatype zodanig groot is dat het type meerdere subtypen omvat, zijn per subtype de drie belangrijkste gebieden geselecteerd. Ook hier is deze onderverdeling in subtypen niet gemaakt indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Tweede stap van de selectie:

Bij de tweede stap van het selectieproces is onderzocht in hoeverre de landelijke dekking en de geografische spreiding van de gebieden als voldoende kunnen worden aangemerkt.

De landelijke dekking van habitattypen of soorten betreft de totale oppervlakte van een habitatype of de totale populatie van een soort binnen de aangemelde gebieden als percentage van de landelijke oppervlakte

¹⁸ Ministerie van LNV (2003): "Verantwoordingsdocument". Selectiemethodiek voor aangemelde Habitatrictlijngebieden. Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, Den Haag.

van dat habitattype of als percentage van de landelijke populatie van de soort. Als op basis van de selectie in de eerste stap het aantal geselecteerde "belangrijkste" gebieden onvoldoende dekking oplevert, moet onderzocht worden welke gebieden aanvullend geselecteerd dan wel aangemeld moeten worden om voldoende landelijke dekking te halen. Daarnaast is bekeken of gebieden die één ecologische eenheid vormen met gebieden in België of Duitsland aan de lijst van aangemelde gebieden toegevoegd moeten worden. Voor ieder niet-prioritair habitattype en iedere niet-prioritaire soort wordt voldoende landelijke dekking nagestreefd. De indicaties van het European Topic Centre (ETC) en de conclusies van de biogeografische seminars zijn hiervoor als leidraad gebruikt:

- < 20% wordt in de meeste gevallen als onvoldoende dekkingsgraad beschouwd;
- 20-60% is een bespreekbaar dekkingspercentage;
- > 60% is over het algemeen voldoende dekking.

Hierbij is uitdrukkelijk rekening gehouden met de specifieke kenmerken en eisen die de afzonderlijke habitattypen en soorten stellen. Een relatief laag dekkingspercentage is aanvaardbaar als er sprake is van weinig bedreigde habitattypen of soorten en deze verspreid voorkomen. Hier geldt het proportionaliteitsbeginsel: voor habitattypen en soorten die sterker onder druk staan, wordt relatief meer bijgedragen binnen het Natura 2000-netwerk dan voor meer algemeen voorkomende habitattypen en soorten. Voor prioritaire habitattypen en prioritaire soorten hebben de lidstaten een bijzondere verantwoordelijkheid en verwacht de Europese Commissie dat een hoger dekkingspercentage wordt bereikt.

Beoordeling aanmeldingen door de Europese Commissie

In 2003 is de Nederlandse bijdrage aan de communautaire lijst van Habitatrictlijngebieden door de Europese Commissie goedgekeurd (zie hoofdstuk 2). Daaraan voorafgaand zijn in respectievelijk 1996 en 1998 voorlopige aanmeldingen bij de Europese Commissie ingediend. In het Lijstdocument (2004)¹⁹ is het Nederlandse deel van de communautaire lijst voor de Atlantische biogeografische regio opgenomen. Hoofdstuk 3 van het Lijstdocument geeft per habitattype en per soort een toelichting op de selectie van gebieden. Hierbij staat steeds expliciet aangegeven hoe de Europese Commissie de aanmelding van 1998 heeft beoordeeld. Daaruit blijkt dat de Europese Commissie voor diverse habitattypen en soorten in 2002 heeft gemeld dat er een onvoldoende dekking was. Om die reden is de aanmelding van 2003 nog met een aantal gebieden uitgebreid. Het Reactiedocument (2004)²⁰ bevat een Nota van Antwoord met betrekking tot de openbare voorbereidingsprocedure voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden, die begin 2003 heeft plaatsgevonden.

Misverstanden over de aanmelding

Een veel gehoord argument is dat de bedrijfsactiviteiten die in en om het gebied plaatsvinden bij de aanmelding gemeld hadden moeten worden, zodat de Europese Commissie rekening had kunnen houden met bestaand gebruik. Dit berust op een misverstand. Zoals in paragraaf 2.1.1 van de Nota van Antwoord uitvoerig uiteen is gezet, is het standaardgegevensformulier bedoeld om de potentiële Habitatrictlijngebieden met de natuurwaarden bij de Europese Commissie aan te melden. Op het formulier staat per rubriek nauwkeurig aangegeven welke gegevens vóór de aanmelding verstrekt dienen te worden en welke gegevens in een later stadium verstrekt kunnen worden. Eén van de rubrieken die pas ingevuld hoeft te worden nadat het gebied deel uitmaakt van het Natura 2000-netwerk is de rubriek "Activiteiten en invloeden in en buiten het betrokken gebied". Die gegevens dienen vooral als basisinformatie voor de Europese Commissie om de uitvoering van de Richtlijn te kunnen volgen en haar rol als toezichthouder te kunnen vervullen. De aanmelding vindt uitsluitend op ecologische gronden plaats. Het is dan ook een misvatting te veronderstellen dat de Europese Commissie bij de besluitvorming van onjuiste of onvolledige gegevens zou zijn uitgegaan.

Zoals in paragraaf 3.3 van de Nota van Antwoord staat beschreven, dienen ook voor de soorten en habitattypen die niet direct tot de selectie van dat betreffende Habitatrictlijngebied hebben geleid, maar die wel in dat gebied voorkomen, instandhoudingsdoelstellingen te worden opgesteld. Dat zijn namelijk ook

¹⁹ Ministerie van LNV (2004): "Lijstdocument". Overzicht van gebiedsselectie voor de Habitatrictlijn. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

²⁰ Ministerie van LNV (2004): Reactiedocument aanmelding Habitatrictlijngebieden. Resultaten van de ontvangen reacties bij de openbare procedure voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden in het kader van Natura 2000. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

soorten en habitattypen waarvoor het gebied is aangemeld. Het berust op een misverstand te veronderstellen dat uit de Richtlijn uitsluitend een verplichting zou voortvloeien met betrekking tot habitattypen en soorten waarvoor het gebied is geselecteerd en dat er met betrekking tot de overige habitattypen en soorten van bijlage II geen verplichtingen zouden bestaan. Er worden daarom niet alleen instandhoudingsdoelstellingen voor de habitattypen of de soorten waarvoor het gebied is geselecteerd geformuleerd, maar voor alle habitattypen of soorten, waarvoor een gebied is aangemeld. Op het standaardgegevensformulier dat naar de Europese Commissie gaat moeten alle relevante Natura 2000-waarden worden vermeld en de daarop verstrekte gegevens moeten geregeld worden geactualiseerd. Voor één bepaalde categorie kan het formuleren van instandhoudingsdoelstellingen echter achterwege blijven. Het betreft de categorie "aanwezig maar verwaarloosbaar". Een habitatype of soort kan in een bepaald gebied in zodanige minieme oppervlakte of slechts incidenteel aanwezig zijn, dat mag worden aangenomen dat het habitatype of de soort zich in dit gebied niet blijvend kan handhaven. Het ontstaan van deze categorie (aanwezig maar verwaarloosbaar) is het gevolg van de voorgeschreven aanmeldingssystematiek, waarbij de lidstaat voor elk gebied alle aanwezige habitattypen en soorten – ongeachte de mate waarin ze voorkomen – dient te melden. Voor deze categorie zijn dan ook geen instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd.

Motivering

Naar aanleiding van de ingediende zienswijzen is de selectie van de gebieden inzichtelijker gemaakt. Er is per gebied uiteengezet waarom het gebied is aangemeld en op grond van welke criteria dit is gebeurd. Naast de reeds uitgebreide toelichting in de Nota van Antwoord is in de Nota van toelichting van dit besluit op een overzichtelijke wijze aangegeven voor welke soorten en habitattypen het gebied is aangemeld.

Betrokkenheid bij de voorbereiding van de aanwijzing

Voor de nationale procedure voor de aanwijzing van Natura 2000-gebieden wordt verwezen naar de paragrafen 1.1.4 en 1.3.5 van de Nota van Antwoord. In deze paragrafen wordt uitvoerig ingegaan op de gevolgde procedure, die uiteindelijk tot de terinzagelegging van het ontwerp-aanwijzingsbesluit van dit gebied heeft geleid. Daaruit blijkt dat dit deel van de procedure meerdere jaren in beslag heeft genomen. Zo hebben de betrokken ministeries, provincies, kamers van koophandel, (regionale) land- en tuinbouworganisaties, gemeenten, waterschappen, drinkwaterwinners, visserijorganisaties, recreatieorganisaties, natuurbeschermingsorganisaties en gegevensbeheerders eind 2005 het concept Natura 2000 doelendocument (2005) en de concept Natura 2000-gebiedendocumenten (2005) voor de 162 gebieden ontvangen, met het verzoek om commentaar te geven. Naar aanleiding van de reacties zijn waar nodig nog aanvullende gesprekken gevoerd. Deze consultatie maakte deel uit van de voorbereiding van de besluitvorming en heeft nog tot wijzigingen geleid. Het resultaat van deze voorbereiding heeft ter inzage gelegen en ten aanzien van deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten heeft een ieder een zienswijze kunnen indienen.

Zorgvuldigheid van de procedure en afweging van belangen

In de paragrafen 2.1.1 en 1.1.8 van de Nota van Antwoord is de selectieprocedure uitvoerig beschreven en is uiteengezet hoe de verschillende belangen tegen elkaar zijn afgewogen. De keuze van een Natura 2000-gebied heeft uitsluitend plaatsgevonden op basis van de aanwezigheid van de in bijlage I en II van de Habitatrichtlijn genoemde habitattypen en soorten. Deze werkwijze vloeit voort uit de in de Habitatrichtlijn genoemde criteria en de hierop gebaseerde Europese jurisprudentie. Het is niet mogelijk om hiervan af te wijken. Pas in een later stadium – bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen en bij het vaststellen van het beheerplan – kunnen naast de ecologische belangen ook andere belangen aan de orde komen. Dit is in de paragrafen 3.4 en 3.5 van de Nota van Antwoord verder uiteengezet. Gesteld mag worden dat de procedure die bij de aanwijzing van de gebieden is gevolgd zorgvuldig is geweest en geheel overeenkomstig de wet- en regelgeving heeft plaatsgevonden.

3 REACTIES OVER DE BEGRENZING

3.1 ALGEMEEN

Bij de begrenzing van het gebied heeft een aantal insprekers aangegeven dat geen rekening wordt gehouden met andere dan ecologische eisen. Insprekers hebben aangegeven dat ze bezwaar hebben tegen de opname van nieuwe natuur: delen van de Ecologische Hoofdstructuur die een natuurfunctie krijgen en die in landbouwkundig gebruik zijn of waren. Insprekers wijzen op de gedane toezeggingen in het kader van nieuwe natuur en de Ecologische Hoofdstructuur. Tevens wordt in zienswijzen gemeld dat bepaalde habitattypen en soorten niet of in beperkte mate aanwezig zijn in delen van het gebied. Insprekers verwachten dat in ieder geval die gronden waar deze waarden niet aanwezig zijn buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied worden gelaten.

Er wordt voor gepleit om de Natura 2000-gebieden op eenduidige wijze ook in het verticale vlak te begrenzen op 500 voet, zijnde de bestaande minimumvlieghoogte. Verder wordt aangegeven dat bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden destijds voor een bufferzone van 100 meter rond jachthavens gekozen is. In die geest wordt er bepleit om een bufferzone van 300 tot 500 meter rond agrarische- en recreatiebedrijven in te stellen. Tevens wordt er aangegeven dat de aanmelding onvoldoende wetenschappelijk onderbouwd is, zodat de onderzoeksplicht bij de belanghebbende wordt gelegd wanneer deze de begrenzing gewijzigd wil zien. Ook wordt gesteld dat de stranden niet binnen de begrenzing van een Natura 2000-gebied behoren te vallen. Zij herbergen geen habitattypen of soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Uitgangspunten begrenzing Habitatrichtlijngebieden

Zoals in paragraaf 2.2 van de Nota van Antwoord en in bijlage 9.1 van het Natura 2000 doelendocument (2006)²¹ uitvoerig uiteen is gezet, is ook bij het begrenzen van een gebied geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houden met de aanwezigheid en de instandhouding van de natuurlijke habitats en soorten. Daarbij zijn de volgende algemene uitgangspunten gebruikt:

- Habitattypen en soorten van de bijlagen: de habitattypen van bijlage I en de leefgebieden van de soorten van bijlage II van de Habitatrichtlijn (en dus niet de soorten van bijlage IV) vormen het uitgangspunt voor de begrenzing. Dit is inclusief in kwaliteit achteruitgegangene en gedegenerende terreindelen, indien herstel haalbaar is en voor zover nodig voor de instandhouding van de aanwezige habitattypen en/of soorten.
- Herkenbare eenheden en identiteit: er is gestreefd naar de begrenzing van herkenbare en beheerbare eenheden: ecologische eenheden (bijvoorbeeld op basis van vegetatiestructuur, hydrologie of geomorfologie) of beheereenheden. Door eenheden op deze manier te begrenzen krijgt het gebied een duidelijke identiteit.
- “Cement tussen de bakstenen”: de begrenzing van ecologische eenheden impliceert dat het Habitatrichtlijngebied bestaat uit de habitattypen van bijlage I en het leefgebied van de soorten van bijlage II én een stelsel van natuurwaarden waarvoor het gebied niet is geselecteerd en/of niet is aangemeld. Die natuurwaarden, gekenmerkt als het “cement tussen de bakstenen”, maken integraal onderdeel uit van de ecosystemen en zijn nodig voor herstel en/of instandhouding van de betreffende in de Richtlijn opgenomen habitattypen en/of soorten.
- Deelgebieden: bij zeer sterke versnippering in meerdere deelgebieden worden alleen deze deelgebieden begrensd. De verschillende deelgebieden bevatten dan elk afzonderlijk de habitattypen en/of soorten waarvoor het gebied geselecteerd is.
- Enclaves: binnen grote eenheden zijn enclaves van grootschalige landbouw en/of bebouwing uitgesloten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of soorten.
- Aansluiting bij administratieve grenzen: er is zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande administratieve grenzen (bijvoorbeeld begrenzing van onder de Natuurbeschermingswet aangewezen gebieden, Nationale Parken, Vogelrichtlijngebieden en/of eigendomsgrenzen).

²¹ Ministerie van LNV (2006): Natura 2000 doelendocument. Duidelijkheid bieden, richting geven en ruimte laten. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

- Herkenbare topografische lijnen: de gebiedsgrenzen vallen bij voorkeur samen met duidelijk in het landschap herkenbare topografische lijnen, zoals wegen, sloten, heggen, oevers, bosranden en markante verschillen in landgebruik.

Hoofdlijnen aanpassing begrenzing Natura 2000-gebieden

De herbegrenzing is doorgevoerd op basis van technische en/of inhoudelijke argumenten.

Technische aanpassingen:

Dit zijn vaak minieme kaarttechnische verbeteringen teneinde de grenzen af te stemmen en gelijk te trekken. Het zijn ook pragmatische aanpassingen. Hierdoor blijven het beheer en de bescherming hanteerbaar en wordt de burger een zo duidelijk en eenvoudig mogelijke begrenzing geboden. Dit kan betekenen dat Vogel- en Habitatrichtlijngebieden die voor een belangrijk deel overlap vertonen met (voormalige) beschermd en staatsnatuurmonumenten op deze begrenzing afgestemd worden. Hierdoor worden onlogische verschillen vermeden.

Verder betreft dit ook het zoveel mogelijk op kaart uitzonderen van bestaande bebouwing, tuinen en erven die alleen tekstueel waren geëxclaveerd. Tot deze categorie behoren ook aanpassingen aan de hand van kadastrale perceelsgrenzen in verband met de kadastrale registratie van bij de aanwijzing "betrokken" percelen (zie Nota van toelichting, paragraaf 3.3). Hiermee wordt voorkomen dat kadastrale percelen die slechts voor een onbetekenend deel met het gebied overlappen, kadastraal worden ingeschreven als deel uitmakend van het gebied.

Inhoudelijke aanpassingen:

Gebleden is dat in een beperkt aantal gevallen bij de begrenzing van Habitatrichtlijngebieden onvoldoende rekening is gehouden met de verspreiding van relevante habitattypen of leefgebieden van soorten, waardoor aanpassingen (zowel uitbreiding als verkleining) noodzakelijk waren. Dit is meestal het gevolg van verbeterde en toegenomen kennis. Ook uitbreidingen die noodzakelijk zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied, vallen in deze categorie van inhoudelijke aanpassingen.

Meebegrenzen van nieuwe natuur

Met nieuwe natuur worden delen van de Ecologische Hoofdstructuur bedoeld die een natuurfunctie krijgen en die in landbouwkundig gebruik zijn of waren. Een groot deel van deze nieuwe natuur is inmiddels al verworven en als natuurgebied ingericht. Nieuwe natuur is meebegrensd indien (in geval van een Habitatrichtlijngebied) één van de volgende situaties van toepassing is:

1. wanneer het natuurdoel van de nieuwe natuur overeenkomt met dat van het aangrenzende aangemelde Natura 2000-gebied (de natuurwaarden zijn al aanwezig of zullen conform vastgestelde plannen worden ontwikkeld). Het betreffende natuurdoel dient uiteraard invulling te geven aan de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied.
2. wanneer de nieuwe natuur aantoonbaar noodzakelijk is om de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen realiseren.

Voor nieuwe natuur die nodig is voor de realisatie van Natura 2000 blijft het principe van vrijwilligheid gelden bij verwerving van de gronden en bij omzetting van cultuurgrond naar natuur (zie verder paragraaf 2.2.2 van de Nota van Antwoord). De nieuwe natuur die is toegevoegd na de aanmelding in 2003 is naar aanleiding van ingediende zienswijzen op de ontwerp-aanwijzingsbesluiten nogmaals kritisch getoetst aan de hiervoor genoemde criteria. Het resultaat staat beschreven in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting.

Het beleid om nieuwe natuur van ná 1 mei 1988 niet als verzuringsgevoelig aan te merken, is nooit van toepassing geweest op de oude Natuurbeschermingswet. Ook voor de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998 was het voor de beoordeling alleen van belang of een bepaalde activiteit schade aan een aangewezen beschermd natuurmonument toebracht. De vraag of een deel van een bepaald beschermd natuurmonument als zogenoemde nieuwe natuur moest worden aangemerkt, heeft in deze besluitvorming geen rol gespeeld. Als een bepaald gebied als beschermd natuurmonument was aangewezen, genoot zo'n natuurmonument de volledige bescherming van de Natuurbeschermingswet.

Bufferzones en exclavering van recreatieondernemingen en agrarische bedrijven

Een bufferzone van 300 tot 500 meter rond recreatieondernemingen en agrarische bedrijven, waar door vele ondernemers om is verzocht, behoort niet tot de mogelijkheden. De reden hiervoor is dat menselijk gebruik of de door de mens toegekende bestemming niet bepalend is voor de vraag of een gebied of terrein als Natura 2000-gebied aangewezen dient te worden. Ecologische redenen zijn daarbij bepalend. Een Natura 2000-gebied is in zijn geheel van belang.

Ook in de uitspraak van de Raad van State over de aanwijzing van één van de eerste Natura 2000-gebieden is de vraag over een bufferzone aan de orde gekomen. De Raad van State was toen van oordeel dat "het aanhouden van een minimale afstand tot bedrijfsbebouwing niet mogelijk is, omdat niet in algemene zin ten behoeve van de in het gebied gelegen agrarische bedrijfsbebouwing kan worden vastgesteld in hoeverre de binnen die afstand gelegen gronden naar ecologische maatstaven al dan niet tot het aan te wijzen gebied moeten worden gerekend"²².

Bij Vogelrichtlijngebieden wordt het hele gebied door de vogels gebruikt voor broeden, foerageren en/of rusten, hoewel niet elk deel even intensief wordt benut. Voor Habitatrichtlijngebieden geldt een vergelijkbare aanpak hoewel habitattypen meestal geen grote, aaneengesloten oppervlakten beslaan. Daar staat tegenover dat de instandhouding van habitattypen meestal een ruimere begrenzing vereist omdat ook rekening moet worden gehouden met een mogelijke verschuiving van de habitatwaarden door het gebied (successie). Daarentegen maken bestaande bebouwing, erven, tuinen, steigers, verhardingen en hoofdspoorwegen geen deel uit van een Natura 2000-gebied. Zij zijn door hun fysieke aard meestal ongeschikt. Eventuele uitzonderingen op deze algemene regel zijn opgenomen in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting van het besluit. Ook mijnbouwinstallaties en -installaties vallen onder de definitie van een bouwwerk en daarmee onder de exclaveringsformule (zie paragraaf 3.4 van de Nota van toelichting). Dat geldt niet voor ondergronds of onderwater voorkomende structuren zoals gas- en waterleidingen. De aanwezigheid hiervan betekent niet per definitie dat deze gebieden ongeschikt zijn voor planten of dieren en ze zijn daarom niet geëxclaveerd.

Zie ook paragraaf 2.2.6 van de Nota van Antwoord.

Verticale begrenzing

In paragraaf 2.2.9 van de Nota van Antwoord wordt vermeld dat er geen verticale grens in de Natura 2000-gebieden is opgenomen. Wel moet gewaarborgd zijn dat vliegbewegingen in de omgeving van Natura 2000-gebieden niet tot aantasting van natuurlijke kenmerken leiden. Dat geldt voor de gehele burgerluchtvaart (inclusief parasailen, parachutespringen en luchtballonvaren), het militaire luchtverkeer en alle andere activiteiten die in samenhang met deze vliegbewegingen in het luchtruim of op de grond plaatsvinden, zoals schietoefeningen en parachutespringen. De effectbeoordeling van dit soort activiteiten kan daarom het best per gebied plaatsvinden, toegesneden op de omstandigheden ter plekke. Het is dus niet zinvol om hiervoor generieke normen in de besluiten op te nemen. Indien aan de orde, wordt het bestaand gebruik door luchtverkeer beoordeeld bij het opstellen van het beheerplan. Voorwaarde blijft ook hier dat het bestaande gebruik de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar mag brengen.

3.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE BEGRENZING

Een inspreker pleit ervoor het natuurontwikkelingsgebied Noorder Nieuwlandpolder nabij de Veerse dam in de begrenzing op te nemen.

De zienswijze is niet overgenomen. De in het kader van de provinciale EHS te realiseren doelen voor dit gebied behoren niet tot de habitattypen waarvoor het Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren is aangewezen.

Een inspreker merkt op dat de parkeerplaats bij de strandovergang Oostkapelle is geëxclaveerd. Deze parkeerplaats maakt onderdeel uit van recreatiezonering Manteling en zou daarom volgens de inspreker begrensd moeten zijn.

²² Afdeling bestuursrechtspraak Raad van State, 5 november 2008, nr. 200802546/1.

De zienswijze is niet overgenomen. De betrokken parkeerplaats is volledig verhard en zodoende al tekstueel geëxclaveerd. Door de omvang en grootte van dit terrein is het technisch mogelijk om de het terrein ook fysiek op de kaart te exclaveren. Het is niet te verwachten dat zich op dit terrein waarden bevinden.

Een inspreker heeft bezwaar tegen het opnemen van percelen in de begrenzing die geen onderdeel uitmaken van de Ecologische Hoofdstructuur en nog in agrarisch gebruik zijn of, wel onderdeel uitmaken van de Ecologische Hoofdstructuur maar nog in agrarisch gebruik zijn. De inspreker stelt dat hiermee de vrijwilligheid van de Ecologische Hoofdstructuur ter discussie komt te staan.

De zienswijze is niet overgenomen. Het gehele gebied is begrensd als EHS. Nieuwe natuur wordt opgenomen binnen de begrenzing als actueel habitattypen of habitat en of vogelrichtlijnsoorten aanwezig zijn of als de gebieden noodzakelijk zijn voor instandhoudingsdoelstellingen in het gebied. Een voorbeeld van dit laatste is een gebied ten noordoosten van de kern van Oostkapelle. Zie ook paragraaf 3.1 van deze bijlage C en paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting.

4 REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

4.1 ALGEMEEN

In de zienswijzen zijn veel opmerkingen gemaakt over de instandhoudingsdoelstellingen en over de realisatie hiervan.

Er is voorgesteld om de tekst van de algemene instandhoudingsdoelstelling "behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitattypen en soorten binnen de Europese Unie" te vervangen door de letterlijke tekst van de Habitatrichtlijn: "behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan het waarborgen van de biologische diversiteit door het instandhouden van habitattypen en soorten binnen de Europese Unie".

Verder is voorgesteld om de tekst van de algemene instandhoudingsdoelstelling "behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functie van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd" te schrappen omdat met de formulering in het ontwerpbesluit onvoldoende rekening is gehouden met de wijze waarop in jurisprudentie rekening is gehouden met de termen "natuurlijke kenmerken" en "instandhoudingsdoelstellingen".

Er zijn vragen gesteld over de gestelde nationale doelen, de monitoring in Natura 2000-gebieden, de afstemming en de verantwoordelijkheden. In een aantal zienswijzen wordt de vraag gesteld of de besluiten in samenhang met elkaar en met de gebieden daarbuiten wel een voldoende bijdrage leveren om de soorten en habitattypen in een landelijk gunstige staat van instandhouding te brengen of te houden. De vrees wordt uitgesproken dat dit niet het geval is. Daarnaast wordt er verzocht om voor die soorten en habitattypen, waarvoor sprake is van een ongunstige staat van instandhouding, zowel landelijk als op gebiedsniveau een herstelopgave te formuleren tenzij er ecologische redenen zijn om hiervan af te zien. Het achterwege laten van adequate herstelopgaven wordt door insprekers als onacceptabel gezien en in strijd met de wettelijke verplichtingen.

In een zienswijze is gevraagd om alsnog, voor de soorten en habitattypen die zich in een zeer ongunstige staat van instandhouding bevinden, minimaal complementaire doelen op te nemen in de gebieden waar herstelmogelijkheden zijn of migratie kan plaatsvinden.

Het besluit zou moeten aangeven wat de gevolgen zijn wanneer een soort uit een gebied dreigt te verdwijnen. Daarnaast zou er een gegronde reden aanwezig moeten zijn wanneer er niet gestreefd wordt naar een gunstige staat van instandhouding.

Anderzijds wordt in zienswijzen aangeduid dat veel doelen te hoog gegrepen zijn en dat deze alleen met grote (financiële) inspanningen bereikt kunnen worden. Er wordt over de instandhoudingsdoelstellingen opgemerkt dat ze de status zouden moeten krijgen van een inspanningsverplichting en niet van een resultaatsverplichting. Enkele insprekers menen dat bij het vaststellen van de doelstellingen veel geleund wordt op informatie over het voorkomen van flora en fauna in vroegere jaren, die niet gebaseerd is op voldoende wetenschappelijke gegevens. Het is onduidelijk of deze waarden daadwerkelijk aanwezig zijn. Om die reden zouden de aanwezige habitattypen op een kaart aangeduid moeten worden.

Weer anderen menen dat de uitgangssituatie helder moet worden omschreven in het aanwijzingsbesluit. Tegelijkertijd zal er een termijn gegeven moeten worden waarbinnen de doelstellingen gerealiseerd moeten worden.

In de besluiten wordt er volgens insprekers niet ingegaan op de mogelijke gevolgen van klimaatverandering, terwijl deze veranderingen bepalend kunnen zijn voor de haalbaarheid van de natuurdoelen.

Er wordt bovendien gevraagd om de kernopgaven in de aanwijzingen op te nemen, dan wel het Natura 2000 doelendocument (2006) deel uit te laten maken van de aanwijzingsbesluiten. Uit het besluit zou duidelijk moeten blijken voor welke functie(s) en voor welke soort(en) het gebied wordt aangewezen, zodat duidelijk is of de soorten in al hun levensbehoeften worden beschermd. Daar waar niet alle levensbehoeften in een Natura 2000-gebied zijn beschermd dient te worden aangegeven waar de ontbrekende functies zijn gelegen en wat de beschermingsstatus is.

Er wordt gevraagd om rekening te houden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden. In dat verband wordt dan ook met nadruk gewezen op het belang van het gebied Manteling van Walcheren voor de recreatie, waarbij met name een ongestoord toeristisch gebruik van de stranden van groot belang is voor de lokale economie.

Dat het concretiseren van maatregelen wordt doorgeschoven naar het beheerplan geeft voor veel insprekers onduidelijkheid; hierdoor kan het overleg over het beheerplan onder grote spanning komen te staan. Zij bepleiten duidelijke kaders voor het beheerplan, zodat er constructief aan de uitwerking kan worden gewerkt. Daarnaast wordt opgemerkt dat bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen alleen wordt uitgegaan van bestaande budgetten. Welke consequenties de instandhoudingsdoelstellingen hebben in financiële zin wordt pas duidelijk bij het tot stand komen van de beheerplannen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde zienswijzen worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Algemene instandhoudingsdoelstellingen

De algemene instandhoudingsdoelstellingen beogen de algemene hoofddoelstelling van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de individuele aanwijzingsbesluiten te verankeren. Daarmee wordt de bijdrage van de Nederlandse Natura 2000-gebieden aan het behoud van de biodiversiteit in Europa vastgelegd. Per gebied zijn de specifieke doelstellingen voor de relevante habitattypen en soorten nader omschreven. Op basis van deze instandhoudingsdoelstellingen en de algemene doelstellingen wordt naar een landelijk gunstige staat van instandhouding van de voor Nederland relevante habitattypen en soorten gestreefd. Dit houdt in dat het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat of van de soort stabiel moet zijn of moet toenemen; dit moet in de toekomst ook zo blijven. Een duurzaam behoud van een habitatype kan alleen maar gerealiseerd worden wanneer de planten- en diersoorten die typisch zijn voor de habitat behouden kunnen worden. Dit geldt ook voor de bescherming van een bepaalde plantensoort of diersoort. De betreffende soort kan alleen effectief beschermd worden wanneer de beschermingsmaatregelen zich, naast op de soort zelf, ook richten op het leefgebied van de soort. Zodoende strekt in een Natura 2000-gebied de instandhoudingsdoelstelling van een soort zich mede uit tot het leefgebied van de betreffende soort.

De formulering van de algemene instandhoudingsdoelstellingen is aangepast in hoofdstuk 5 van de Nota van toelichting van dit besluit. In de aangepaste formulering van het tweede algemene doel is niet de letterlijke tekst van de Habitatrichtlijn (artikel 2) gevolgd, omdat het in de Richtlijn een algemene doelstelling van de Richtlijn betreft en in dit geval om de gebiedsspecifieke invulling daarvan gaat. Meer in het bijzonder: een Europese Richtlijn kan een bijdrage leveren aan het waarborgen van de biologische diversiteit, maar een gebied kan alleen bijdragen aan het behoud van de biologische diversiteit. Verder is de term "natuurlijke kenmerken" in de algemene doelen gehandhaafd, omdat dit een begrip is dat in de Richtlijn ook gebruikt wordt in verband met de bescherming van de gebieden (artikel 6).

Verder geldt ook dat invloeden van buitenaf op het Natura 2000-gebied van grote invloed kunnen zijn op de staat van instandhouding van een habitatype of soort: de externe werking. De instandhoudingsdoelstelling richt zich op het gehele biotische en abiotische complex van factoren, die het habitatype of de soort haar specifieke aanzien geven en die noodzakelijk zijn voor het behoud van de biologische diversiteit van het gebied.

Contour "haalbaar en betaalbaar"

In de paragrafen 3.4 en 4.1.7 van de Nota van Antwoord staat aangegeven dat zowel de selectie als de begrenzing uitsluitend gebaseerd is op ecologische criteria. Dit betekent echter niet dat andere dan ecologische belangen geen rol hebben gespeeld bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen. Hierbij heeft het uitgangspunt "haalbaar en betaalbaar", zowel landelijk als per gebied, nadrukkelijk een rol gespeeld. Er is daarbij rekening gehouden met de economische en sociale belangen van de directe omgeving. Dit betekent in de praktijk dat voor een bepaald habitatype of soort de relatief grootste ecologische bijdrage komt van het gebied waar de ecologische vereisten reeds op orde zijn of waar ze op relatief eenvoudige wijze op orde te brengen zijn, om zodoende bij het opstellen van beheerplannen een evenwichtige balans tussen economie en ecologie na te kunnen streven.

In paragraaf 3.4 van de Nota van Antwoord staat dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Er kan echter geen

onevenredige financiële inspanning verwacht worden om alle habitattypen en soorten te herstellen. Met oog hierop is voor een aantal soorten en habitattypen in het Natura 2000 doelendocument (2006, hoofdstuk 6) gekozen voor een lager niveau dan gunstige staat van instandhouding. In die gevallen wordt verbetering van de ecologische vereisten voorlopig niet realistisch geacht of staat de inspanning in geen verhouding tot de extra bijdrage die een gebied kan leveren aan de realisering van de Natura 2000-doelen op landelijk niveau. Anderzijds is het logisch dat een hogere inzet wordt nagestreefd voor habitattypen en soorten waar Nederland relatief belangrijk voor is en/of voor habitattypen en soorten die sterk onder druk staan. Dit geldt bijvoorbeeld voor het habitatype grijze duinen, *kalkarm* (H2130B). Voor dit habitatype zijn de ecologische omstandigheden nog niet op orde.

Contour "strategisch lokaliseren"

Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen is ook geanticipeerd op bestaande plannen en projecten ter realisering van de Ecologische Hoofdstructuur en bestaand beleid met betrekking tot bijvoorbeeld mest en waterhuishouding. Dit is het gehanteerde principe van "strategisch lokaliseren": behoud of herstel nastreven daar waar de grootste potentie ligt en waar dit gemakkelijk kan zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de ecologische uitgangspunten en ambities. Om daaraan invulling te geven zijn diverse consultatierondes met deskundigen en terreinbeheerders gehouden en zijn analyses uitgevoerd, waaronder de knelpunten- en kansanalyse van KIWA Water Research/EGG-consult²³. In de toekomst zullen inspanningen voor het waterbeheer meer gericht moeten worden op het natuurbelang. Waar nodig is de begrenzing van gebieden aangepast om een op termijn duurzamere situatie te verkrijgen. Voor een aantal habitattypen en soorten zijn gezien de urgentie ten aanzien van één of meerdere kernopgaven ("sense of urgency")²⁴, op de korte én lange termijn, aanvullende water- of beheermaatregelen nodig.

Trends, dynamiek en autonome ontwikkelingen

In het aanwijzingsbesluit staat het resultaat van de bovenstaande contouren uitgewerkt in de vorm van de instandhoudingsdoelstellingen. Op grond daarvan worden in het beheerplan de benodigde maatregelen uitgewerkt om de genoemde habitattypen en soorten in de gewenste staat van instandhouding te brengen of te behouden, zodat het gebied voldoende bijdrage kan leveren aan het realiseren van de gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Eén van de uitgangspunten in de Natura 2000 contourennotitie (2005)²⁵ is dat doelstellingen in de tijd robuust geformuleerd moeten worden. Dit is gedaan om zo te kunnen anticiperen op bijvoorbeeld de natuurlijke dynamiek of mogelijke klimaatveranderingen. Als de instandhoudingsdoelstellingen niet gehaald lijken te worden, bijvoorbeeld omdat een populatie vogels of een bepaald habitatype ondanks de bescherming toch kleiner wordt, moet Nederland maatregelen nemen om deze ontwikkeling te keren. Artikel 6, tweede lid, van de Habitatrictlijn, verplicht de lidstaat namelijk om verslechtering van habitattypen en leefgebieden van (vogel)soorten te voorkomen. Soms zullen de genomen maatregelen niet werken, bijvoorbeeld bij klimaatverandering, een te grote externe beïnvloeding of als trekkende soorten in het buitenland negatief worden beïnvloed. Er zijn dan geen sancties. Gezien een aantal onzekerheden over te verwachten ontwikkelingen, die voortkomen uit natuurlijke dynamiek en klimaatveranderingen, is voor het jaar 2015 voorzien in een evaluatie van het Natura 2000 doelendocument (2006). Indien noodzakelijk worden dan ook de betreffende aanwijzingsbesluiten aangepast (zie Nota van Antwoord, paragraaf 3.19).

In bijlage B.3 van de Nota van toelichting van dit besluit wordt nader op de specifieke keuzes ingegaan.

Herijking instandhoudingsdoelstellingen

De lidstaten van de Europese Unie hebben de afspraak gemaakt om alle maatregelen te nemen die nodig zijn om een gunstige staat van instandhouding van de aangewezen soorten en habitattypen waarvoor gebieden zijn aangewezen te realiseren. Pas wanneer daadwerkelijk is gebleken dat de doelen om wat voor reden dan

²³ KIWA & EGG (2007): Knelpunten- en kansanalyse Natura 2000 gebieden. Versie 2007. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

²⁴ Een "sense of urgency" is toegekend aan een gebied als binnen tien jaar (na 2005) mogelijk een onherstelbare situatie ontstaat. Zie verder bijlage 2 begrippen en definities uit de Nota van Antwoord (2007).

²⁵ Ministerie van LNV (2005): Natura 2000 contourennotitie. Kaders voor Natura 2000-doelen, besluiten en beheersplannen. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

ook niet haalbaar zijn, bestaat er – zoals onder andere in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord staat vermeld – een aantal momenten waarop de doelen bijgesteld kunnen worden. De drie momenten waarop de instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden geëvalueerd en zo nodig kunnen worden bijgesteld (zie ook Nota van Antwoord, paragrafen 3.4 en 3.14):

- bij de definitieve aanwijzing;
- bij het opstellen van het beheerplan;
- bij de geplande evaluatie in 2015.

Ecologische samenhang en belangenafweging

De afweging tussen economie en ecologie moet zodanig plaatsvinden dat de gunstige staat van instandhouding van de habitattypen en soorten waar het gebied voor is aangewezen niet in gevaar komt. De situatie kan zich voordoen dat in een bepaald gebied een aantal habitattypen of soorten voorkomt, waarvoor geen instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld. Er is dan de inschatting gemaakt dat het betreffende habitatype of de betreffende soort weliswaar marginaal in het gebied aanwezig is, maar dat het gebied op termijn geen bijdrage kan leveren aan de instandhouding van het habitatype of de soort. Ook bij de formulering van een doel voor vogels is bepalend of het gebied een relevante bijdrage aan het realiseren van het landelijke doel levert of kan gaan leveren (zie ook paragraaf 3.11 van de Nota van Antwoord). Voor elk specifiek gebied komt het erop neer dat de instandhoudingsdoelstelling van een bepaald habitatype of bepaalde soort alleen in samenhang kan worden gezien met de instandhoudingsdoelstelling op landelijk niveau en in andere Natura 2000-gebieden. Dat betekent dat er weliswaar landelijk per soort of per habitatype naar een gunstige staat van instandhouding moet worden gestreefd, maar dat deze situatie niet in elk gebied afzonderlijk hoeft te worden nagestreefd. Binnen dit kader kan ook rekening worden gehouden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden.

Recreatie en toerisme

Beseft wordt dat Manteling van Walcheren een belangrijk onderdeel uitmaakt van het Zeeuwse toeristische product. Het strand en de duinen zijn de belangrijkste trekpleisters voor toeristen. Het toeristische bedrijfsleven vindt dat de aard van het gebied zo moet blijven. In die zin is het belang van een adequaat natuurbeheer ook in het belang van een gezonde toeristische sector. In onder meer paragrafen 4.1.3 en 4.1.4 van de Nota van Antwoord is ingegaan op de ontwikkelingsmogelijkheden van bedrijven en de concurrentiepositie: afhankelijk van de bedrijfstak biedt de aanwezigheid van een Natura 2000-gebied dikwijls nieuwe mogelijkheden.

Dit specifieke gebied is een natuurgebied waar, ondanks de toeristische druk, natuurwaarden zich hebben kunnen handhaven of kunnen ontwikkelen. Niettemin is het door de ongunstige staat van instandhouding van habitattypen of soorten noodzakelijk om een herstelopgave te formuleren, zoals bijvoorbeeld geldt voor grijze duinen, *kalkarm* (H2130B) in dit betreffende gebied. Wanneer er een herstelverplichting is, dient bij de te nemen maatregelen rekening te worden gehouden met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied. Bij het formuleren van de instandhoudingsdoelstellingen is dat gedaan. Het afwegen van ecologie en economie gebeurt ook in het stelsel van vergunningverlening. Zie verder paragraaf 3.5 van de Nota van Antwoord.

Complementaire doelen

De analyse van de implementatie van Natura 2000 in Nederland (Kamerstuk 32670 nr. 24) laat zien dat de bescherming van complementaire doelen onder het Natura 2000-regime niet expliciet door de Vogel- en Habitatrichtlijn wordt voorgeschreven. Daarom zullen deze doelen dan ook niet langer in de aanwijzingsbesluiten worden opgenomen.

De “ten gunste formulering”

Binnen het juridische kader van de Habitatrichtlijn is verslechtering van aanwezige waarden niet toegestaan. In aanwijzingsbesluiten wordt met een “ten gunste formulering” een uitzondering gemaakt als er uitbreiding moet plaatsvinden van een in ongunstige staat verkerend habitatype of soort én die uitbreiding alleen kan plaatsvinden ter plekke van een reeds aanwezig ander habitatype of leefgebied van een soort en het geen uitstel duldt (Natura 2000 doelendocument).

Ook het onderhavige besluit kent bijvoorbeeld de bepaling dat de oppervlakte van duindoornstruwelen (H2160) mag afnemen ten behoeve van grijze duinen (H2130). Er moeten maatregelen genomen worden om

de oppervlakte van grijze duinen (H2130) te vergroten en hierbij is het toegestaan dat dit deels ten koste gaat van duindoornstruwelen (H2160).

Onderbouwing besluiten

In diverse ecologische rapporten²⁶ en databanken zijn de natuurwaarden en vogelgegevens van Nederland beschreven. Het is voor de selectie of ecologische onderbouwing van een Natura 2000-gebied niet noodzakelijk dat de aanwezige natuurwaarden op kaart worden aangegeven. Wel wordt in paragraaf 4.4 van deze Nota van toelichting een globale, niet-uitputtende, omschrijving gegeven van de verspreiding van de habitattypen en soorten in dit gebied. Het Natura 2000 doelendocument (2006) is één van de dragende beleidsdocumenten die aan de besluitvorming ten grondslag heeft gelegen. Het beleid zoals daar is uiteengezet, is bij de besluitvorming toegepast, maar het Natura 2000 doelendocument (2006) maakt géén onderdeel uit van het besluit.

Met betrekking tot de vraag op welke wijze de gunstige staat van instandhouding voor een bepaald habitatype of een bepaalde soort kan worden bereikt, is er in de Nota van toelichting een uitgebreid overzicht opgenomen waarin alle gebieden staan vermeld waaraan voor het betreffende habitatype of de betreffende soort een doel is toegekend. Op deze wijze is na te gaan hoe de landelijke opgave over het Natura 2000-netwerk is verdeeld. Het is echter een indicatieve vermelding, want het is niet de bedoeling in deze aanwijzing een besluit te nemen over de instandhoudingsdoelstellingen van andere gebieden.

Kernopgaven

In paragraaf 1.3.4 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat de kernopgaven een belangrijk hulpmiddel zijn bij de focus en eventuele prioritering binnen de Natura 2000-beheerplannen. Ze beschrijven de belangrijkste behoud- en herstelopgaven per Natura 2000-landschap en zijn in het Natura 2000 doelendocument (2006) toebedeeld aan gebieden. Het toevoegen van de kernopgaven aan de Nota's van toelichting bij de definitieve aanwijzingsbesluiten heeft geen meerwaarde, omdat die informatie is opgenomen in het Natura 2000 doelendocument (2006). De kernopgaven zijn in deze procedure dan ook niet aan inspraak onderhevig.

Ambitieniveau van de instandhoudingsdoelstellingen

Indien een soort of habitatype landelijk in een ongunstige staat van instandhouding verkeert, betekent dit niet automatisch dat in alle gebieden waar de betreffende waarde voorkomt hiervoor een hersteldoelstelling moet worden geformuleerd. In de Natura 2000 contourennotitie (2005) en het Natura 2000 doelendocument (2006) staan de hoofdlijnen voor het formuleren van de Natura 2000 doelen uitgewerkt. Daarmee is het Europese kader toegespitst op de Nederlandse situatie. Per gebied zijn er gebiedsdoelen opgesteld. Deze richten zich op de kwaliteit en oppervlakte van het habitatype of van het leefgebied van een soort. Voor soorten wordt daarnaast een doel gesteld voor de gewenste populatie. Voor sommige soorten en vrijwel alle vogels zijn hierbij richtinggevend aantal genoemd. Deze dienen als (minimale) draagkracht voor het leefgebied binnen de begrenzing van het gebied. In het geval van herstel is de uitwerking van de landelijke doelen middels het principe van "strategisch lokaliseren" bepaald. Dat wil zeggen dat de herstelopgave is neergelegd in de gebieden waar de meeste potentie is om het habitatype of het leefgebied van de soort te verbeteren. Voor verspreid voorkomende habitattypen en soorten is het niet mogelijk om de landelijke doelstellingen alleen binnen het Natura 2000-netwerk te realiseren. Opgaven buiten het Natura 2000-netwerk worden via ander natuurbeleid gerealiseerd, zoals de Flora- en faunawet en de Ecologische Hoofdstructuur. Voor een aantal habitattypen is in het Natura 2000 doelendocument de expliciete keuze gemaakt om niet te streven naar een gunstige staat van instandhouding (Natura 2000 doelendocument (2006), pagina 138).

Bij de evaluatie in 2015 worden zowel de ambities van de gebiedsdoelen als de landelijke instandhoudingsdoelstellingen tegen het licht gehouden en wordt bekeken of bijstelling nodig is.

²⁶ Zie voor een overzicht van de bronnen onder andere Ministerie van LNV (2007): Nota van Antwoord. Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden, bijlage 3. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.

Monitoring

Het ministerie van Economische Zaken (EZ) is verantwoordelijk voor de periodieke algemene rapportages aan de Europese Commissie en voor de monitoring van de staat van instandhouding van soorten en habitattypen op landelijk niveau. Het ministerie van EZ zorgt voor een landelijk monitoringssysteem. De gebiedsgerichte monitoring zal plaatsvinden op basis van de monitoringsparagraaf in de beheerplannen waarin ook rollen en verantwoordelijkheden zijn uitgewerkt. Voor zowel de landelijke als de gebiedsgerichte monitoring wordt momenteel - in samenhang - een programma van eisen ontwikkeld in overleg met het betrokken bevoegde gezag (ministerie van EZ, ministerie van Infrastructuur en Milieu, ministerie van Defensie en de provincies (Interprovinciaal Overleg)). Zie ook paragraaf 1.5.1 van de Nota van Antwoord.

Nulsituatie of uitgangspunt

In paragraaf 3.18 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat bij het vaststellen van de gebiedsdoelen niet is uitgegaan van een bepaald referentiejaar, zoals het moment van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied of aanmelding als Habitatrictlijngebied. Als uitgangspunt geldt echter wel dat er geen verslechtering mag optreden ten opzichte van 2004, het moment waarop door Brussel de communautaire lijst met Habitatrictlijngebieden is vastgesteld. Bij het vaststellen van de doelen is gekeken naar de staat van instandhouding van de betreffende soort of het habitatype op landelijk niveau. Ook is gekeken naar de (minimaal) benodigde oppervlakte leefgebied en/of habitatype om een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau te realiseren.

Die (landelijke) staat van instandhouding vormde mede de basis voor vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en/of habitattypen per gebied. In de Nota's van toelichting bij de besluiten is aangegeven of voor een soort of habitatype in een concreet gebied een behoud- of herstelopgave geldt. Zo is bijvoorbeeld een behoudopgave geformuleerd als er onevenredige maatregelen nodig zouden zijn om het gebied een grotere bijdrage te laten leveren.

Realisatietermijnen

Zoals in paragraaf 3.16 van de Nota van Antwoord wordt gesteld, zijn termijnen onmisbaar om de realisatie van doelen te plannen. Deze plannen zijn grotendeels afhankelijk van regionale en zelfs lokale omstandigheden. Daardoor zijn de op te stellen beheerplannen de aangewezen plaats voor het bepalen van de realisatietermijnen. Om die reden is ervan afgezien realisatietermijnen in de aanwijzingsbesluiten op te nemen.

Flankerend beleid

In paragraaf 5.8 van de Nota van Antwoord staat als uitgangspunt geformuleerd dat de instandhoudingsdoelstellingen met behulp van bestaande budgetten worden gerealiseerd. De "bestaande budgetten" waaruit realisatie van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gefinancierd moet worden, zijn grotendeels opgenomen in het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) en de financiële middelen voor de bestrijding van verdroging in de zogenoemde TOP-lijst gebieden²⁷. Daarnaast is ook het bestaande beheerbudget voor Staatsbosbeheer een financieringsbron voor de instandhoudingsdoelstellingen. Waar de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gekoppeld zijn aan waterkwaliteit kunnen de additionele kosten worden gefinancierd via het spoor van de Kaderrichtlijn Water. Veel subsidiemogelijkheden voor inrichting en (agrarisch) natuurbeheer zijn met het ILG onder verantwoordelijkheid van de provincies gekomen. Daartoe behoren de maatregelen die vallen onder het Subsidiestelsel Natuur- & Landschapsbeheer (vanaf 2010) en de provinciale subsidieregelingen zoals de Subsidieregeling Kwaliteitsimpuls Natuur en Landschap (SKNL). Verder is er in het kader van het LIFE+-programma vanuit de Europese Commissie geld beschikbaar voor overheden en NGO's voor co-financiering van de ontwikkeling, implementatie, monitoring, evaluatie en communicatie van het Europees milieu- en natuurbeleid en van wetgeving op dit gebied, bijvoorbeeld voor projecten die gericht zijn op maatregelen voor behoud en herstel van Natura 2000-waarden.

²⁷ De door de provincies opgestelde lijsten met gebieden die in het kader van het verdrogingsbeleid met voorrang worden aangepakt.

4.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

Een inspreker stelt vast dat in het ontwerp-aanwijzingsbesluit van het Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren doelen zijn opgenomen die in de huidige situatie niet voorkomen. Volgens de inspreker worden waterhuishoudkundige maatregelen geformuleerd om doelen te bereiken die niet aanwezig zijn.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Alle waarden waarvoor dit gebied is aangewezen zijn aanwezig in het gebied. In paragraaf 4.4 van de Nota van toelichting is de locatie van de genoemde habitattypen en soorten in het gebied globaal nader beschreven. Voor aanwezige habitattypen en soorten binnen de begrenzing van het gebied dienen in principe instandhoudingsdoelstellingen te worden geformuleerd, zie verder Nota van Antwoord paragraaf 3.3. In het (ontwerp-)aanwijzingsbesluit staan geen maatregelen geformuleerd zoals in de inspreker stelt. Deze zullen aan de orde komen in het beheerplan.

Een inspreker geeft aan dat het habitatype embryonale duinen (H2110) voorkomt op het aangroestrand locatie Breezand, bij het duingebied Oranjezon. De inspreker verzoekt om dit habitatype toe te voegen aan artikel 1 van het ontwerp-aanwijzingsbesluit en aan de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren.

De zienswijze heeft niet tot aanpassing van het besluit geleid. Het habitatype embryonale duinen is opgenomen in het aanwijzingsbesluit van de het aansluitende Natura 2000-gebied Voordelta (113). Het komt voor op drie plaatsen langs de kustzone van de Voordelta op het strand dat aansluit bij Manteling van Walcheren. Voordelta en Manteling van Walcheren dekken samen de hele gradiënt van strand naar duin.

Een inspreker merkt op dat in de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied bij het habitatype duindoornstruwelen (H2160) vermeldt wordt dat enige oppervlakte afname hiervan is toegestaan indien hierdoor uitbreiding van het habitatype grijze duinen (H2130) gerealiseerd wordt. De inspreker verzoekt om hieraan toe te voegen dat ook enige oppervlakte afname toegestaan is indien uitbreiding van het habitatype vochtige duinvalleien (H2190) gerealiseerd wordt.

De zienswijze heeft niet tot aanpassing van het besluit geleid. Binnen het juridische kader van de Habitatrictlijn is verslechtering van aanwezige waarden niet toegestaan. In aanwijzingsbesluiten wordt met een "ten gunste formulering" een uitzondering gemaakt als er uitbreiding moet plaatsvinden van een in ongunstige staat verkerend habitatype of soort én die uitbreiding alleen kan plaatsvinden ter plekke van een reeds aanwezig ander habitatype of leefgebied van een soort en het geen uitstel duldt (Natura 2000 doelendocument). Het habitatype vochtige duinvalleien komt in dit gebied reeds over een vrij grote oppervlakte voor. Mede in verband met reeds uitgevoerd herstelbeheer luidt de doelstelling voor dit habitatype in dit gebied dan ook: "behoud oppervlakte en kwaliteit". Aangezien er geen uitbreiding van de vochtige duinvalleien beoogd wordt, is het ook niet nodig duinstruweel te verwijderen ten gunste van vochtige duinvalleien.

Een inspreker vraagt om geïnformeerd te worden over waar en in welke mate het habitatype duindoornstruwelen (H2160) gaat verdwijnen ten gunste van de habitattypen grijze duinen (H2130) en vochtige duinvalleien (H2190). De inspreker zou in het bijzonder geïnformeerd willen worden over in hoeverre de keuze voor grijze duinen en vochtige duinvalleien gevolgen heeft voor de nu aanwezige zoogdieren en (niet-)broedvogels.

De zienswijze heeft niet tot aanpassing van het besluit geleid. In het beheerplan zullen instandhoudingsdoelstellingen uitgewerkt worden in omvang, ruimte en tijd. Indien daartoe aanleiding is zal daarbij ook worden aangegeven op welke wijze beheermaatregelen rekening houden met bijzondere zoogdieren en vogels in het gebied. Zie voor verdere informatie Nota van Antwoord paragraaf 1.5. Overigens mag duindoornstruweel in dit gebied alleen afnemen ten gunste van het habitatype grijze duinen, niet van vochtige duinvalleien (zie paragraaf 5.3 van de Nota van toelichting).

Een inspreker verzoekt om voor het Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren de tapuit (A277) aan de instandhoudingsdoelstellingen toe te voegen. Volgens de inspreker komt de tapuit voor in de vastelandsduingebieden langs de kust waar dit Natura 2000-gebied toe behoort.

De zienswijze is niet overgenomen. Het gebied voldoet niet aan het criterium dat het een wezenlijke bijdrage kan leveren aan de landelijke doelstelling door een (complementair) doel voor de soort toe te voegen aan dit Habitatrictlijngebied. De telgebieden zijn niet jaarlijks gekarteerd en van een deel van het Natura 2000-gebied zijn geen data bekend. In 2003 werd eenmaal een territorium in het westelijke deel vastgesteld. Daarbovengeldt, dat de analyse van de implementatie van Natura 2000 in Nederland (Kamerstuk 32670 nr. 24) laat zien dat de bescherming van complementaire doelen onder het Natura 2000-regime niet expliciet door de Vogel- en Habitatrictlijn wordt voorgeschreven. Daarom zullen deze doelen dan ook niet langer in de aanwijzingsbesluiten worden opgenomen.

5 REACTIES OVER DE RECHTSGEVOLGEN

Er wordt door diverse insprekers gewezen op het feit dat de gevolgen van het huidig gevoerde natuurbeleid een onevenredige belasting vormen voor de bevolking van gemeente Veere. Men stelt dat het onmogelijk is om op basis van de stukken te bepalen wat de gevolgen van de aanwijzing zijn voor de individuele bedrijfsvoering. De scheiding in tijd tussen het aanwijzingsbesluit en het beheerplan wordt daarvoor verantwoordelijk gehouden. Daarnaast worden er veel opmerkingen gemaakt en vragen gesteld over de diverse facetten van bestaand gebruik, de externe werking, de relatie met het toetsingskader Ammoniak en Natura 2000, de relatie met de Kaderrichtlijn Water en de relatie met bestemmingsplannen en andere ruimtelijke plannen zoals de Integrale Visie Deltawateren.

Enkele insprekers wijzen er op dat 1 oktober 2005 (de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998) niet als peildatum voor bestaand gebruik kan dienstdoen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Externe werking

Het is moeilijk aan te geven wat de precieze omvang van de externe werking van een bepaalde activiteit is. In paragraaf 4.3 van de Nota van Antwoord staat dat dit afhangt van de aard van de activiteit zelf, de intensiteit ervan en de gevoeligheid van de aanwezige habitattypen en soorten. Het valt op voorhand dus niet te zeggen of er beïnvloeding plaatsvindt. Dat betekent dat wanneer niet uitgesloten kan worden dat een Natura 2000-gebied door een bepaalde activiteit wordt beïnvloed, er bekeken moet worden of er op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 een vergunningplicht voor een bepaalde activiteit aan de orde is. Het is dus evenmin aan te geven waar de externe werking van een bepaalde activiteit eindigt.

In het beheerplan zal duidelijkheid gegeven worden voor welke activiteiten een vergunningplicht aan de orde kan zijn. De afstand tussen de locatie van de activiteit en de te beschermen natuurwaarden is daarbij niet altijd doorslaggevend; het gaat er om of een bepaalde activiteit al dan niet de natuurlijke kenmerken van een Natura 2000-gebied, waar habitattypen en leefgebieden van soorten onderdeel van uitmaken, kan aantasten.

Rond de Natura 2000-gebieden wordt, volgens sommige insprekers, een beschermingszone ingesteld van 3.000 meter. Dat is echter niet van toepassing op de beoordeling van effecten op Natura 2000-gebieden. In het kader van de Interimwet ammoniak en veehouderij²⁸ werd in verband met de ammoniakdepositie een zone van 3.000 meter gehanteerd. Binnen die zone was de beïnvloeding door een veehouderijbedrijf van verzuringsgevoelig gebied nog meetbaar. Tot deze grens kon een vergunningplicht voor deze verzuringsgevoelige gebieden aan de orde zijn. Deze grens is inmiddels vervallen. Natura 2000 is gericht op de bescherming van de in het gebied voorkomende habitattypen en soorten. Een exacte grens waar de externe werking ophoudt, is in algemene zin niet aan te geven. Dit wordt van geval tot geval beoordeeld. Bepalend is dus niet de afstand, maar of er sprake kan zijn van verslechtering of significante verstoring van natuurwaarden in het betreffende gebied.

Beschermde natuurmonumenten

In de paragrafen 3.15, 4.6.4 en 4.6.9 van de Nota van Antwoord staat dat een belangrijk deel van de aan te wijzen Natura 2000-gebieden, zoals dit gebied, reeds onder de oude Natuurbeschermingswet als beschermd of als staatsnatuurmonument was aangewezen. Op grond van artikel 15a van de Natuurbeschermingswet 1998 vervalt een besluit tot aanwijzing van een beschermd natuurmonument zodra het gebied is aangewezen als Natura 2000-gebied en voor zover het beschermd natuurmonument binnen dat Natura 2000-gebied ligt. Dat betekent dat wanneer een deel van het beschermd natuurmonument buiten het Natura 2000-gebied ligt, de oude aanwijzing als natuurmonument voor dat gebiedsdeel van kracht blijft. Voor Vogelrichtlijngebieden was dit reeds aan de orde.

De instandhoudingsdoelstelling heeft, voor het deel van het Natura 2000-gebied waarop de aanwijzing als beschermd natuurmonument betrekking had, vanaf dat moment mede betrekking op de doelstellingen van dat beschermd natuurmonument ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het

²⁸ Wet van 9 juni 1994, houdende tijdelijke regeling inzake de ammoniakdepositie veroorzaakt door veehouderijen (Interimwet ammoniak en veehouderij). Staatsblad 1994, nr. 634.

natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis. Bepalingen uit de aanwijzingen tot beschermd natuurmonument over natuurschoon, rust, stilte en over de natuurwetenschappelijke betekenis van het beschermde natuurmonument blijven gewoon van kracht en kunnen mede de inhoud van het beheerplan gaan bepalen. Zie voor verdere toelichting met betrekking tot beschermde natuurmonumenten paragraaf 5.5 Beschermde natuurmonumenten van de Nota van toelichting.

Bestaand gebruik: peildatum en vergunningplicht

Het aanwijzen van een Natura 2000-gebied leidt niet tot een verbod op het verrichten van bepaalde handelingen zoals fietsen, wandelen of het laten loslopen van de hond. In het aanwijzingsbesluit staat alleen voor welke waarden het gebied is aangewezen, welke instandhoudingsdoelstellingen gelden en wat de grens van het betreffende gebied is. In het besluit zelf is niet aangegeven of, en onder welke voorwaarden, een activiteit kan worden toegestaan.

Op grond van de huidige Natuurbeschermingswet 1998 geldt een vergunningplicht voor activiteiten in en om Natura 2000-gebieden die gelet op de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied kunnen verslechteren of een significant verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

In de wet is op deze vergunningplicht een uitzondering gemaakt voor bestaand gebruik. Bestaand gebruik is als gevolg van de wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 door de Crisis- en herstelwet altijd vergunningvrij, tenzij het gebruik een project is dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, maar dat afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of plannen significante gevolgen kan hebben voor het desbetreffende Natura 2000-gebied. De Natuurbeschermingswet 1998 omschrijft bestaand gebruik als *“gebruik dat op 31 maart 2010 bekend is, of redelijkerwijs bekend had kunnen zijn bij het bevoegd gezag.”*

Om te voorkomen dat het bestaand gebruik de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied verslechtert en dat er door bestaand gebruik storende factoren optreden die gelet op de instandhoudingsdoelstellingen een significant effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen, draagt het bevoegd gezag de verantwoordelijkheid dat er in het gebied passende maatregelen genomen worden. In het uiterste geval kan dit betekenen dat op last van het bevoegd gezag het bestaande gebruik wordt stilgelegd.

In het beheerplan zal het bestaand gebruik beschreven moeten worden en zal zo nodig aan voorwaarden worden gebonden.

Doorwerking aanwijzing in andere plannen

De verplichting om Natura 2000-gebieden aan te wijzen volgt direct uit de Habitatrichtlijn en uit de Vogelrichtlijn. Mede op basis van Europeesrechtelijke uitspraken kan er bij de selectie en bij de begrenzing van Natura 2000-gebieden uitsluitend van ecologische criteria worden uitgegaan. Dat betekent in de praktijk dat de grenzen van deze gebieden zijn bepaald door het gebruik dat de betreffende planten- en diersoorten van het gebied maken. Terreindelen die van mindere kwaliteit zijn, kunnen deel uitmaken van Natura 2000-gebieden als herstel van die terreinen haalbaar is en als ze nodig zijn voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen. Daardoor zal de begrenzing van zo'n gebied niet in alle gevallen overeenkomen met de bestemming die in een vastgesteld bestemmingsplan aan het gebied is toegekend. In het uiterste geval zou dat kunnen betekenen dat een bepaalde bestemming die in een bestemmingsplan aan zo'n gebied rechtsgeldig is toegekend, toch niet gerealiseerd kan worden, omdat daarvoor geen vergunning op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 kan worden verleend. In paragrafen 4.2 en 6.1 van de Nota van Antwoord wordt hierop verder ingegaan. Ook voor reconstructieplannen²⁹, provinciale waterplannen en waterbeheerplannen van de waterschappen geldt een gelijksoortige situatie. Het kan zijn dat dit soort plannen nog onvoldoende concreet zijn om ze op de gevolgen voor Natura 2000-gebieden te toetsen, maar

²⁹ Plannen op grond van de Wet van 31 januari 2002, houdende regels inzake de reconstructie van concentratiegebieden (Reconstructiewet concentratiegebieden). Staatsblad 2002, nr. 115.

op een gegeven moment zullen al deze plannen, al dan niet bij hun nadere uitwerking, bij het opstellen van beheerplannen afgestemd worden (zie ook paragraaf 6.3.2 van de Nota van Antwoord).

Veiligheid waterkering en kustbeheer in relatie tot Natura 2000

De veiligheid van de gebieden geldt als een dwingende reden van groot openbaar belang die, bij afwezigheid van alternatieven, ingrepen met een significant effect in het Natura 2000-gebied rechtvaardigen. Dat betekent dat Natura 2000 het waarborgen van de (kust- en water)veiligheid niet in de weg zal staan. Zie ook paragraaf 6.3.3 van de Nota van Antwoord. Projecten, plannen en afspraken die verband houden met het kustbeheer komen aan de orde in de Natura 2000-beheerplannen (zie ook paragraaf 1.1.8 van de Nota van Antwoord).

Relatie met stikstof

Stikstof is een groot probleem bij de implementatie van Natura 2000 en daarmee het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen. Van de 166 aangewezen natuurgebieden in Nederland zijn er 133 stikstofgevoelig. In Nederland wordt het probleem van stikstofdepositie op Natura 2000-gebieden zwaarder gevoeld dan in de ons omringende landen. Dat heeft te maken met het feit dat we in een dicht bevolkt land leven, waarin kwetsbare natuur en bijvoorbeeld (snel)wegen dicht bij elkaar liggen. Om de instandhoudingsdoelstellingen te kunnen realiseren moet de neerslag van stikstof uit vooral landbouw, verkeer en industrie minder worden.

Tegen die achtergrond is het steeds moeilijker vergunningen te verlenen voor nieuwe economische activiteiten die tot extra uitstoot van stikstof (kunnen) leiden in en rond de natuurgebieden. Projecten kunnen alleen doorgang vinden indien aangetoond kan worden dat er geen verslechtering van de kwaliteit van de habitats³⁰ optreden en de instandhoudingsdoelstellingen van een gebied niet in gevaar komen.

In het Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren is het habitatype grijze duinen, *kalkarm* (2130B) het meest gevoelig voor stikstof³¹.

In 2007 is het toetsingskader ammoniak en Natura 2000 vastgesteld. Met behulp van dit toetsingskader konden provincies relatief eenvoudig beoordelen of er zich nieuwe bedrijven konden vestigen. In maart 2008 oordeelde de Raad van State dat dit toetsingskader onvoldoende zekerheid biedt over het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Naar aanleiding van deze uitspraak heeft de minister van het voormalig ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit de Taskforce Trojan ingesteld. Deze Taskforce heeft vervolgens een handreiking opgeleverd waarmee het bevoegd gezag maatwerk kan leveren bij de beoordeling van (nieuwe) activiteiten. Deze maatwerkoplossing bleek echter niet altijd werkbaar in de praktijk. Vervolgens is de commissie Huys gevraagd om een advies. Samengevat luidde dit advies dat er ruimte is voor economische ontwikkeling in Natura 2000 gebieden mits wordt zeker gesteld dat ecologische en economische doelen gelijktijdig en in samenhang worden beschouwd. Om dat uitgangspunt in de praktijk toepasbaar te maken is er gestart met de programmatische aanpak stikstof (PAS).

Duidelijk is dat het stikstofprobleem te groot is voor één partij. Essentie is dat de PAS in beeld brengt wat de bijdrage op verschillende niveaus (generiek, provinciaal, gebiedsgericht) en van verschillende sectoren (landbouw, verkeer, industrie) is aan de oplossing van het probleem. Onder oplossing verstaan we het geleidelijk maar onvermijdelijk omlaag brengen van de stikstofdepositie, waardoor de instandhoudingsdoelstellingen gerealiseerd kunnen worden, maar waarbij economische ontwikkelingen mogelijk blijven. Dit wil niet zeggen dat iedere economische ontwikkeling mogelijk blijft. Het incalculeren van ruimte voor economische ontwikkelingen (ontwikkelingsruimte) maakt onderdeel uit van de aanpak.

Meer informatie over de stand van zaken rond de PAS is te vinden op de website: <http://pas.natura2000.nl/>

³⁰ Het betreft zowel stikstofgevoelige habitattypen als stikstofgevoelige leefgebieden van Natura 2000-soorten.

³¹ H.F. van Dobben, R. Bobbink, D. Bal en A. van Hinsberg, 2012. Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en leefgebieden van Natura 2000. Wageningen, Alterra. Alterra-rapport

Kaderrichtlijn Water

Manteling van Walcheren maakt deel uit van het stroomgebiedbeheerplan voor de Schelde³² dat in het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) vastgesteld is. Natura 2000-gebieden zijn in de stroomgebiedbeheerplannen opgenomen als gebieden waar water een bijzondere bescherming behoeft. De in de stroomgebiedbeheerplannen opgenomen milieudoelstellingen en bijbehorende maatregelen moeten dan ook overeenstemmen met de doelen van Natura 2000. De afstemming van doelen en de weergave daarvan in het stroomgebiedbeheerplan beperkt zich tot die delen van de doelstellingen van Natura 2000 die een relatie hebben met de ecologische of chemische kwaliteit van het water.

Het stroomgebiedbeheerplan wordt uitgewerkt in de provinciale waterplannen en in waterbeheerplannen van waterschappen. Daar waar in de afstemming strijdigheid kan ontstaan wordt maatwerk toegepast en wordt afhankelijk van de situatie de KRW of de Vogel- en Habitatrichtlijnen als richtinggevend genomen. Tot gebiedsspecifiek maatwerk behoort bijvoorbeeld de door de waterschappen opgestelde Gewenst Grond en Oppervlakte Water Regimes (GGOR's)³³.

Waar nodig zullen de lokale watervereisten en de daarvoor benodigde maatregelen verder worden uitgewerkt en in de Natura 2000-beheerplannen worden opgenomen.

Zie ook Nota van Antwoord paragraaf 6.3.

Waterwinning

Zie Nota van Antwoord paragraaf 4.5.2.

³² <http://www.kaderrichtlijnwater.nl/uitvoering/>

³³ De te nemen maatregelen voor grondwater worden gebiedsspecifiek vastgesteld via het GGOR in het stroomgebiedbeheerplan dat opgesteld wordt naar aanleiding van de Kaderrichtlijn Water (EU-richtlijn voor waterkwaliteit).

6 REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

6.1 ALGEMEEN

De wijze waarop de instandhoudingsdoelstellingen al dan niet verwezenlijkt moeten worden, wordt in vele zienswijzen aan de orde gesteld. Zo wordt in verschillende zienswijzen de wens uitgesproken om de plannen zo te ontwikkelen dat daardoor de aanwezige natuurwaarden zich kunnen verbeteren en voor de komende generaties behouden blijven. Er wordt gewezen op de diverse vormen van ongewenst gebruik van het gebied. In weer andere zienswijzen is men van mening dat bepaalde vormen van gebruik geen negatieve invloed op de natuurwaarden hebben en wordt bepleit dat het huidige landgebruik ongehinderd voortgang moet kunnen vinden. In een ander verband wordt er zorg uitgesproken over de bescherming van habitattypen als grijze duinen (H2130) en duindoornstruwelen (H2160). Er wordt opgemerkt dat door de nationale procedure, waarbij eerst de gebieden worden aangewezen en doelstellingen worden geformuleerd en pas in een later stadium de beheerplannen worden opgesteld, aan sociaal-economische belangen voorbij wordt gegaan. Ook zou er in zijn algemeenheid onvoldoende duidelijkheid bestaan over het algehele ambitieniveau en de consequenties van de aanwijzing en het toekennen van instandhoudingsdoelstellingen. Tot slot geven verschillende insprekers aan betrokken te willen worden bij het opstellen van het beheerplan.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Volgorde aanwijzing en beheerplan

De Nota van Antwoord gaat in paragraaf 1.4 in op de relatie tussen de aanwijzingsbesluiten en de nog op te stellen beheerplannen. De onderbouwing van de keuze om niet gelijktijdig tot vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen en het beheerplan over te gaan wordt in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord uiteengezet.

Een verbijzondering hierop vormen de gebieden waar de provincies het voortouw hebben voor het opstellen van de beheerplannen. Op verzoek van de provincies heeft de minister van LNV in het Algemeen Overleg met de Tweede Kamer van 13 februari 2008 toegezegd te wachten met het definitief maken van de aanwijzingsbesluiten voor die gebieden waarvoor de provincie voortouwnemer is en die daarvoor door de provincie zijn aangemeld ("koppelingsafspraken"). De provincies zijn voor deze gebieden eerst in de gelegenheid gesteld met de betrokken partijen in de gebieden concept-beheerplannen op te stellen op basis van de ontwerp-aanwijzingsbesluiten. Deze afspraak beoogde draagvlak te creëren voor de beheerplannen en de implementatie daarvan en meer inzicht te geven in de haalbaarheid en betaalbaarheid van de instandhoudingsdoelstellingen en de begrenzing. De besluitvorming over de definitieve aanwijzingsbesluiten van deze gebieden is daarom uitgesteld tot na 1 september 2009. In het kader van de "koppelingsafspraken" hebben de provincies tot 1 september 2009 de mogelijkheid gehad om gebiedsspecifieke wijzigingsvoorstellen in te dienen die voortkwamen uit de opgestelde concept-beheerplannen. De wijzigingsvoorstellen zijn in samenhang met de zienswijzen en op eenzelfde manier zorgvuldig in overweging genomen. Bij brief van 26 januari 2010 zijn de provincies op de hoogte gebracht van hoe de minister voornemens is met de voorstellen van de provincies in het definitieve besluit om te gaan. Binnen het reguliere proces van de aanwijzing zijn alle overige zienswijzen behandeld.

Voor de gebieden waarvoor op 1 september 2009 nog geen concept-beheerplan was opgesteld, geldt dat evident nieuwe inzichten uit het beheerplanproces eveneens in het reguliere aanwijzingstraject zijn meegenomen, ook hier met inachtneming van de ingediende zienswijzen.

Beheerplan en bestaand gebruik

Het aanwijzingsbesluit legt - naast de begrenzing - de instandhoudingsdoelstellingen vast waarvoor het gebied als Natura 2000-gebied is aangewezen. De instandhoudingsdoelstellingen geven op hoofdlijnen duidelijkheid over het ambitieniveau (zie ook paragraaf 4.1 van deze bijlage), in termen van "behoud" en "uitbreiding"/"verbetering" van de omvang en kwaliteit van betreffende aangewezen habitatype of leefgebied van een (vogel)soort. De uitwerking in omvang, ruimte en tijd van de instandhoudingsdoelstelling(en) uit het aanwijzingsbesluit, is een thema dat in een beheerplan thuishoort. Als er voor het realiseren van deze instandhoudingsdoelstellingen bepaalde specifieke maatregelen nodig zijn, dan behoort dit ook in het beheerplan geregeld te worden. Dat kan betekenen dat er ook maatregelen buiten de grenzen van het Natura 2000-gebied genomen moeten worden.

Zoals in paragrafen 1.5 en 4.2 van de Nota van Antwoord staat vermeld, kan bestaand gebruik een plaats in het beheerplan krijgen. Hierbij wordt zoveel mogelijk ruimte gelaten voor het continueren van bestaand gebruik, echter wel binnen de voorwaarden die de instandhoudingsdoelstellingen daaraan stellen. Uiteindelijk heeft het beheerplan een centrale rol als het gaat om de regulering van bestaand gebruik. In een beheerplan wordt concreet gemaakt hoe en op welke termijn de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied gerealiseerd kunnen worden. Het beheerplan zal duidelijkheid verschaffen over de vereiste ecologische randvoorwaarden ten behoeve van de instandhoudingsdoelstellingen en over de ruimtelijke samenhang met de omgeving. In het beheerplan zal dus ook aan de orde komen of bestaand gebruik (mogelijk onder voorwaarden) overeenkomstig het beheerplan kan worden uitgeoefend. Kan het bestaand gebruik niet overeenkomstig het beheerplan uitgeoefend worden en zorgt het bestaand gebruik ervoor dat de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied verslechtert of dat er door het bestaand gebruik storende factoren optreden die geleid tot de instandhoudingsdoelstellingen een significant effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen, dan moet het bevoegd gezag passende maatregelen treffen. Het bevoegd gezag kan dan de aanschrijvingsbevoegdheid gebruiken.

De opstellers van het beheerplan zullen onderling afstemmen hoe zij met bestaand gebruik om willen gaan en hoe zij dit in het beheerplan zullen opnemen. Mogelijk kan niet voor al het bestaand gebruik ten tijde van het vaststellen van het beheerplan worden bepaald wat het effect is op de instandhoudingsdoelstellingen. Voor deze gevallen zal dan een eventuele aanschrijving plaats moeten vinden indien blijkt dat er toch (significante) negatieve effecten zijn op de instandhoudingsdoelstellingen.

Jacht, wildbeheer en schadebestrijding worden gereguleerd door de bepalingen van de Flora- en faunawet. Dit betekent dat zienswijzen over dit onderwerp geen directe relatie hebben met de aanwijzing van Natura 2000-gebieden, maar met de bepalingen van de Flora- en faunawet. De huidige regels voor jacht en wildbeheer volgens de Flora- en faunawet zijn door de aanwijzing als Natura 2000-gebied niet gewijzigd. Over wildbeheer en schadebestrijding zijn afspraken gemaakt in het Faunabeheerplan. Zie verder paragraaf 6.4.2 van de Nota van Antwoord.

Betrokkenheid bij beheerplan

De wens om betrokken te worden bij het opstellen van het beheerplan en de diverse ideeën die daarover naar voren zijn gebracht, zijn een goed signaal. De integrale benadering die het beheerplan voorstaat, kan alleen succesvol zijn bij voldoende betrokkenheid. Per gebied is één bevoegd gezag de zogenaamde voortouwnemer voor het opstellen van het beheerplan. Voor dit gebied is dat Provincie Zeeland. Het is aan de voortouwnemer om grondeigenaren, gebruikers, andere overheden en belanghebbenden of vertegenwoordigers te betrekken bij het beheerplan. Belanghebbenden kunnen natuurlijk ook zelf het initiatief nemen de voortouwnemer of hun vertegenwoordigers te benaderen. Het is niet uitvoerbaar verzoeken om betrokkenheid bij het beheerplan, zoals verwoord in een aantal zienswijzen, door te zenden aan de voortouwnemer.

6.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

Een inspreker merkt op dat er enorme kosten gemoeid zijn met de financiering van maatregelen met een lange looptijd, zoals onder andere de bewaking van de aangewezen gebieden. De inspreker vraagt zich af op welke wijze de overheid deze bewaking voor ogen heeft nu een deel van de gronden privé-eigendom is.

Alle genoemde zaken geregeld behoren geregeld te worden in een handvingsparagraaf in het beheerplan. Verder kan nog worden opgemerkt dat een grondeigenaar niet aansprakelijk gehouden kan worden voor de kosten, die verbonden zijn aan handhaving en controle van de noodzakelijke beheermaatregelen.

Een inspreker eist dat duisternis een prominentere rol krijgt in Natura 2000-documenten. De inspreker stelt dat naast elementen als rust en stilte ook de nachtelijke duisternis een kwaliteit is die voor het Natura 2000-gebied Manteling van Walcheren heel belangrijk is. De inspreker vindt het noodzakelijk dat er bij de definitieve aanwijzing en bij het opstellen van het beheerplan voor het Natura 2000-gebied bindende richtlijnen komen met betrekking tot de buitenverlichting.

De zienswijze heeft niet geleid tot aanpassing van het besluit. Indien verstoring van de duisternis invloed heeft op het kunnen realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen, zullen mogelijk noodzakelijke maatregelen om lichtvervuiling tegen te gaan in het beheerplanproces uitgewerkt worden. Het aanwijzingsbesluit is hier voor niet het geëigende instrument.

7 REACTIES OVER SCHADE

In een groot aantal zienswijzen wordt erop gewezen dat er als gevolg van deze aanwijzing inkomens- en vermogensschade kan optreden. Men mist in het besluit een paragraaf over schade en het betalen van een schadevergoeding. Verder wordt aangevoerd dat bij het aannemen van de Habitatrictlijn de toezegging is gedaan dat de eigenaren en de gebruikers van de grond niet de financiële last van deze maatregelen hoeven te dragen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 biedt volgens de insprekers geen afdoende mogelijkheid voor compensatie. Verder zou de aanwijzing als Natura 2000-gebied een schending van het eigendomsrecht opleveren en in strijd zijn met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens. Ook de beperkingen van artikel 19d tot en met 19l en artikel 20 van de Natuurbeschermingswet 1998 zou een dermate zware verplichting opleveren dat het eigendom of het gebruikersrecht geen waarde van enige betekenis overhoudt. Er wordt in dit kader om een volledige schadeloosstelling gevraagd.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Schadevergoeding

Zoals in hoofdstuk 5 van de Nota van Antwoord over dit onderwerp staat vermeld, zijn in de aanwijzingsbesluiten geen aparte vergoedingsregelingen opgenomen. De huidige wettelijke regeling biedt namelijk voldoende mogelijkheden voor compensatie. Het gaat dan in het bijzonder om artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998.

De aanwijzingsbesluiten zullen naar verwachting niet snel een recht op schadevergoeding geven, omdat het aanwijzingsbesluit zelf over het algemeen geen beperkingen oplevert. Pas in het kader van het beheerplan of bij vergunningverlening kunnen beperkingen worden gesteld aan het bestaand gebruik, aan voorgenomen uitbreidingsmogelijkheden of aan de ontwikkeling van nieuwe activiteiten. Men komt in aanmerking voor schadevergoeding, indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

1. er is schade geleden door een aanwijzing van een Natura 2000-gebied, door het weigeren van een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (of door een daaraan verbonden voorwaarde) of door bepalingen in het Natura 2000-beheerplan;
2. de schade behoort redelijkerwijs niet (geheel) voor eigen rekening te blijven;
3. de vergoeding van de schade is niet (voldoende) verzekerd door aankoop, onteigening of door andere maatregelen, zoals beheersubsidies.

Rol van het beheerplan bij schade

In de nog op te stellen Natura 2000-beheerplannen zal uiteindelijk worden bepaald wanneer en hoe de doelen gerealiseerd worden en welke maatregelen daarvoor noodzakelijk zijn. Pas op dat moment kan er een nauwkeurige kosteninschatting worden gemaakt. Er wordt grote waarde gehecht aan goede financiële dekking van de realisering van de doelen in de beheerplannen. Het bovenstaande houdt niet alleen in dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Het betekent ook dat de compensatie van mogelijke inkomens- en vermogensschade van de betrokken eigenaren en gebruikers aan de orde dient te komen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 is juist voor dit doel door de wetgever in de wet opgenomen en deze heeft gemeend daarmee een voldoende mogelijkheid voor nadeelcompensatie te bieden. Resolutie 2004/2164(INI) van het Europese Parlement over de financiering van Natura 2000, waarnaar verschillende keren in zienswijzen is verwezen, biedt dan ook geen grond voor de stelling dat artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 onvoldoende compensatiemogelijkheden zou bieden.

Eigendomsrecht

Van schending van het eigendomsrecht en van strijdigheid met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) is geen sprake. Artikel 1, eerste lid, van het Eerste Protocol van het EVRM bepaalt dat alle natuurlijke rechtspersonen recht hebben op het ongestoord genot van hun eigendom en dat niemand van zijn eigendom zal worden beroofd, behalve indien sprake is van algemeen belang en met inachtneming van de voorwaarden neergelegd in de wet en in de algemene beginselen van het internationaal recht. De voorwaarden die worden gesteld aan het beheer van grond, die nodig is voor het realiseren van het Natura 2000-netwerk, leveren geen aantasting op van het recht van eigendom. De

bepaling uit het EVRM laat onverlet dat de Staat het recht heeft om die wetten toe te passen die noodzakelijk worden geacht om het gebruik van eigendom te reguleren in overeenstemming met het algemeen belang.

MINISTERIE VAN
LANDBOUW EN VISSERIJ

29 juli 1988

no. NMF/N88-7406

Dir.-Gen. Landelijke Gebieden
en Kwaliteitszorg
Directie Natuur, Milieu en
Faunabeheer

DE MINISTER VAN LANDBOUW EN VISSERIJ

Overwegende, dat het gebied "Manteling van Walcheren", voor zover gevormd door de hierna kadastraal omschreven percelen, van algemeen belang is uit een oogpunt van natuurschoon en om zijn natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien een natuurmonument is in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572):

dat het bij de beschikking als beschermd natuurmonument aan te wijzen gedeelte van de "Manteling van Walcheren", met het aan de Staat toebehorende gedeelte van het natuurmonument in ecologisch en landschappelijk opzicht één geheel vormt;

dat het natuurmonument een belangrijke schakel vormt in het Nederlandse kustduingebied, welk gebied door een bijzondere combinatie van milieu-factoren van internationale betekenis is;

dat het natuurmonument wordt gevormd door het aan de noordkant van Walcheren gelegen complex van duingebieden, vroongraslanden, loofbossen, buitenplaatsen, naaldbossen en dijken;

dat het natuurmonument gekenmerkt wordt door een verscheidenheid van milieutypen als gevolg van een grote afwisseling in bodemstructuur, reliëf, voedselrijkdom en waterhuishouding;

dat in samenhang met deze verscheidenheid in milieuomstandigheden en het gevoerde beheer een groot aantal waardevolle levensgemeenschappen voorkomen;

dat in het natuurmonument minder algemene tot zeldzame plantengemeenschappen voorkomen, waarvan verscheidene in ons land zeldzame plantensoorten deel uitmaken;

dat zich in de buitenplaatsen van het natuurmonument een rijke stinzenflora bevindt;

dat het natuurmonument van belang is als broed-, rust- en fourageergebied voor een groot aantal verschillende vogelsoorten, waaronder in ons land minder algemene en zeldzame soorten;

dat het natuurmonument van wezenlijk belang is voor het voortbestaan van een aantal soorten amfibieën en reptielen op Walcheren;

dat de buitenplaatsen door het gevoerde beheer wat betreft inrichting en onderhoud uit het oogpunt van natuurschoon van belang zijn door de aanwezige stijlkenmerken welke zich mede uiten in de aanwezigheid van lanen, vijvers, gazons, hakhoutbossen;

dat het karakter van het duin- en binnenduinlandschap, gekenmerkt door bossen, buitenplaatsen met statige landhuizen enerzijds en duingebieden met aangrenzende binnenduingraslanden in verschillende stadia van ontwikkeling anderzijds, het natuurmonument in landschappelijk opzicht een aantrekkelijk aanzien verleent en het daarom, mede vanwege de uitgestrektheid van het gebied, uit oogpunt van natuurschoon van grote betekenis is;

overwegende ten aanzien van de wezenlijke kenmerken van het onderhavige natuurmonument, dat hieronder niet alleen moeten worden begrepen de geologische, geomorfologische, biologische en hydrologische kenmerken en processen en het natuurschoon, maar ook de bodemkundige gesteldheid, de met bovengenoemde waarden samenhangende cultuurhistorische hoedanigheid en de voor de fauna noodzakelijke rust;

overwegende tenslotte, dat de bescherming van het natuurmonument niet reeds op andere wijze door of krachtens de wet is verzekerd;

gelet op artikel 7 en artikel 9, zevende lid van de Natuurbeschermingswet;

Gezien de beschikking van 31 juli 1987 nr. NMF/N87-6555, houdende het besluit, dat de aanwijzing als beschermd natuurmonument in overweging is ten aanzien van de "Manteling van Walcheren";

Gezien de omtrent de in overweging zijnde aanwijzing door Gedeputeerde Staten van Zeeland ingezonden beschouwingen en schrifturen, alsmede de te zelfder zake door de Natuurbeschermingsraad en de Rijksplanologische Commissie uitgebrachte adviezen;

Handelende in overeenstemming met de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer;

B E S L U I T :

I. Aangewezen wordt als beschermd natuurmonument de "Manteling van Walcheren", voor zover gevormd door de percelen, kadastraal bekend, Gemeente Domburg: sectie F, nrs. 217 ged., 218, 219, 220 ged., 221, 227, 230, 232, 249, 744, 794 ged. sectie G, nr. 447 ged., sectie K, nrs. 40 ged., 99 ged., 106, 107 ged., 127, 138, 139, 140 ged., 228 ged., 245 ged., 639, 641 ged., 695 ged., 713 ged., 718, 918 ged., 1001 ged., 1003, 1005 ged., 1007, 1008, 1038 ged., 1100 ged., 1299 ged., 1325, 1327 ged., 1334 ged., 1343, 1387 ged., 1388 ged., 1392 ged., 1394 ged., 1395 ged., 1396, 1416 ged., 1544 ged., 1831 ged., 1925 ged., 2015 ged. 2016 ged., Gemeente Veere: sectie N, nrs. 21, 166, 172, 725, 748, 775, 776, 817, 829, 830 ged., 908 ged., 1215, 1341 ged., 1359, 1372, 1402 ged., 1404, 1519 ged.

II. Bij deze beschikking gaat een toelichting, die in samenhang met de beschikking moet worden gelezen.

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Nederlandsche Staatscourant.

DE MINISTER VAN LANDBOUW EN VISSERIJ
voor deze
DE SECRETARIS-GENERAAL

TOELICHTING BEHORENDE BIJ BESCHIKKING NMF/N88-7406

1. Inleiding

Het natuurmonument "Manteling van Walcheren" is gelegen in de gemeenten Domburg en Veere in de provincie Zeeland en beslaat een oppervlakte van circa 750 hectare. Het natuurmonument bestaat uit twee samenhangende delen, te weten een deel dat wordt gevormd door percelen die niet het eigendom zijn van de Staat en een deel dat eigendom is van de Staat. Wanneer er in deze toelichting wordt gesproken van het natuurmonument "Manteling van Walcheren", wordt hiermee het gehele natuurmonument bedoeld.

Deze toelichting behoort bij de beschikking van de aanwijzing als beschermd natuurmonument van de percelen van de "Manteling van Walcheren", die niet het eigendom zijn van de Staat.

De als beschermd natuurmonument aangewezen percelen vormen in geomorfologisch, ecologisch, hydrologisch en landschappelijk opzicht één geheel met de in eigendom van de Staat zijnde percelen. Het ligt in de bedoeling om de staatseigendommen aan te wijzen als staatsnatuurmonument.

De "Manteling van Walcheren" vormt een integraal onderdeel van het Nederlandse kustduingebied, dat zich kenmerkt door de aanwezigheid van een grote ruimtelijke afwisseling in milieu-omstandigheden en een daarmee samenhangende soortenrijkdom.

De duinen van de kuststrook van Nederland zijn van internationale betekenis, hetgeen mede is toe te schrijven aan het feit dat de duinen van de westkust van Europa in ons land de grootste uitgestrektheid en meest volledige ontwikkeling hebben bereikt. Met het oog op de noodzakelijke bescherming van de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon van het Nederlandse kustgebied ligt het in het voornemen de komende jaren daarvoor in aanmerking komende delen onder de werking van de Natuurbeschermingswet te brengen.

Het als beschermd natuurmonument deel van de "Manteling van Walcheren" wordt gevormd door een gevarieerd en uitgestrekt duinlandschap, dat aan de zeezijde tamelijk veel reliëf vertoont en meer landwaarts overgaat naar minder geaccidenteerd terrein. In het beschermd natuurmonument liggen voorts de buitenplaatsen Hoogduin, Zeeduin, Overduin, Duno, Duinvliet en delen van Westhove en Berkenbosch.

De van oorsprong aanwezige variatie in abiotische factoren in het gebied heeft, in samenhang met het eeuwenlang gevoerde beheer, geleid tot een grote verscheidenheid aan milieu-omstandigheden en daarmee gepaard gaande soortenrijkdom in zowel floristisch als faunistisch opzicht.

De voor kustgebieden kenmerkende milieutypes zijn de laatste decennia zowel in oppervlakte als in kwaliteit sterk achteruit gegaan.

De "Manteling van Walcheren" is niet alleen waardevol als nog betrekkelijk gave representant van dit bedreigde milieutype, het heeft, door een bijzonder combinatie van milieu-factoren, tevens een specifieke waarde.

In deze toelichting komen achtereenvolgens aan de orde de natuurwetenschappelijke betekenis van de Manteling Walcheren, het natuurschoon, de begrenzing van het natuurmonument, de planologische bescherming, het huidige gebruik, de rechtsgevolgen van de aanwijzing als beschermd natuurmonument en een beschrijving van het gewenste beheer.

2. Natuurwetenschappelijke betekenis

2.1. Geologie, geomorfologie en waterhuishouding

Het natuurmonument is gelegen op de overgang van de kleigronden van het poldergebied van Walcheren naar de duinzandgronden. De tegenwoordige duinenrij, welke aanvankelijk meer noordwestwaarts lag maar onder invloed van de wind oostwaarts is verplaatst, is ontstaan na het jaar 1000. Aan de zeezijde bestaat het duingebied uit een reliëfrijk gedeelte, meer landinwaarts bevindt zich een zwak golvend binnenduinlandschap. Dit laatstgenoemde gedeelte is meer ontkalkt dan het reliëfrijke gedeelte, hoewel ook daar plaatselijk kalkarme duinen voorkomen.

Het reliëfrijke deel wordt in oostelijke richting steeds breder en bereikt ter hoogte van het waterwingebied Oranjezon een maximale breedte van één kilometer. De enkele, min of meer evenwijdig lopende hoge duinenrijen in dit gebied vormen in geomorfologisch opzicht een waardevol geheel.

In het westelijke deel van Oranjezon heeft in het verleden een sterke duinafslag plaatsgevonden. Recentelijk zijn hier de duinen versterkt met zand afkomstig van een hoge duintop die tot het grondwater is afgegraven.

Het zuidelijke gedeelte van het natuurmonument ligt op de zogenaamde kleiplaatgronden, dit zijn kalkloze kleigronden welke plaatselijk overstoven zijn door duinzand.

In tegenstelling tot grote delen van het poldergebied van Walcheren, is het grondwater in het natuurmonument zoet. De in de duinen aanwezige zoetwaterlens is van invloed op de vegetatiesamenstelling van het noordelijke deel van Walcheren. Het zoete water wordt voor een deel in het waterwingebied Oranjezon verzameld ten behoeve van de drinkwatervoorziening.

Door factoren als waterwinning, een grotere verdamping door een toenemende bedekkingsgraad van de vegetatie, polderpeilverlaging en afname van de breedte van de duinstrook, is in het gebied Oranjezon vanaf het begin van deze eeuw tot het einde van de jaren zeventig een grondwaterstandsvaling opgetreden van 20 tot 140 cm. Hierdoor zijn voorheen voorkomende duinplassen en vochtige duinvalleien verdwenen.

2.2. Flora en vegetatie

De variatie aan milieu-omstandigheden in het natuurmonument hebben, in samenhang met het sinds jaar en dag gevoerde beheer, geleid tot verschillende vegetatietypen met hun specifieke flora.

In het natuurmonument worden zowel jongere als kalkarme oudere duinen aangetroffen. De variatie in duintypen komt tot uitdrukking in soortenrijke en afwisselende duinvegetaties.

In de buitenste duinenrij, waar een voortdurende aanvoer van zand plaatsvindt, komen soorten voor als Helm, Rood zwenkgras, Biestarwegras, Zandhaver en plaatselijke Zeewinde en Blauwe zeedistel.

Met name in het natuurmonument gelegen duingebied Oranjezon en in de duinen van Hoogduin komen uitgestrekte vegetaties voor van Duinriet en Kruiwilg, afgewisseld door o.a. Zandzegge en Helm.

De duingraslanden worden gevormd door lage soortenrijke graslandvegetaties met veel kruiden, mossen en korstmossen. Deze graslanden bevatten zeldzame soorten als Walstrobremraap, Scherpe fijnstraal, Kleine ratelaar en Driedistel. Deze halfnatuurlijke graslanden behoren tot de soortenrijkste van ons land. Ze zijn voornamelijk gelegen in Oranjezon en directe omgeving. Van de voorheen over grote oppervlakten voorkomende vroongraslanden zijn nog slechts enkele restanten over. Hiertoe kunnen gerekend worden het grasland ten noorden en noordwesten van camping Oranjezon en het perceel met drinkpoel ten oosten van de duinovergang bij camping de Zandput.

In de duinen van het landgoed Hoogduin, in het waterwingebied Oranjezon en in de duinen langs het Veerse meer, komen uitgestrekte duinstruwelen voor. Belangrijke soorten zijn Duindoorn, Liguster, Meidoorn, Egelantier, Hondсроos en Vlier. In de kruidlaag komen soorten voor als Zandblauwtje, Schermhavikskruid. Meer landinwaarts komen in struiklaag soorten voor als Hop, Kamperfoelie, Heggerank en diverse Roos- en Braamsoorten.

De Manteling van Walcheren wordt zo genoemd vanwege de parallel aan de kust lopende brede bosstrook die als het ware een mantel vormt tegen de noordelijke winden. Deze bossen, gelegen op een aantal buitenplaatsen, vormen het grootste aaneengesloten boscomplex van Midden-Zeeland en drukken in bijzondere mate hun stempel op de aard en structuur van het landschap.

Het centraal in Oranjezon en voornamelijk in het beschermd natuurmonument gelegen circa 40 ha grote bos heeft een voor het natuurmonument afwijkend karakter. Het bestaat voor circa 28 ha uit Oostenrijkse den en voor ongeveer 9 ha uit Corsicaanse den. Tevens zijn enkele vakken ingeplant met Zeeden en Bergden, alsmede met Eik en Esdoorn.

Op delen van de buitenplaatsen Overduin, Zeeduin en Duinvliet komt plaatselijk op voedselrijke grond jong loofbos voor met ruigtekruiden. De structuur van de boom- en struiklaag is nog in ontwikkeling, omdat delen na de inundatie van 1944 opnieuw zijn ingeplant. De kruidlaag bestaat voor een deel uit ruigtekruiden.

Het oudere bos bestaat uit iepenrijke eiken-essenbos en kent voornamelijk als gevolg van de variatie in beheer een grote variatie in verschijningsvorm. Het komt voor op Duinvliet, Zeeduin, Overduin, Duno en op delen van Hoogduin.

De kruidlaag wordt gekenmerkt door soorten als Nagelkruid, Robertskruid, Look zonder look, Dagkoekoeksbloem, Maartsviooltje, Groot heksenkruid, Speenkruid en Bosannemoon. Kenmerkend voor de buitenplaatsen is het voorkomen van diverse soorten stinzenplanten. Dit zijn niet-inheemse voorjaarsbloeiers, die vroeger zijn aangeplant en sindsdien zijn verwilderd, zoals Stengellose sleutelbloem, Italiaanse aronskelk, Narcis, Breedbladig Longkruid, Knikkende vogelmelk.

Het Oranjobos alsmede delen van Zeeduin en Hoogduin betreffen loofbossen op voedselarme zandgronden waarvan de boom- en struiklaag wordt gevormd door soorten als Zomereik, Esdoorn, Grauwe abeel, Zwarte els, en Wilg. In de kruidlaag komen Valse salie, Rankende helmbloem, Drienerfmuur en Brede stekelvaren voor.

Met name het Oranjobos vormt door de hoge leeftijd van een deel van de bomen, alsmede door het huidige en in het verleden gevoerde extensieve beheer een waardevol element binnen het totale boscomplex van de Manteling van Walcheren.

In het staatsnatuurmonument, maar ook op Hoogduin, gaat het bos in noordelijke richting over in duineikenbos. Dit is een door de wind geschoren bos, waar Eik en in sommige gevallen Esdoorn in struweelvorm voorkomt tot in de zeeoep. Deze zonering van laag struweel naar opgaand bos komt in deze vorm slechts op een paar plaatsen voor in Nederland. Het kan gerekend worden tot één van de fraaiste voorbeelden. Een ander belangrijk boselement is een spontaan tot ontwikkeling gekomen wilgenbos in het duingebied van het Veerse Meer.

In de genoemde veedrinkpoelen en in het waterwinkanaal in Oranjezon komen voor Nederland min of meer algemene soorten voor die in Zeeland echter een beperkte verspreiding hebben.

Op enkele plaatsen op het talud van het kanaal zijn nog restanten te vinden van de vegetatie van de voorheen vochtige duinvalleien met o.a. Vleeskleurige orchis, Rietorchis, Glidkruid en Duizendguldenkruid. Andere alhier nog voorkomende soorten zijn Zeegroene zegge, Trilgras, Kamgras, Goudhaver en Mannetjesereprijs.

2.3. Fauna

In samenhang met de hierboven geschetste verscheidenheid in abiotisch milieu en vegetatietypen heeft zich in het natuurmonument, mede door het gevoerde beheer, een gevarieerde fauna ontwikkeld. De afwisseling van oud en jong loofbos, voormalig hakhout, es- en esdoornhakhout, duingrasland, duinstruweel en naaldbos vormt een optimale biotoop voor een rijk gescharkeerde broedvogelbevolking. Vooral het uitgestrekte waterwingebied Oranjezon is mede door de grote mate aan rust bijzonder in trek bij tal van soorten. In het gehele in het natuurmonument gelegen duingebied broeden ongeveer 62 soorten. In het natuurmonument broeden onder meer Wintertaling, Bergeend, Kuifeend, Boomvalk, Torenavalk, Ransuil, Velduil, Grote bonte specht, Gekraagde roodstaart, Roodborsttapuit, Bosrietzanger, Braamsluiper, Goudhaan, Zwarte mees, Grauwe klauwier, Groenling, Putter, Barmsijs, Boompieper en Groene Specht.

De kuststrook van de Manteling is een belangrijk rust- en fourageergebied voor trekvogels, die o.a. fourageren op besdragende struiken. Ook is dit gedeelte van belang voor wintergasten. Hier voorkomende soorten zijn onder andere Kramsvogel en Koperwiek, Kneu, Putter en Groenling Buizerd, Sperwer, Boomvalk, Vuurgoudhaantje en Houtsnip. In de bossen verblijven verder een groot aantal voor bossen en struwelen kenmerkende soorten.

Alle op Walcheren voorkomende amfibieën en reptielen zijn ook aanwezig in het natuurmonument. Van een aantal soorten is de verspreiding vrijwel uitsluitend beperkt tot dit deel van Walcheren.

Dit betreft de Groene kikker, de Gewone pad, Kleine watersalamander, Zandhagedis en Levendbarende hagedis.

In het natuurmonument voorkomende zoogdiersoorten zijn onder meer: Ree, Damhert, Konijn, Haas, Egel, Wezel, Hermelijn, Bunzing, Bosspitsmuis, en Bosmuis.

3. Natuurschoon.

Het natuurmonument kent door de verschillen in abiotische en biotische eigenschappen, alsmede door het beheer, dat in zijn verschijningsvorm een afspiegeling vormt van het sinds jaar en dag bestaand gebruik van het gebied door de mens, een grote afwisseling in visueel-ruimtelijke eigenschappen.

Het natuurmonument wordt gevormd door een omvangrijk en weinig versnipperd duin- en binnenduinrandgebied, dat, mede door het wisselend reliëf, de grote verscheidenheid aan milieu-omstandigheden en de verschillende terreintypen met hun natuurlijke vegetaties, in landschappelijk opzicht een gevarieerd karakter heeft.

De in het natuurmonument gelegen bossen van de buitenplaatsen Hoogduin, Overduin, Duno, Duinvliet en een deel van Westhove verspringen aan de landzijde onregelmatig. Mede door de voor een deel hoogopgaande beplantingen van een aantal oprijlanen is hierdoor een boeiende afwisseling van grote en kleine ruimten ontstaan.

In de rangschikking van paden, lanen, vijvers, gazons en beplantingen zijn zowel kenmerken van de Engelse landschapsstijl als van de Nederlandse barokstijl terug te vinden.

Het karakter van het duin- en binnenduinlandschap, gekenmerkt door bossen en buitenplaatsen met statige landhuizen enerzijds en duingebieden met de daaraangrenzende binnenduingraslanden in verschillende stadia van ontwikkeling anderzijds, verleent het natuurmonument in landschappelijk opzicht een aantrekkelijk aanzien. Het is daarom, mede vanwege de uitgestrektheid van het gebied, uit oogpunt van natuurschoon van grote betekenis.

4. Begrenzing.

De grens van de tot het natuurmonument behorende terreinen is zo gekozen, dat er in landschappelijk, geomorfologisch en ecologisch opzicht een onderling samenhangend geheel onder de werking van de Natuurbeschermingswet wordt gebracht. Binnen de begrenzing van het beschermd natuurmonument gelegen landhuizen, woningen, huizen en bedrijfsgebouwen, inclusief de op de kaart aangegeven bijbehorende erven, vallen buiten de aanwijzing als beschermd natuurmonument. Ook vallen verharde wegen met een gesloten verharding, te samen met de aangrenzende 0,5 meter berm, buiten het beschermd natuurmonument. De noordgrens van het natuurmonument Manteling van Walcheren wordt gevormd door de duinvoet, een grenslijn tussen strand en duintalud die vaak in het terrein zichtbaar is als afrastering. De op het strand bij de duinovergang van Oranjezon aanwezige duinvorming valt binnen de aanwijzing.

Door duinafslag is in de loop van de jaren de duinvoet plaatselijk tientallen meters landinwaarts opgeschoven. Bij duinafslag verplaatst de grens van het natuurmonument zich landinwaarts, bij duinaangroei of verbreding van de duinen verplaatst de grens zich zeewaarts.

De grens langs het Veerse Meer wordt gevormd door de afrastering aan de voet van de duinen.

De zuidelijke grens van het beschermd natuurmonument volgt in grote lijnen de bosgrens.

Voor de begrenzing van het natuurmonument zij voorts verwezen naar de bij de beschikking behorende kaart BN79/SN58.

Vooralsnog is de begrenzing bij de Dammenweg gelegd conform de huidige terreinsituatie. Zodra het nieuwe tracé van RW 57 definitief zal zijn vastgesteld, zal binnen de juridische mogelijkheden van de Natuurbeschermingswet de begrenzing ter plaatse van de Dammenweg worden aangepast.

5. Andere van kracht zijnde instrumenten.

Voor het gebied zijn de bestemmingsplannen buitengebied van de gemeenten Domburg en Veere van kracht.

Het bestemmingsplan buitengebied van de gemeente Domburg is vastgesteld door de Raad d.d. 12-03-1974 en gedeeltelijk goedgekeurd door Gedeputeerde Staten d.d. 30-06-1975. In 1978 is het bestemmingsplan na een kroonuitspraak onherroepelijk geworden.

Voor het overgrote deel van het natuurmonument zijn de gegeven bestemmingen:

- Beschermd natuurgebied.
- Beschermd natuurgebied/bos.

Enkele resterende delen hebben de bestemmingen Beschermd gebied met agrarisch gebruik of Verkeersdoeleinden.

Voor een gedeelte van het ten noorden van Vroonweg tegen Oranjezon gelegen perceel, gemeente Domburg, sectie K, nr. 1005 hebben Gedeputeerde Staten goedkeuring onthouden aan de gegeven bestemming woondoeleinden. Hier geldt nog het oude bestemmingsplan van de gemeente Vrouwenpolder. Voor de oostelijk hiervan gelegen kadastrale percelen gemeente Domburg, sectie K, nr. 2016 en 2015 hebben Gedeputeerde Staten goedkeuring onthouden aan de gegeven bestemming. Het binnen het beschermde natuurmonument gelegen gedeelte heeft via een bestemmingwijziging de bestemming beschermd natuurgebied gekregen. Het resterende deel van dit perceel heeft een agrarische- en woonbestemming met erf en tuin gekregen.

Het bosgebied bij het Badhotel valt binnen het bestemmingsplan bebouwde kom, welke is vastgesteld door de Raad d.d. 13-03-1979 en goedgekeurd door Gedeputeerde Staten, d.d. 02-10-1979. Dit bosgebied heeft de bestemming natuurgebied/bos.

Voor het gebied van het Zeehospitium Zonneveld, is het bestemmingsplan Zonneveld van kracht, vastgesteld door de Raad d.d. 30-07-1985 en goedgekeurd door Gedeputeerde Staten d.d. 21-10-1986. Het westelijk deel heeft de bestemming beschermd natuurgebied/bos, het oostelijk deel heeft de bestemming tuin met landschappelijke waarde.

Het bestemmingsplan buitengebied van de gemeente Veere is vastgesteld door de Raad d.d. 06-04-1974 en gedeeltelijk goedgekeurd door Gedeputeerde Staten d.d. 24-04-1975. In 1978 is het bestemmingsplan na een kroonuitspraak onherroepelijk geworden. Voor het overgrote deel van het beschermd natuurmonument zijn de gegeven bestemmingen: Natuurgebied tevens waterwingebied en Natuurgebied tevens zeewering. Op enkele delen rusten de bestemmingen Strand en oevergebied, Landschappelijk waardevol agrarisch gebied, Dijk met waterstaatkundige functie, Zeewering of Begraafplaats. Inmiddels is de totstandkoming van een nieuw bestemmingsplan buitengebied in procedure.

Uit vergelijking van de thans van kracht zijnde bestemmingsplan-bepalingen met de lijst van handelingen, waarvoor een vergunning ex artikel 12 van de Natuurbeschermingswet vereist is, blijkt dat de meeste handelingen die de wezenlijke kenmerken van het beschermd natuurmonument kunnen aantasten, dan wel schadelijk zijn voor het natuurschoon of voor de natuurwetenschappelijke betekenis van een beschermd natuurmonument of die een beschermd natuurmonument ontsieren, niet aan een op de Wet op de Ruimtelijke Ordening gebaseerde regeling onderhevig zijn.

De vigerende bestemmingsplannen kennen voornamelijk voorschriften omtrent bebouwing en niet of nauwelijks omtrent gebruik van de grond. Bovendien biedt een bestemmingsplan geen mogelijkheden voor actief beheer van een natuurmonument.

Toepassing van de Natuurbeschermingswet opent via artikel 14 de mogelijkheid tot het vaststellen van een beheersplan, waarin tevens regelingen met betrekking tot het actief beheer kunnen worden opgenomen.

In en rond het waterwingebied Oranjezon is ter bescherming van de kwaliteit van het zoete grondwater ten behoeve van de drinkwatervoorziening de Verordening ter bescherming van de waterwinplaatsen in de provincie Zeeland van kracht. Deze verordening noemt een aantal handelingen die verboden zijn voor waterwinplaatsen, maar treedt terug indien het om een hinderwetplichtige handeling gaat.

6. Huidig gebruik en beheer

6.1. Terreinen in bosbouwkundig gebruik en beheer

In het beschermd natuurmonument komen verschillende bostypen voor met een variatie aan natuurwetenschappelijke waarden. In het waterwingebied Oranjezon ligt een ongeveer 40 ha groot naaldbos. Jaarlijks wordt ca 10 ha gedund en ca 2 gedeelten van 0,5 ha na kap ingeplant.

De buitenplaatsen Overduin, Zeeduin, Duno, Hoogduin en Duinvliet worden voornamelijk gevormd door natuurwetenschappelijke waardevolle bossen. Met name op de buitenplaatsen Overduin, Zeeduin, Hoogduin en Duno liggen een aantal percelen waar het beheer gekenmerkt wordt door hakhout, ten dele onder overstaanders.

Ten zuiden van de Koningin Emmaweg tegen de boerderij van Overduin ligt een populierenbos.

6.2. Terreinen in agrarisch gebruik en beheer

Een aantal terreinen in het beschermd natuurmonument is in agrarisch gebruik en beheer. Het zijn graslanden, die ten dele gelegen zijn op dijken of tegen de duinen aan, welke zowel beweid als gemaaid worden. De dijk ten westen van het poldertje De Val wordt beweid met schapen. Aan de zuidkant ligt naast de dijk een drinkput.

Het omringende grasland, dat ten dele gelegen is binnen het beschermd natuurmonument, kent sinds kort als nevengebruik de functie van tijdelijke parkeerplaats en boten- en boottrailerstalling. Dit nevengebruik is schadelijk voor de natuurwetenschappelijke waarden en het natuurschoon van het natuurmonument.

Zuidelijk van de aan de Noorddijk gelegen camping ligt een verhard pad naar het Veerse Meer. De noordelijk hiervan gelegen dijk met aangrenzend duingrasland en een stuk bos worden zomer en winter beweid met drie paarden. Het grasland noordelijk van de Vroondijk waarin een drinkput ligt, wordt beweid met enkele paarden.

Zuidelijk van het waterwingebied Oranjezon ligt een smalle strook grasland, welke ten dele gelegen is op de dijk. Deze droge, van nature voedselarme graslanden, worden beweid. Door deze beweiding vindt plaatselijk sterke erosie van de dijk plaats.

6.3. Buitenplaatsen

Het typisch karakter van de buitenplaatsen wordt gevormd door lanen, vijvers en verspreid voorkomende groepjes bomen, solitaire bomen en struiken. De buitenplaatsen en duingebieden zijn ontsloten door een dicht net van wandelpaden, die voor een deel toegankelijk zijn. De directe omgeving van de landhuizen is niet toegankelijk. Overduin, Duinvliet en de duinen langs het Veerse Meer zijn niet voor publiek toegankelijk. In de buitenplaatsen Zeeduin, Overduin, Hoogduin, Duinvliet en Ter Mantelinge liggen een aantal kleine perceeltjes die gebruikt worden als moestuin of boomgaard. Deze percelen maken een integrerend onderdeel uit van het beschermd natuurmonument, evenals de op Hoogduin binnen de gracht gelegen kwekerij. Het gebied gelegen binnen de gracht van Westhove, wordt gebruikt als moestuin en boomgaard; op een klein perceeltje worden akkerbouwgewassen verbouwd.

6.3. Duinen en zeereep

Het beheer in het waterwingebied Oranjezon is voornamelijk gericht op het onderhoud van het terrein ten dienste van de waterwinning en zeewering. Het water wordt gewonnen uit een aantal kanalen en uit twee rijen bronnen. De door verontreiniging optredende algenbloei heeft tot gevolg dat één van de kanalen buiten gebruik is gesteld. Er vindt geen infiltratie plaats.

Ten behoeve van het kwaliteitsbeheer van het water wordt jaarlijks de vegetatie in het kanaal verwijderd.

De paden en de taluds worden jaarlijks gemaaid, waarna het maaisel op een aantal centrale plaatsen wordt gedeponeerd.

De waterwinning in de duinen is een belangrijke oorzaak van het verdwijnen van duinplassen en vochtige valleien, alsmede van het verdrogen van graslanden. Hierdoor zijn aan vocht gebonden plantesoorten verdwenen of sterk in aantal achteruit gegaan. In de zeereep vindt regelmatig onderhoud plaats in het deel aan de zeezijde van de bebouwingsgrens, waar het zeeweringsbelang gewaarborgd dient te worden.

6.5. Huidig recreatief gebruik

Het natuurmonument Manteling van Walcheren wordt door grote aantallen recreanten bezocht, die in het gebied verschillende activiteiten ontplooiën. Genoemd kunnen worden wandelen, fietsen, paardrijden, zonnebaden, natuurstudie en trimmen e.d. Tevens wordt het gebied intensief gebruikt als doorgang naar het strand. Een aantal voorzieningen is getroffen zoals wandel-, fiets- en ruiterspaden, wandelroutes, bankjes, parkeer- en stallingsmogelijkheden.

Binnen het natuurmonument wordt het bezoek aan Oranjezon en het Oranjebos door middel van kaartverkoop gereguleerd, terwijl enkele andere gebiedsdelen in het geheel niet toegankelijk zijn.

Door factoren als parkeer- en stallingsmogelijkheid, begaanbaarheid, bereikbaarheid en het aanwezig zijn van attractiepunten vindt een zekere zonering van het recreatieve gebruik plaats.

Door het tamelijk intensieve recreatieve gebruik is in diverse delen van het natuurmonument (met name in de duinen) een veelvoud van het oorspronkelijke aantal paden ontstaan. Hier wordt kwetsbare vegetatie vertrapt, waardoor erosie optreedt.

In sommige bosgedeelten is de dichtheid aan paden zo groot dat de tussenliggende ruimten te klein zijn geworden om als dekkingsgebied voor bepaalde diersoorten te kunnen fungeren. De zo optredende verstoringen zijn mede oorzaak van het verdwijnen van of sterk in aantal achteruit gaan van een aantal broedvogelsoorten.

7. Rechtsgevolgen van de aanwijzing

De toepassing van de Natuurbeschermingswet is gericht op de instandhouding van de aanwezige waarden. In het algemeen geldt dat het sinds jaar en dag bestaande grondgebruik in zijn huidige vorm en intensiteit niet als schadelijke handeling in de zin van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet zal worden opgevat en mitsdien zonder vergunning mag worden voortgezet. Dit geldt niet voor het nevengebruik als parkeerterrein en boten- en boottrailerstalling van het voornoemd grasland, dat ten dele gelegen is in het als beschermd natuurmonument aan te wijzen gebied en dat als schadelijk in de zin van artikel 12 zal worden beschouwd.

7.1. Rechtsgevolgen artikel 16

Volgens artikel 16 van de Natuurbeschermingswet is het behoudens ontheffing verboden een beschermd natuurmonument te verontreinigen, daarin planten, bloemen of takken uit te steken, te plukken of af te snijden of te vervoeren, dieren te verontrusten, te vangen of te doden of zulks te pogen of in het algemeen daarin schade aan de natuur toe te brengen.

Op grond van dit artikel is het bijvoorbeeld mogelijk het ontstaan van sluippaden tegen te gaan. In de op te stellen beheersvisie zullen maatregelen worden geformuleerd die een betere zonering van het recreatieve gebruik van het natuurmonument ten doel hebben. Op grond van artikel 16 kunnen tevens activiteiten worden tegengegaan als het crossen met motorvoertuigen en/of (brom)fietsen, alsmede het betreden van het natuurmonument met niet aangelijnde honden. Dit artikel is met name gericht op bezoekers van het natuurmonument en geldt niet voor de eigenaar, gebruikers en hun huisgenoten onverminderd het bij de artikelen 12 en 14, derde lid, bepaalde.

Voor derden, die handelingen verrichten die het gevolg zijn van een uitvoering van een overeenkomst welke de eigenaar of gebruiker met hen heeft aangegaan vóór de aanwijzing als beschermd natuurmonument danwel na de aanwijzing met inachtneming van de uit de artikelen 12 en 14 voor hem voortvloeiende verplichtingen, geldt het verbod van artikel 16 evenmin.

Voor het afsluiten van nieuwe overeenkomsten is men gebonden aan het in artikel 12 en artikel 14 bepaalde.

7.2. Rechtsgevolgen ex artikel 12 (vergunningen)

Ingevolge artikel 12 van de Natuurbeschermingswet moet voor handelingen die de wezenlijke kenmerken van het beschermd natuurmonument aantasten, dan wel schadelijk zijn voor de natuurwetenschappelijke betekenis of ontsierend zijn, een vergunning worden aangevraagd. Het aanvragen van een vergunning dient krachtens artikel 13, eerste lid, per aangetekende brief te geschieden.

Vermeld zij, dat de in artikel 12 van de Natuurbeschermingswet bedoelde verbodsbepalingen in beginsel voor een ieder van kracht is.

Opgemerkt zij tevens, dat de vergunningplicht als vermeld in artikel 12 van de Natuurbeschermingswet in beginsel ook van toepassing is op handelingen die buiten het natuurmonument plaatsvinden en schadelijk zijn voor het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis ervan.

Behoudens bijzondere gevallen, waarmee in dit verband handelingen worden bedoeld die de in de beschikking genoemde wezenlijke kenmerken van het natuurmonument aantasten, zal de aanwijzing geen merkbare gevolgen hebben voor het huidig gebruik en beheer van het aanpalend gebied.

Het is niet op voorhand precies aan te geven welke handelingen al dan niet vergunningplichtig zijn. In de eerste plaats hangt dit samen met de gevarieerde opbouw van het natuurmonument. In de tweede plaats kunnen handelingen in aard en intensiteit verschillen. Gezien het grote aantal verschillende mogelijkheden dat zich kan voordoen, zal van geval tot geval bekeken moeten worden of een vergunning al dan niet vereist is.

Omdat het voor betrokkenen vaak moeilijk is één en ander zelf te beoordelen, wordt aangeraden in voorkomende gevallen de hulp van de Consulent Natuur, Milieu en Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw en Visserij in te roepen. Deze zal uitsluitend kunnen geven over de vraag of het al dan niet noodzakelijk is een vergunning aan te vragen. Teneinde wat betreft het voorafgaande de gedachten te bepalen, worden hierna voorbeelden gegeven van handelingen binnen het natuurmonument, waarvoor, gelet op de daar van te verwachten gevolgen, een vergunning moet worden aangevraagd. Het is een niet limitatieve opsomming.

Na deze opsomming volgt een toelichting op de vergunningplicht.

Voorbeelden van handelingen die in het natuurmonument vergunningplichtig zijn:

- Bouwen in de zin van artikel 1 van de Woningwet.
- Plaatsen of aanleggen van voor verblijf geschikte, al dan niet aan hun bestemming onttrokken voer- en vaartuigen, (toer)caravans, kampeerauto's en tenten.
- Aanbrengen of inrichten van recreatieve voorzieningen zoals kampeerterreinen, lig- of speelweiden, picknickplaatsen en oefenterreinen voor hondensport.
- Uitoefenen van modelvliegtuig- en modelbootsport
- Opslaan, storten, bergen of deponeren van voorwerpen of afvalstoffen, specie, bagger, materialen, hulpstoffen of producten al dan niet afgedankt of aan hun oorspronkelijk gebruik onttrokken

- Aanleggen of verharden van wegen, paden, banen of parkeergelegenheden en het aanbrengen van enige oppervlakteverharding.
- Ontgronden, bodemverlagen, ophogen en egaliseren.
- Het verrichten van handelingen die wijziging of intensivering van het sinds jaar en dag bestaande grondgebruik beogen of ten gevolge kunnen hebben.
- Scheuren en/of frezen en diepploegen van grasland of andere verstoringen van het bodemprofiel, ontginnen van moerassige laagtes, ruigten, alsmede grondverbeteringswerkzaamheden.
- Verwijderen van de strooisel- of humuslaag.
- Handelingen welke wijziging van de waterhuishouding of (grond)waterstand beogen of ten gevolge (kunnen) hebben
- Leggen of aanbrengen van ondergrondse of bovengrondse leidingen, constructies, installaties of apparatuur.
- Het plaatsen van afrasteringen met andere dan voor het doel ter plekke gebruikelijke afmetingen en materialen.
- Branden van riet, hout en ruigte en het verbranden van afval.
- Het gebruiken van meststoffen, uitgezonderd het voor voldoende groei van het agrarische gewas noodzakelijke.
- Aanwenden van chemische bestrijdingsmiddelen, groei- of stoorstoffen.
- Slopen van bunkers.
- Uitoefenen van de jacht, m.u.v. de jacht die geschiedt op basis van lopende jachtovereenkomsten.

Per beheerstype kunnen nog een aantal handelingen worden genoemd die al dan niet vergunningplichtig zijn. In onderstaande toelichting wordt hierop nader ingegaan. Ook aan deze toelichting moet niet meer dan een voorbeeldfunctie toegedacht worden.

7.3. Toelichting op de vergunningplicht

a. Terreinen in bosbouwkundig gebruik en beheer

Binnen de in het beschermd natuurmonument aanwezige bostypen bestaat een variatie aan natuurwetenschappelijke waarden. Deze variatie dient tot uitdrukking te komen in het beheer en de vergunningsvereisten. Er is een tweedeling gemaakt in bostypen op grond van de verschillen in het beheer.

* Bossen waar met name de boomsoortenkeuze bij herplant bepalend is voor de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon.

. Het naaldbos in het waterwingebied Oranjezon.

Ten aanzien van deze bossen zullen uit de aanwijzing slechts enkele beperkingen betreffende het vegetatiebeheer voortvloeien. Onderhoud van de naaldhoutpercelen is niet vergunningplichtig. Individuele of groepsgewijze eindkap in combinatie met bosverjonging met ter plekke aanwezige naaldhoutsoorten, danwel omvorming tot bos, bestaande uit ter plekke van nature voorkomende loofhoutsoorten, is niet vergunningplichting.

. Het populierenbos op het landgoed Overduin.

Voor dit bos is met name de boomsoortenkeuze bij herplant na kap bepalend voor het natuurschoon en de natuurwetenschappelijke betekenis. De aanplant van hardere inheemse loofhoutsoorten zal een gunstige ontwikkeling inluiden, terwijl de omvorming naar naaldhout uit oogpunt van natuurwetenschappelijke betekenis ongunstig moet worden beoordeeld.

Omvorming tot een bos, bestaande uit andere dan ter plekke van nature voorkomende loofhoutsoorten en andere dan de huidig aanwezige boomsoort, is vergunningplichtig.

* Overige bossen met natuurwetenschappelijke waarden.

Het betreft hier o.a. de bossen van de buitenplaatsen Overduin, Zeeduin, Oranjebos, Duno, Hoogduin, Duinvliet en Oranjezon. Het huidige karakter van deze bossen wordt ten dele bepaald door het hakhoutbeheer. Dit onderhoud is niet vergunningplichtig. Het verwijderen van houthoutstobben, al dan niet gevolg door het opnieuw inplanten van de hakhoutpercelen is vergunningplichtig. Bij de opgaande bossen is het vellen anders dan groepsgewijs of individueel, evenals herplant met andere dan ter plekke van nature voorkomende boomsoorten, vergunningplichtig. Bosonderhoud is niet vergunningplichtig.

b. Terreinen in agrarisch gebruik en beheer.

In het beschermd natuurmonument zijn de graslanden, gelegen ten zuiden van Oranjezon, aan de Vroondijk en in het gebied langs het Veerse meer in agrarisch gebruik. Het huidige, sinds jaar en dag bestaande gebruik kan in principe worden voortgezet. Dit houdt in dat het huidige gebruik als grasland gehandhaafd blijft. Het scheuren en opnieuw inzaaien met gras, het omvormen tot bouwland en het ingebruik nemen van agrarische percelen voor andere doeleinden, bijvoorbeeld recreatie, is vergunningplichtig.

c. Buitenplaatsen

Voor het instandhouden van het reeds hiervoor vermelde typische karakter van de buitenplaatsen is geen vergunning nodig. Dit geldt ook voor het normale beheer en onderhoud van de gazons, perceeltjes moestuin, boomgaard ed. Ook het normale onderhoud aan de vijvers is niet vergunningplichtig, mits de eventueel vrijkomende bagger buiten het natuurmonument wordt gedeponeed. Het aanleggen van beschoeiingen rond de vijvers en grachten is wel vergunningplichtig. Handelingen, anders dan het normale onderhoud, betreffende de in het natuurmonument gelegen paden kunnen vergunningplichtig zijn. Wijzigingen van de huidige situatie van toegankelijkheid kunnen eveneens vergunningplichtig zijn.

d. Duinen en zeevering

In de duinen van Oranjezon worden werkzaamheden uitgevoerd ten behoeve van de winning e.d. van drinkwater.

Handelingen anders dan het normale onderhoud ten behoeve van de waterwinning zijn vergunningplichtig.
Werkzaamheden die behoren tot het normale onderhoud zijn met name:

- onderhoud aan bestaande wegen en paden en het zonodig opnieuw uitvoeren van een oppervlaktebehandeling.
- onderhoud aan pijpleidingen en kabels, aan winningsmiddelen en waarnemingsputten.

Met betrekking tot beslissingen van de Minister van Landbouw en Visserij over vergunningsaanvragen als bedoeld in artikel 12 van de Natuurbeschermingswet ten behoeve van die drinkwateractiviteiten die niet in een beheersplan ex artikel 14 zijn voorzien zal overleg plaatsvinden met de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

In het deel van de duinen dat tot de zeewering gerekend wordt, is het beheer en onderhoud gericht op de instandhouding van de zeewering.

Beheerswerkzaamheden die hiertoe in de zeewering plaatsvinden en behoren tot het normaal onderhoud zijn onder meer:

- het plaatsen, hebben en onderhoud van peilschalen, meetpalen e.d.,
- het tijdelijk plaatsen van dagverblijven voor arbeiders,
- planten van helm en andere duinvegetaties en het plaatsen van rijsschuttingen en andere middelen om verstuiwing van de duinen tegen te gaan en om duinvorming te stimuleren,
- snoeien van duinbeplantingen teneinde het snoeimateriaal aan te wenden om verstuiwing tegen te gaan,
- opruimen en herplaatsen van afrasteringen aan de duinvoet op het strand,
- afvlakken van duintoppen in de zeereep om uitgestoven gaten aldaar op te vullen, waarna inplant plaatsvindt,
- onderhoud aan bestaande wegen en paden en het zo nodig opnieuw uitvoeren van een oppervlaktebehandeling,
- kleinschalige suppletie van zand in de buitenste duinenrij.

Voor bovengenoemd onderhoud ten behoeve van de waterwinning en de zeewering is geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet nodig.

Een aantal niet frequent voorkomende, meer grootschalige ingrepen ten behoeve van de zeewering, is voor zover deze schade aan de natuurwaarden of het natuurschoon veroorzaken of ontsierend zijn vergunningplichtig in het kader van de Natuurbeschermingswet.

Dit kunnen met name betreffen:

- aanleg van nieuwe, verharde dan wel onverharde wegen en paden,
- leggen van ondergrondse of bovengrondse (pers)leidingen,
- slopen van bunkers en het storten van puin,
- aanleg van duinvoetverdedigingen,
- aanbrengen van constructies en installaties noodzakelijk voor waarneming van zeewerende duinen, strand en aangrenzend water,
- grootschalige suppletie van zand in de buitenste duinenrij,
- uitbreiding opslagterrein.

Voor de Noordzeekust tussen Domburg en de Veerse Dam bestaan plannen om de komende jaren een aantal deltaversterkingen uit te voeren op het strand of in de buitenste duinenrij. Indien over de landschappelijke inpassing en afwerking van deze deltaversterkingen overeenstemming is bereikt tussen het Ministerie van Landbouw en Visserij en het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, zullen de plannen binnen de juridische mogelijkheden van de Natuurbeschermingswet worden afgehandeld.

7.4. Rechtsgevolgen ex artikel 14 (beheersplan)

De Natuurbeschermingswet geeft in artikel 14 de mogelijkheid om in overeenstemming met de eigenaar en gebruiker, telkens voor een periode van ten hoogste drie jaar, voor een beschermd natuurmonument of een gedeelte daarvan een beheersplan op te stellen. Dit beheersplan komt tot stand op vrijwillige basis en heeft het behoud of het herstel van het natuurschoon of van de natuurwetenschappelijke waarden ten doel.

Ingevolge het derde lid van artikel 12 van de Natuurbeschermingswet is voor de in het beheersplan neergelegde handelingen géén vergunning vereist. Daarnaast brengt een beheersplan met zich mee, dat de eigenaar en gebruiker duidelijkheid verkrijgen over handelingen die zouden moeten worden nagelaten of juist zouden moeten worden uitgevoerd in verband met het behoud van de waarden van het natuurmonument.

Op grond van de Natuurbeschermingswet kan aan betrokkenen een vergoeding worden toegekend voor de uit een beheersplan voortvloeiende kosten, welke redelijkerwijs niet of niet geheel voor hun rekening behoren te komen.

De hoofdlijnen van het voor het natuurmonument gewenste beheer komen in paragraaf 8 aan de orde.

8. Gewenst beheer

Het gewenste beheer van het natuurmonument is gericht op het behoud en herstel van de natuurwetenschappelijke waarden en het natuurschoon.

In grote delen van het duingebied komt het huidige beheer overeen met het gewenste beheer namelijk "niets doen". Het is gewenst dat een aantal grazige vlaktes en met struweel dichtgegroeide voormalige duingraslanden, begraasd worden om een meer gevarieerde vegetatiestructuur te ontwikkelen.

Tevens is het wenselijk om de natuurlijke waterhuishouding van de duinen zoveel mogelijk te herstellen. Ook dient nader bezien te worden welke beheersmaatregelen uitgevoerd moeten worden om de oorspronkelijke vegetaties van de vochtige duinvalleien en de duingraslanden te regenereren. De natuurwetenschappelijke waarden van de graslanden die in het natuurmonument liggen zoals de tegen de duinen aan gelegen vroongraslanden en de dijken zal door een extensivering van het agrarisch gebruik toenemen.

De in het beschermd natuurmonument gelegen drinkpoelen dienen periodiek te worden opgeschoond.

Het is gewenst het op de buitenplaatsen voorkomende hakhout, voorzover dit regelmatig is afgezet, op dezelfde manier te blijven onderhouden. Dode stobben dienen niet verwijderd te worden, daar deze een functie vervullen in een boslevensgemeenschap. Het is gewenst in het onderhoud van de beplantingen op de verschillende buitenplaatsen een zonering aan te houden van vrij intensief beheer rondom de landhuizen en in de parken naar minder intensief in de verderweg gelegen delen.

Het verdient aanbeveling het naaldboscomplex in Oranjezon op lange termijn om te vormen tot natuurlijk duinbos. Het in de buitenplaats Overduin gelegen populierenbos zou na kap omgevormd kunnen worden tot loofbos bestaande uit hardere inheemse houtsoorten.

Voor het gehele duingebied dient er naar te worden gestreefd het ontstaan van sluippaden tegen te gaan. Hiertoe dienen maatregelen te worden geformuleerd die een betere zonering van het recreatieve gebruik van het natuurmonument ten doel hebben.

In de op te stellen beheersvisie zal het gewenste beheer voor het gehele natuurmonument nader uitgewerkt worden. Hierin zullen tevens maatregelen geformuleerd worden die een betere zonering van het recreatieve gebruik ten doel hebben. Bevorderd zal worden dat voor het beschermd natuurmonument beheersplannen ex artikel 14 van de Natuurbeschermingswet worden opgesteld.

9. Inlichtingen

De Consulent Natuur, Milieu en Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw en Visserij is gaarne bereid inlichtingen te verschaffen, bijvoorbeeld over de mogelijkheden van een beheersplan. Het kantoor van de consulent in de provincie Zeeland is gevestigd: Westsingel 58, 4461 DM Goes, tel 01100 - 37911.

Retour Rob Wolkers

MINISTERIE VAN
LANDBOUW EN VISSERIJ

Dir.-Gen. Landelijke Gebieden
en Kwaliteitszorg

Directie Natuur, Milieu en
Faunabeheer

no. NMF-88-11229

28 december 1988

DE MINISTER VAN LANDBOUW EN VISSERIJ

Overwegende, dat het gebied te noemen "Manteling van Walcheren" bestaat uit terreinen, welke van algemeen belang zijn uit het oogpunt van natuurschoon en om hun natuurwetenschappelijke betekenis en mitsdien vallen onder de begripsomschrijving van natuurmonumenten in de zin van artikel 1, onder b, van de Natuurbeschermingswet (Stb. 1967, 572);

Gehoord de Natuurbeschermingsraad, Burgemeester en Wethouders van de gemeenten Domburg en Veere en Gedeputeerde Staten van de provincie Zeeland;

Handelende in overeenstemming met de Minister van Verkeer en Waterstaat, de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer en de Staatssecretaris van Financiën;

Gelet op artikel 21, eerste en tweede lid, van voornoemde wet;

B E S L U I T :

Het op de bij deze beschikking behorende kaart BN79/SN58 met een streepraster aangegeven gedeelte van de "Manteling van Walcheren", dat eigendom is van de Staat, wordt aangewezen als staatsnatuurmonument.

Van deze beschikking zal mededeling worden gedaan in de Staatscourant.

DE MINISTER VAN LANDBOUW EN VISSERIJ,
voor deze
DE SECRETARIS-GENERAAL,

A large, stylized handwritten signature in black ink, appearing to be 'M. Wolkers', written over the typed name of the Secretary-General.

TOELICHTING BEHORENDE BIJ BESCHIKKING NMF-88-11229

1. Inleiding

Het natuurmonument "Manteling van Walcheren" is gelegen in de gemeenten Domburg en Veere in de provincie Zeeland en beslaat een oppervlakte van circa 750 ha. Het natuurmonument bestaat uit twee samenhangende delen, te weten een deel dat eigendom is van de Staat en een deel dat wordt gevormd door percelen die niet het eigendom zijn van de Staat.

Wanneer er in deze toelichting wordt gesproken van het natuurmonument "Manteling van Walcheren", wordt hiermee het gehele natuurmonument bedoeld.

Deze toelichting behoort bij de beschikking van de aanwijzing van de gronden in eigendom van de Staat tot staatsnatuurmonument. De als staatsnatuurmonument aangewezen gronden vormen in geomorfologisch, ecologisch, hydrologisch en landschappelijk opzicht één geheel met de niet in eigendom van de Staat zijnde percelen van de "Manteling van Walcheren", die op 29 juli 1988 zijn aangewezen als beschermd natuurmonument.

De "Manteling van Walcheren" vormt een integraal onderdeel van het Nederlandse kustduingebied, dat zich kenmerkt door de aanwezigheid van een grote ruimtelijke afwisseling in milieu-omstandigheden en een daarmee samenhangende soortenrijkdom.

De duinen aan de kuststrook van Nederland zijn van internationale betekenis, hetgeen mede toe te schrijven is aan het feit dat de duinen aan de westkust van Europa in ons land de grootste uitgestrektheid en meest volledige ontwikkeling hebben bereikt. Met het oog op de noodzakelijke bescherming van de natuurwetenschappelijke betekenis en het natuurschoon van het Nederlandse kustduingebied ligt het in het voornemen de komende jaren daarvoor in aanmerking komende delen onder de werking van de Natuurbeschermingswet te brengen.

Het staatsnatuurmonument "Manteling van Walcheren" wordt gevormd door een gevarieerd duinlandschap, dat aan de zeezijde tamelijk veel reliëf vertoont en meer landinwaarts overgaat naar minder geaccidenteerd terrein. Tot het staatsnatuurmonument behoren voorts de buitenplaatsen Westhove, Duinbeek, Berkenbosch, de bosgebieden Randduin, Eikenoord en de Vier Hoogten, alsmede het voormalige Fort den Haak. De van oorsprong aanwezige variatie in abiotische factoren in het natuurmonument heeft, in samenhang met het eeuwenlang gevoerde beheer, geleid tot een grote verscheidenheid aan milieu-omstandigheden en daarmee gepaard gaande soortenrijkdom in zowel floristisch als faunistisch opzicht.

Met name kan de zonering van de zeereep naar het poldergebied met smalle laagbegroeide duinen, door de wind geschoren eikenstruwelen en oude loofhoutbossen voor Nederland zeer bijzonder worden genoemd.

De voor kustgebieden kenmerkende milieutypen zijn de laatste decennia als gevolg van een nog steeds voortdurende druk, zowel in oppervlakte als in kwaliteit sterk achteruit gegaan. De "Manteling van Walcheren" is niet alleen waardevol als nog betrekkelijk gave representant van dit bedreigde milieutype, het heeft, door een bijzondere combinatie van milieufactoren, tevens een specifieke waarde.

In deze toelichting komen achtereenvolgens aan de orde de natuurwetenschappelijke betekenis van de "Manteling van Walcheren", het natuurschoon, de begrenzing van het staatsnatuurmonument, het beheer en de rechtsgevolgen van de aanwijzing.

2. Natuurwetenschappelijke betekenis

2.1. Ontstaansgeschiedenis, bodem en waterhuishouding

De tegenwoordige duinen gelegen in het natuurmonument Manteling van Walcheren, zijn na het jaar 1000 ontstaan. Aanvankelijk lagen de duinen verder in noordwestelijke richting. Onder invloed van de wind zijn ze echter geleidelijk oostwaarts verplaatst. Aan de zeezijde bestaat het duingebied uit een reliëfrijk gedeelte, meer landinwaarts bevindt zich een zwak golvend binnenduinlandschap. Dit gedeelte is veel meer ontkalkt dan het reliëfrijke gedeelte, hoewel ook daar kalkarme duinen voorkomen. Het reliëfrijke deel wordt in oostelijke richting steeds breder en bereikt ter hoogte van het waterwingebied Oranjezon een maximale breedte van één kilometer. De enkele, min of meer evenwijdig lopende hoge duinenrijen in dit gebied, waartussen zich een aantal vochtige laagtes bevindt, vormen in geomorfologisch opzicht een waardevol geheel.

In het westelijke deel van Oranjezon heeft sterke duinafslag plaats gevonden. Recentelijk zijn hier de duinen versterkt.

In tegenstelling tot grote delen van het poldergebied van Walcheren is het grondwater in het natuurmonument voornamelijk zoet, met uitzondering van de omgeving van Fort den Haak waar plaatselijk brak water voorkomt. Dit zoete water is van invloed op de vegetatiesamenstelling van het aangrenzende poldergebied. Het wordt in het waterwingebied Oranjezon voor een deel in kanalen verzameld ten behoeve van de drinkwatervoorziening.

2.2. Flora en vegetatie

De variatie aan milieu-omstandigheden heeft, in samenhang met het sinds jaar en dag gevoerde beheer, geleid tot verschillende vegetatietypen met hun specifieke flora en fauna.

In het natuurmonument worden zowel jongere als kalkarme oudere duinen aangetroffen. De variatie in duintypen komt tot uitdrukking in een soortenrijke en afwisselende duinvegetaties.

In de buitenste duinenrij, waar een voortdurende aanvoer van zand plaatsvindt, komen soorten voor als Helm, Rood zwenkgras, Biestarwe-gras, Zandhaver en plaatselijk ook Zeewinde en Blauwe zeedistel.

Het gedeelte van het waterwingebied dat binnen de begrenzing van het staatsnatuurmonument valt, wordt gekenmerkt door het voorkomen van duingrasland, Duindoorn-, Meidoorn- en Vlierstruwelen en een waterwinkanaal met ondergedoken plantenvegetaties.

De duingraslanden worden gevormd door lage soortenrijke graslandvegetaties met veel kruiden, mossen en korstmossen. Deze graslanden bevatten zeldzame soorten als Walstrobremraap, Scherpe fijnstraal, Kleine ratelaar en Driedistel. Deze halfnatuurlijke graslanden behoren tot de soortenrijkste van ons land. Van de voorheen over grote oppervlakten voorkomende vroongraslanden zijn nog slechts enkele restanten over.

De duinen van het Veerse Meer vormen een uitloper van het duingebied aan de noordkust van Walcheren. Deze duinen, die gedeeltelijk tot het staatsnatuurmonument behoren, herbergen fijnschalige mozaïkvegetaties met veel Duindoorn- en Meidoornstruwelen.

De belangrijkste bosgebieden in het staatsnatuurmonument worden gevormd door de bossen van Westhove, Berkenbosch, Duinbeek, de Vier Hoogten, Eikenoord en het bos rondom de eendenkooi. De bossen van de buitenplaatsen vertonen een geleidelijke overgang in zeewaartse richting van iepenrijk-eiken-essenbos via loofbos op zandgrond naar een door de wind geschoren duineikenbos. In de meer voedselrijke bossen komen de van oorsprong voor binnenduintrandgebieden kenmerkende soorten voor als Wilde Hyacint, Veelbloemige salomonszegel, Maarts viooltje, Speenkruid en Bosanemoon. Daarnaast is een goed ontwikkelde stinseflora aanwezig. Dit zijn al dan niet inheemse voorjaarsbloeiërs, die, na te zijn aangeplant, zich hebben weten te handhaven of zich zelfs konden uitbreiden. Voorkomende soorten zijn onder meer Sneeuwlokje, Narcis, Breedbladig longkruid, Stengelloze sleutelbloem en Ster hyacint.

In de loofbossen op zandgrond met Zomereik en Ruwe berk komen veel bosplanten voor van droge, zandige bodems zoals Valse salie, Kamperfoelie en Schermhavikskruid. De direct achter de duinen gelegen eikenstruwelen, die voor een deel bestaan uit hakhoutpercelen, zijn door afslag van de duinen steeds dicht bij de zee komen te liggen. De eiken zijn vervormd tot lage, zeer grillig gevormde struiken, die het achterliggende bos tegen de zeewind beschermen. Rondom de eendenkooi ligt een vochtig duinberkenbos.

In het verlengde van de Veerse Dam ligt het voormalige Fort den Haak, dat reeds in de Middeleeuwen werd genoemd. Door de situering in de laaggelegen Noorder-Nieuwlandpolder, tegen de duinen aan, is het gebied zeer vochtig en is er sprake van kwel. De zilte delen kenmerken zich door het voorkomen van o.a. Moeraszoutgras, Schorrezoutgras, Melkkruid, Zeeaster en Zeeweegbree.

2.3. Fauna

In samenhang met de hierboven geschetste verscheidenheid in abiotisch milieu en vegetatietypen heeft zich in het natuurmonument, mede door het gevoerde beheer, een gevarieerde fauna ontwikkeld.

De afwisseling van duingrasland, duinstruweel, oud loofbos, voormalig hakhout, es- en esdoornhakhout en een eendenkooi vormt een optimale biotoop voor een rijk geschakeerde broedvogelbevolking.

Vooraf het uitgestrekte, deels tot het staatsnatuurmonument behorende duingebied Oranjezon heeft mede door de grote mate aan rust als gevolg van een beperkte openstelling een belangrijke functie als broedgebied voor tal van vogels. In het gehele in het natuurmonument gelegen duingebied Oranjezon broeden ongeveer 62 soorten. Enkele in het natuurmonument broedende soorten zijn: Wintertaling, Bergeend, Kuifeend, Boomvalk, Torenavalk, Ransuil, Velduil, Grote bonte specht, Gekraagde roodstaart, Roodborsttapuit, Bosrietzanger, Braamsluiper, Goudhaan, Zwarte mees, Grauwe klauwier, Groenling, Putter, Barmsijs, Boompieper en Groene specht.

De voor een deel beboste kuststrook van de Manteling is een belangrijk rust- en fourageergebied voor trekvogels, die o.a. fourageren op besdragende struiken. Ook is dit gedeelte van belang voor wintergasten. Hier voorkomende soorten zijn onder andere de Koperwiek en Kramsvogel, Kneu, Putter en Groenling, Buizerd, Sperwer, Boomvalk, Vuurgoudhaantje en Houtsnip.

Alle op Walcheren voorkomende amphibieën en reptielen zijn ook aanwezig in het natuurmonument. Van een aantal soorten is de verspreiding vrijwel uitsluitend beperkt tot dit deel van Walcheren. Dit betreft de Groene kikker, Gewone pad, Kleine watersalamander, Zandhagedis en Levendbarende hagedis.

In het natuurmonument komen o.a. de volgende zoogdieren voor: Ree, Damhert, Konijn, Haas, Egel, Wezel, Hermelijn, Bunzing, Bosspitsmuis en Bosmuis.

3. Natuurschoon.

Het natuurmonument kent door de verschillen in abiotische en biotische eigenschappen, alsmede door het beheer, dat in zijn verschijningsvorm een afspiegeling vormt van het sinds jaar en dag gebruik van het gebied door de mens, een grote afwisseling in visueel-ruimtelijke eigenschappen.

Het natuurmonument wordt gevormd door een omvangrijk en weinig versnipperd duingebied, dat, mede door het wisselend reliëf, de grote verscheidenheid van milieu-omstandigheden en de verschillende terreintypen met hun natuurlijke vegetaties in landschappelijk opzicht een gevarieerd karakter heeft.

In de buitenplaatsen vertonen de ligging en de vorm van elementen als paden, lanen, gazons, vijverpartijen en boomgroepen nog kenmerken van de verschillende stijlen die hier in het verleden zijn aangehangen.

Westhove heeft nog de meeste kenmerken van de Engelse landschapsstijl met zijn slingerende paden en onregelmatig gevormde grasvelden met verspreide boomgroepen en waterpartijen.

Berkenbosch laat door de nog enigszins symmetrische vorm van het padennet, lanen en vijver kenmerken van de Nederlandse Barokstijl zien. Hoewel de situering van de huizen op Duinbeek een voormalige Barokstijl doet vermoeden, heeft het park, bos en water nu meer kenmerken van de Engelse landschapsstijl.

Het karakter van het duin- en binnenduinlandschap, gekenmerkt door bossen en buitenplaatsen met statige landhuizen enerzijds en duingebieden met de daaraan grenzende binnendingraslanden in verschillende stadia van ontwikkeling anderzijds, verleent het natuurmonument in landschappelijk opzicht een aantrekkelijk aanzien. Het is daarom, mede vanwege de uitgestrektheid van het gebied, uit oogpunt van natuurschoon van grote betekenis.

4. Begrenzing.

De begrenzing van de tot het natuurmonument behorende terreinen is zo gekozen, dat er in landschappelijk, geomorfologisch en ecologisch opzicht een onderling samenhangend aantal gebiedsdelen onder de werking van de Natuurbeschermingswet wordt gebracht.

Aan de zeezijde wordt het natuurmonument begrensd door de duinvoet op de grens van strand en duin. Daar waar ter bescherming van de buitenste duinenrij een afrastering op het strand is geplaatst, wordt de grens gevormd door de betreffende afrastering. Door duinafslag is in de loop van de jaren de duinvoet plaatselijk tientallen meters landinwaarts opgeschoven. Bij duinafslag verplaatst de grens van het natuurmonument zich landinwaarts, bij duinaangroei of verbreding van de duinen verplaatst de grens zich zeewaarts. Bij de begrenzing aan de landzijde zijn voornamelijk kadastrale grenzen of afrasteringen aangehouden. De oostgrens van het gebied langs het Veerse meer wordt gevormd door de grens tussen het duinstruweel en een in dagrecreatief gebruik zijnde grasstrook.

Voor de begrenzing van het staatsnatuurmonument zij verwezen naar de bij de beschikking behorende kaart BN79/SN58. De binnen het streepraster van deze kaart gelegen verharde wegen, landhuizen, woningen, schuren en bedrijfsgebouwen, inclusief de op de kaart aangegeven bijbehorende erven, vallen buiten de begrenzing van het staatsnatuurmonument.

Vooralsnog is de begrenzing bij de bestaande Dammenweg (Rijksweg 57) gelegd, conform de huidige terreinsituatie. Zodra het nieuwe tracé van RW 57 definitief is vastgesteld, zal binnen de juridische mogelijkheden van de Natuurbeschermingswet de begrenzing ter plaatse worden aangepast.

5. Beheer en rechtsgevolgen

Het beheer van een staatsnatuurmonument is gericht op het behoud of het herstel van het natuurschoon of van de natuurwetenschappelijke betekenis (art. 21, lid 3 van de Natuurbeschermingswet).

Het beheer van de tot het staatsnatuurmonument behorende buitenplaatsen Westhove, Berkenbosch, Duinbeek en de bosgebieden Eikenoord, Randduin en de Vier Hoogten vindt plaats op basis van een door de Directeur Staatsbosbeheer in 1980 vastgesteld beheersplan. Voor deze overige gebieden en de overige eigendommen van Staatsbosbeheer wordt een nieuw beheersplan voorbereid.

* Beheer van terreintypen

- Beheer van buitenplaatsen

In de tot het staatsnatuurmonument behorende buitenplaatsen Westhove, Berkenbosch, Duinbeek en de bosgebieden Eikenoord, Randduin en de Vier Hoogten is het beheer volgens het beheersplan onder meer gericht op het instandhouden en ontwikkelen van de kenmerkende milieu-omstandigheden, het instandhouden van de kenmerkende levensgemeenschappen, het behoud en herstel van cultuurhistorisch waardevolle elementen en patronen, het instandhouden van kenmerkende geologische- en geomorfologische elementen, structuren en processen en de landschappelijke verschijningsvorm. Tevens wordt het wenselijk geacht om door middel van zoneringsmaatregelen regulerend ten aanzien van de recreatie op te treden.

Het beheer van het Fort den Haak bestaat uit het jaarlijks inscharen van een aantal stuks jongvee en het periodiek maaien van rietvegetaties.

Bij de voor het gehele natuurmonument op te stellen beheersvisie zal mede worden uitgegaan van het bovengenoemde beheersplan. Het is wenselijk om een zonering in intensiteit van beheer, onderhoud en gebruik aan te houden van vrij intensief in de nabije omgeving van de landhuizen naar minder intensief in de verder weg gelegen delen.

- Beheer van duinen en zeevering

Het beheer van het in het natuurmonument gelegen waterwingebied Oranjezon is voornamelijk gericht op het onderhoud van het terrein ten dienste van de waterwinning. Het regenwater wordt verzameld in een aantal kanalen. Er vindt geen infiltratie plaats.

De paden en de taluds van het kanaal worden jaarlijks gemaaid, waarna het maaisel op een aantal centrale plaatsen wordt gedeponeerd. Voor handelingen, anders dan het normale beheer en onderhoud ten behoeve van de waterwinning is toestemming op grond van de Natuurbeschermingswet nodig. Werkzaamheden die behoren tot het normale onderhoud ten behoeve van de waterwinning zijn met name:

- onderhoud van bestaande wegen en paden en het zonodig opnieuw uitvoeren van een oppervlaktebehandeling;
- onderhoud aan pijpleidingen en kabels, winningsmiddelen en waarnemingsputten;

Voor het uitvoeren van handelingen die niet tot het normale beheer en onderhoud ten behoeve van de waterwinning behoren is toestemming op grond van de Natuurbeschermingswet vereist. Met betrekking tot de in dit kader te nemen beslissingen zal overleg plaatsvinden met de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer.

De waterwinning in de duinen is een belangrijke oorzaak van het verdwijnen van duinplassen en vochtige duinvalleien, alsmede van het verdrogen van duingraslanden. Hierdoor zijn aan vocht gebonden plantesoorten verdwenen of sterk in aantal achteruit gegaan. Het is gewenst om de natuurlijke waterhuishouding van de duinen zoveel mogelijk te herstellen. Ook dient nader bezien te worden welke beheersmaatregelen uitgevoerd moeten worden om de oorspronkelijke vegetatie van de vochtige duinvalleien en de graslanden te regenereren.

In het deel van de duinen dat tot de zeewering wordt gerekend, is het beheer gericht op de instandhouding van de zeewering.

Beheerswerkzaamheden die in de zeewering plaatsvinden en behoren tot het normaal onderhoud zijn:

- tijdelijk plaatsen van dagverblijven voor arbeiders;
- platen, hebben en onderhouden van peilschalen, meetpalen e.d.;
- planten van helm en andere duinvegetaties en het plaatsen van rijsschuttingen en andere middelen om verstuiving van de duinen tegen te gaan, dan wel om duinvorming te stimuleren;
- snoeien van duinbeplantingen teneinde het snoeimateriaal aan te wenden om verstuiving tegen te gaan;
- opruimen en herplaatsen van afrasteringen aan de duinvoet op het strand;
- afvlakken van duintoppen in de zeereep om uitgestoven gaten aldaar op te vullen, waarna inplant plaats vindt;
- onderhoud aan bestaande wegen en paden en het zo nodig opnieuw uitvoeren van een oppervlaktebehandeling;
- kleinschalige suppletie van zand in de buitenste duinenrij.

Voor bovengenoemd onderhoud ten behoeve van de waterwinning en de zeewering is geen toestemming op grond van de Natuurbeschermingswet nodig.

Voor een aantal niet frequent voorkomende, meer grootschalige ingrepen ten behoeve van de zeewering is, voor zover deze schade aan de natuurwaarde of het natuurschoon veroorzaken of ontsierend zijn, toestemming in het kader van de Natuurbeschermingswet vereist. Dit kunnen met name betreffen:

- aanleg van nieuwe, verharde dan wel onverharde wegen en paden;
- leggen van ondergrondse of bovengrondse (pers)leidingen;
- slopen van bunkers en het storten van puin;
- aanleg van duinvoetverdedigingen;

- aanbrengen van constructies en installaties noodzakelijk voor waarneming van zeeerende duinen, strand en aangrenzend water;
- grootschalige suppletie van zand in de buitenste duinenrij;
- uitbreiding opslagterrein.

Voor de Noordzeekust tussen Domburg en de Veerse Dam bestaan plannen om de komende jaren een aantal deltaversterkingen uit te voeren op het strand of in de buitenste duinenrij. Indien er overeenstemming is over de landschappelijke inpassing en afwerking van deze deltaversterkingen tussen het Ministerie van Landbouw en Visserij en het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, zal het plan binnen de juridische mogelijkheden van de Natuurbeschermingswet worden afgehandeld.

* Beheer in relatie met recreatief gebruik en jacht

Het natuurmonument Manteling van Walcheren wordt door grote aantallen recreanten bezocht, die in het gebied verschillende activiteiten ontplooiën. Genoemd kunnen worden wandelen, fietsen, paardrijden, zonnebaden, natuurstudie, trimmen, e.d. Tevens wordt het gebied intensief gebruikt als doorgang naar het strand.

Binnen het staatsnatuurmonument wordt het bezoek aan Oranjezon door middel van kaartverkoop gereguleerd. Eikenoord en de eendenkooi zijn niet opengesteld. Door factoren als parkeer- en stallingsmogelijkheid, begaanbaarheid, bereikbaarheid en het aanwezig zijn van attractiepunten is een zekere zonerings van het recreatieve gebruik ontstaan.

Door het tamelijk intensieve recreatieve gebruik is in diverse delen van het natuurmonument (en met name in de duinen) een veelvoud van het oorspronkelijke aantal paden ontstaan. Hier wordt kwetsbare vegetatie vertrap, waardoor er erosie optreedt. In sommige bosgedeelten is de dichtheid aan paden zo groot dat de tussenliggende ruimten te klein zijn geworden om als dekkinggebied voor bepaalde diersoorten te kunnen fungeren. De zo optredende verstoringen zijn waarschijnlijk mede oorzaak van het verdwijnen of sterk in aantal achteruit gaan van een aantal broedvogelsoorten. Op basis van het door de directeur SBB vastgestelde beheersplan wordt door Staatsbosbeheer gestreefd naar het tegengaan van het ontstaan van nieuwe sluippaden, alsmede naar een vermindering van het aantal bestaande sluippaden.

Ten behoeve van de recreatie zijn een aantal voorzieningen getroffen zoals wandel-, fiets- en ruiterspaden, wandelroutes, bankjes, afvalmanden, informatiepanelen, parkeer- en stallingsmogelijkheden.

Met betrekking tot het uitoefenen van de jacht is het gewenst dat er voor het gehele natuurmonument een wildbeheerplan wordt opgesteld teneinde te komen tot een afstemming van de jachtuitoefening op het behoud en beheer van de natuurwaarden.

* Rechtsgevolgen van de aanwijzing

Volgens artikel 16 van de Natuurbeschermingswet is het verboden een natuurmonument te verontreinigen, daarin planten, bloemen, of takken uit te steken, te plukken of af te snijden of te vervoeren, dieren te verontrusten, te vangen of te doden of zulks te pogen of in het algemeen daarin schade aan de natuur toe te brengen. Dit artikel is met name gericht op bezoekers van het natuurmonument. Op grond van dit artikel is het bijvoorbeeld mogelijk het verdere ontstaan van sluippaden tegen te gaan. In de op te stellen beheersvisie zullen maatregelen worden geformuleerd die een betere zonering van het recreatieve gebruik van het natuurmonument ten doel hebben.

Ook kunnen op grond van artikel 16 activiteiten worden tegengegaan als het crossen met motorvoertuigen en/of (brom)fietsen, alsmede het betreden van het natuurmonument met niet-aangelijnde honden.

Het verbod van artikel 16 geldt niet voor personen, voor zover zij handelingen verrichten, die het gevolg zijn van de uitvoering van een overeenkomst welke de eigenaar of gebruiker met hen heeft aangegaan vóór de aanwijzing als staatsnatuurmonument, alsmede voor zover zij handelingen verrichten waarvoor de Minister ontheffing heeft verleend. Ontheffingen kunnen schriftelijk worden aangevraagd bij het Ministerie van Landbouw en Visserij, Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer te 's-Gravenhage.

Naast de activiteiten genoemd onder waterwinning en zeeweringbeheer is ook voor het uitoefenen van de jacht toestemming op grond van de Natuurbeschermingswet vereist.